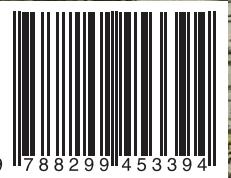

EN KOMMENTERT KILDEPUBLIKASJON

På midten av 1630-tallet ble 50 norske, islandske og danske slaver frikjøpt fra ulike eiere i den tyrkiske provinsen Algier i Nord-Afrika.

I denne kommenterte kildeutgivelsen gis et nøyaktig innblikk i arbeidet med dette løskjøpet, der nederlandske frikjøpsagenter og handelsmenn spilte sentrale roller.

Publikasjonen er en del av forsknings- og formidlingsprosjektet «Nordiske slaver – afrikanske herrer».

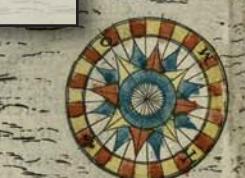
Torbjørn Ødegaard

DE FANGENE I TYRKIET VEDKOMMENDE

KILDER TIL LØSKJØP AV NORSKE, DANSKE OG ISLANDSKE SLAVER FRA ALGIER 1635–1636

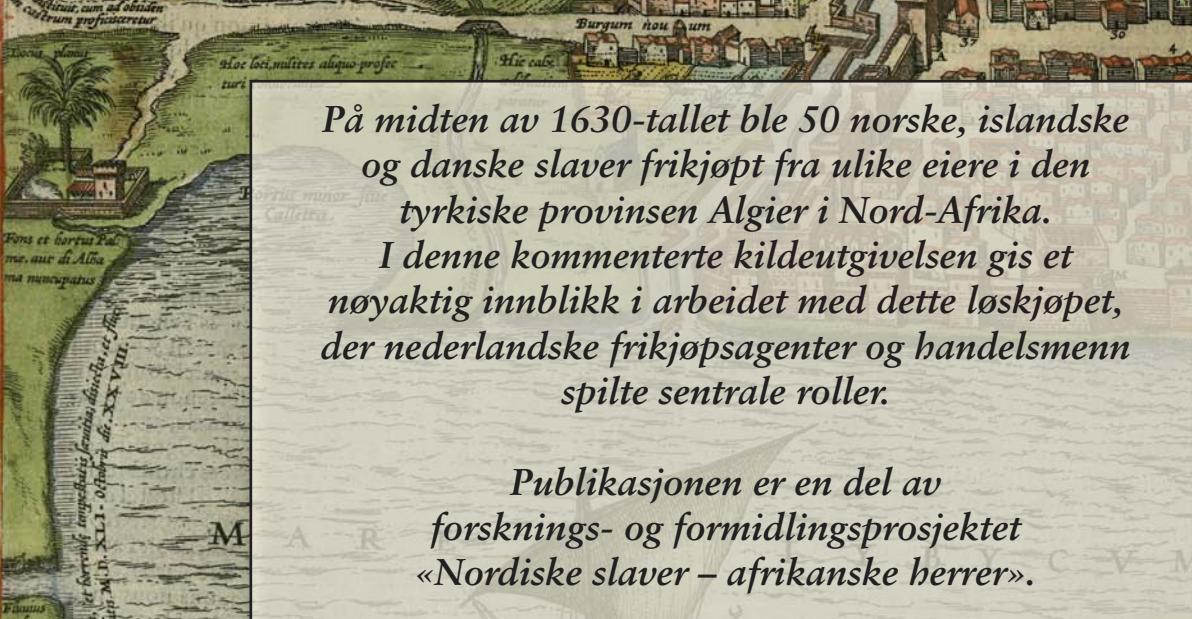
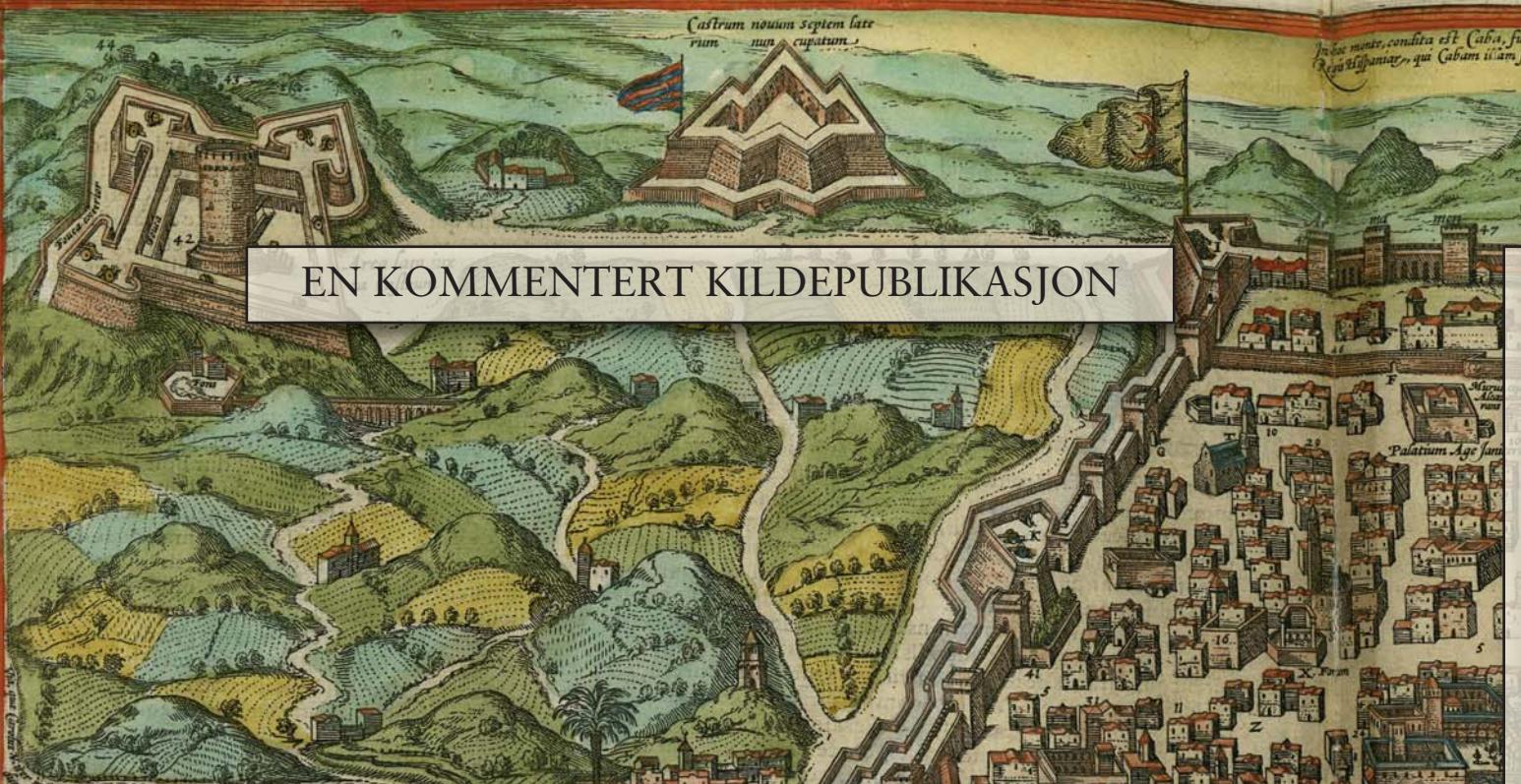
Kystforlaget

ALGERII sarace
norum vrbis fortis
simæ, in Numidia A-
fricæ Prouincia s fructe,
iuxta Balearicos fluctus Ma-
diterranei æquoris Hispani-
am contra, Ottomanor. Pri-
cipu jnperio redactæ, imago.

Ponte sopra il fello
et l'Arsenale
enal, et un magazena
E. P. due alla marina con un
magazena, et un magazena
E. P. de Babuuet con il Ponte levador
T. P. due per intrar dalla Città alla Alcazaba
G. P. nuova detta Babuussidet
II. P. di soccorso di dentro la Alcazaba
I. Baluardo due nova della Alcazaba
K. Baluardo di Regnati o il suo straglio d'Geniseri
L. Baluardo di Babuuet, et casa de Soldati
M. Baluardo di Cochaperi, et Cofa de Geniseri
N. Baluardo de la Marina con molta Arteglieria
O. Baluardo de Babuuet, et Cofa de Mocharreri, cioè
Soldati probati in le armie
P. Baluardo nova fatto da yaya Arraez
Q. Moschea maggior detta il Giunma, dove concorre
tutto il populo de mori
R. Moschea del Re, et di Turchi
S. Moschea detta Zeyza due balista vid Babuuer, et
morabito maggior di Algier cioè Vecovo.

17. Palazzo di Ali chilbi.
18. Palazzo di Hayyab.
19. Palazzo di Alamat.
20. Palazzo di Chobali.
21. Palazzo novo di yaya Arraez.
22. Palazzo di Xaloché Arraez, basa al pente di Alestandria
23. Palazzo di Mamu arraez corso
24. Palazzo di caullariso di Re, et caullarisa
25. Scrofa dove si legge la moneta
26. Scrofa dove si legge la Setta Mahometana
27. Prigion, o carceri
28. Palazzo dove il Re alle la ragion de i Leuenti
cio, e Soldati del Mare.
29. Bagno da lauarsi
30. Bagno de Christiani
31. Bagno, o bagno de malati
32. Bagno, o bagno de la Baflarda
33. Bagno, o bagno de li Leon, et altri animali
34. Bagno, o bagno de Chobali
35. Bagno, o bagno di yulode, arraez
36. Bagno, o bagno di Mamu arraez Napolitano

De Fangene i Tyrkiet
vedkommende

Alle henvendelser vedrørende denne boken kan rettes til
kystforlaget@gmail.com

Design og trykk
Møklegaards Trykkeri. Fredrikstad, 2021
Papir: 130 gram Silk
Boken er satt med Sabon 11/13
ISBN 978-82-994533-9-4

Forfatteren har mottatt støtte fra Kulturrådet

Myntenheter nevnt i teksten

1 riksdaler tilsvarer 6 mark som igjen utgjør 96 skilling, dvs. 16 skilling pr. mark.
1 styck van acht, dvs. 1 piece of eight, er lik 1 spansk piaster og omtrent 1 riksdaler.
1 slettdaler er 4 mark, dvs. 64 skilling.

Utgivelsen er knyttet opp mot forsknings- og formidlingsprosjektet
"Nordiske slaver – afrikanske herrer" (en pentalogi)

Tidligere utgitt

BIND 1: «Jeg manglede intet uden Friheden».
Om bergensmatrosen Hans Jochum Schrams tunisiske slaveri 1747–50.
Fredrikstad, 2012
BIND 2: Tyrkerranet. Fredrikstad, 2021

Under utgivelse

Slavekassen (bd. 3)

Fred og krig med røverstater (bd. 4)

Et fengsel under jorden. Om de nordiske slavene i Marokko (bd. 5)

Av samme forfatter

Kystforlaget

- Den spanske armada og Norge. Fredrikstad, 1997
- Alonso de Olmos' etterlatte dokumenter. Fredrikstad, 2001
- Hvalfangere i Sydishavet og Sør-Afrika, 1910–1970. Fredrikstad, 2002
- Sjøkartdirektør Jens Sørensens norske reiser. Fredrikstad, 2016

Scandinavian Institute for North African Studies (SINAS)

- Niels Moss. Un Norvégien à Alger 1769–72. Fredrikstad, 2007
- Une Paix et Amitié perpétuelles. Sur le traité de paix entre le Royaume de Danemark-Norvège et la Régence d'Alger, 1746. Fredrikstad, 2013
  - Les correspondances de Ludolf Hammeken. Alger, 2016

Omslag

*Algerii Saracenorum urbis fortissimae, in Numidia Africæ Provincia structae...
[Overs.: Kart over Algier, sarasernes mektige by i den afrikanske provinsen Numibia.]*
Braun og Hogenberg, 1575 (Nasjonalbiblioteket i Oslo).

For- og baksats

Slavemarkedet i Algier og tyrkisk galei. Kobberstikk av Jan Leuken
(I: *Historie van Barbaryen en des zelfs zeeroovers, behelzende een beschrijving van de koningrijken en steden Algiers, Tunis, Salé en Tripoli*. Amsterdam, 1684.)

Torbjørn Ødegaard

De Fangene i Tyrkiet vedkommende

Kilder til løskjøp av
norske, danske og islandske slaver
fra Algier 1635–1636

En kommentert kildepublikasjon

Kystforlaget

INNHOLD

Forord	11
Introduksjon	14
1. Algier, 1622–23.	42
Usignert og udatert slaveliste. <i>Tekst på en blanding av dansk, fransk og tysk.</i>	
2. Algier, 10. februar 1623.	44
Til Christian den fjerde. Fra 80 danske og norske slaver. <i>Tysk.</i>	
3. Algier, 1. desember 1629.	48
Til Christian den fjerde. Fra fire islandske slaver. <i>Tysk.</i>	
4. København, 22. juli 1630.	50
Til stattholder Frantz Rantzau. Fra Johan Schomacker. <i>Tysk.</i>	
5. Algier, 8. november 1631.	52
Til Christian den fjerde. Fra Johannes Marischal. <i>Nederlandsk.</i>	
6. Amsterdam, 13. mai 1632.	54
Til stattholder Frantz Rantzau. Fra Paul de Willem. <i>Nederlandsk.</i>	
7. Algier, 20. oktober 1632.	56
Til Hermand Schröder i Bergen. Fra slaven Peder Sandersen. <i>Dansk.</i>	
8. Algier, 7. juni 1633.	58
Til slekt og venner i Bergen. Fra slaven Peder Sandersen. <i>Dansk.</i>	
9. Bergen, 10. januar 1634.	60
Til kansler Christian Friis. Fra Bergens borgermester Paul Iversen. <i>Dansk.</i>	
10. Algier, omkr. 1634.	62
Usignert og udatert slaveliste med 99 islandske navn. <i>Tysk.</i>	
11. Amsterdam, 10. mai 1634.	66
Instruks på 13 punkter. Bekreftet ved signatur av Paul de Willem. <i>Tysk.</i>	

12. Amsterdam, 21. mai 1634.	70
Fra Paul de Willem. Til Antonio Piscatoris. <i>Fransk.</i>	
13. Marseille, 12. juni 1634.	72
Fra Antonio Piscatoris. Til Paul de Willem. <i>Fransk.</i>	
14. Amsterdam, 6. juli 1634.	74
Fra Paul de Willem. Til kansleren.	
15. Algier, 17. juli 1634.	76
Usignert slaveliste med 77 islandske navn. <i>Latin, tysk, spansk.</i>	
16. Algier, 22. juli 1634.	80
Usignert slaveliste med 33 norske og danske navn. <i>Nederlandsk.</i>	
17. København, 28. september 1634.	82
Til kongen av Spania. Fra Christian den fjerdes kanselli. <i>Tysk.</i>	
18. Helsingør, 5. oktober 1634.	84
Fra toller Willum Mortensen til Egbert Gertsen Backer. <i>Nederlandsk.</i>	
19. Helsingør, 6. oktober 1634.	86
Til Egbert Gerritsz Backer. Fra Pijter og Gerrit Jansz Backer. <i>Nederlandsk.</i>	
20. Helsingør, 10. oktober 1634.	88
Til kansler Christian Friis. Fra toller Willum Mortensen. <i>Dansk.</i>	
21. Amsterdam, 8. november 1634.	90
Fra Paul de Willem. Til Frederik Gunther. <i>Fransk.</i>	
22. Amsterdam, 11. november 1634.	92
Fra Egbert Gertsen. Til toller Willum Mortensen. <i>Nederlandsk.</i>	
23. København, 1635.	94
Usignert og udatert over innsamlede penger. <i>Dansk.</i>	
24. Amsterdam, 31. januar 1637	96
Kostnadsspesifikasjon (overs. s. 104–111). Satt opp av Willem Kieft og Paul de Willem. <i>Tysk.</i>	
Sammendrag på engelsk	114

Barbareskstatene på et 1700-tallskart
(Det Kongelige Bibliotek, København).

Udi min Slavestand, som bestod i 3 Aar, 2 Maaneder og 25 Dage, var mine Forretninger, som beskrevet er. Jeg manglede intet, uden Friheden. Al min Sorg bestod i Længsel til mine Forældre, Venner og mit Hjem; Ja det Haab, vi havde om Friheden, gav os Glæde midt i Sorgen, under nogle Flasker god Vin, som vi hemmelig og paa hemmelige Steder fortærte, trøstende os selv ved de Ord: Giv Fangerne Viin, at de ikke vansmægter i Fængslet.

Hans Jochum Schram fra Bergen, slave i Tunis 1747–1750

FORORD

De Fangene i Tyrkiet vedkommende – som også er denne kildepublikasjonens tittel – er navnet på et legg med 20 nummererte dokumenter i Riksarkivet i Oslo (NRA). De gir ganske nøyaktige opplysninger om forarbeidet til et stort og lite omtalt offentlig styrt frikjøp av femti norske, danske og islandske slaver fra den tyrkiske provinsen Algier (i dag Algerie).¹ Minst elleve av disse dokumentene er skapt i 1634, de øvrige tidligere, helt tilbake til 1620-tallet. Selve frikjøpet fant sted i årene 1635–36.

Brevene i NRA er i hovedsak knyttet til administrative tiltak i Danske Kanselli. For eksempel er det korrespondanse med den nederlandske forretningsmannen Paul de Willem, kontakt med en mellommann i Marseille, oversikt over innsamlede penger fra hele riket og overføring av disse frikjøpsmidlene til nederlandske hjelgere i Amsterdam via kongens toller i Helsingør. I legget ligger det videre lister over tilfangeatte nordmenn, dansker og islendinger. I tillegg finnes noen få brev fra slaver i Algier.

Dokumentasjon om den praktiske delen av frikjøpet, dvs. informasjon om hvilke opplysninger som ble innhentet på bakkenivå i Algier – som de frikjøptes navn, pengesummen den enkelte ble løskjøpt for og de ulike algierske eieres navn – dekkes ikke opp av kildene i NRA, men finnes derimot i et større dokument på tysk gjengitt i den islandske kildeutgivelsen *Tyrkjaránið á Íslandi 1627*.² Utgiver har derfor valgt å inkludere denne islandskeide primærkilden avslutningsvis, slik at sakskomplekset kan belyses i det fulle. Det samme gjelder kong Christian den fjerdes henvendelse til spanskekongen Philip den fjerde, der man ber om at de nederlandske mellommennene med frikjøpte slaver kan reise fritt og uhindret gjennom Spania. Også dette brevet er publisert i den ovennevnte islandske kildeutgivelsen.³

Ytterligere to hittil upubliserte brev – begge sendt fra danske og norske slaver i Algier, hhv. i 1623 og 1631, og begge gjenfunnet Rigsarkivet i København (DRA) – tas også med, til tross for at disse to kildene heller ikke hører til det nevnte legget i NRA, *De Fangene i Tyrkiet vedkommende*. Når det gjelder islendingers øvrige bevarte brev fra treldom i Algier og Marokko på 1630-tallet, henvises det igjen til *Tyrkjaránið á Íslandi 1627*, hvor disse er gjengitt i sin helhet.

Dokumentene er skrevet på dansk, tysk, nederlandske og fransk og i tillegg noe på latin og spansk og er til dels krevende å lese. Her foreligger kildene både i transkribert form og også i en oversettelse til normalnorsk, der man har med de ikke-nordiske kildene å gjøre. Utgiver har lagt opp til en kronologisk presentasjon og bryter slik opp den originale nummereringen, men uten at dette har noen som helst innholdmessige konsekvenser. Alle dokumentene er for øvrig kommentert og forklart i introduksjonsdelen.

Ellers er denne kildeutgivelsen et av resultatene av utgivers mangeårige og internasjonalt baserte forskningsarbeid med kontakten mellom de fire *Barbareskstatene* (Algier, Tunis, Tripolis og Marokko) og de to nordiske kongedømmene i perioden ca. 1600–1830 som hovedtematikk. Fra utgivers side er det et ønske at dette kildearbeidet gir en ny dimensjon til nordisk sjøfartshistorie i alminnelighet og ny innsikt i formalitetene knyttet til et løskjøp av nordiske slaver fra Nord-Afrika i første halvdel av 1600-tallet i særdeleshet.

Frikjøpet i 1635–36 er for øvrig ellers omtalt av den islandske historikeren, prof. emeritus Þorsteinn Helgason ("The First Redemption Mission"), men da i en stort sett avgrenset islandsk kontekst og med fokus på frikjøpet av de gjenlevende og fremdeles kristne av de 380 islendingene tatt under det bredt dokumenterte *Tyrkerranet* i 1627.⁴

Innsatsen som ligger bak denne publikasjonen, har på ingen måte vært noe énmannsarbete, men derimot resultatet av en sterkt internasjonal laginnsats. Takk derfor til følgende, for uvurderlig hjelp til transkribering og oversettelse og for verdifulle bidrag i arbeidet med primærkildene: På Island prof. emeritus Þorsteinn Helgason og Emil Gunnlaugsson. I USA dr. Adam Nichols. I Danmark dr. Dan H. Andersen. I Norge: den alltid hjelpsomme statsarkivaren i Bergen, Yngve Nedrebø, Tor Weidling ved Riksarkivet i Oslo, Randi Helland og den dyktige skrifteksperten Anne Elisson i Fredrikstad. I Tyskland dr. Magnus Ressel. I Haarlem i Nederland dr. Gerhard van Krieken og dr. Paul Brood i Groningen. Og selvsagt en ekstra takk til den viktige døråpneren i Algerie, dr. Chakib Benafri.

Når det gjelder arbeidet med tekstgjengivelsen, vil utgiver kort komme med følgende bemerkninger: Både transkriberingen og oversettelsen av de ikke-nordiske dokumentene til normalnorsk har av flere årsaker vært en utfordrende prosess. Tidvis har lesbarheten vært liten, noe som har gitt prosjektets skriftekspesialister uvanlige utfordringer. Der ord har vært utydelige og nærmest umulig å gjengi, er dette nevnt i noteverket. Det er den diplomatariske metoden som er benyttet under transkriberingsarbeidet, dvs. at kilden er gjengitt slik den er skapt, uten å ta hensyn til språklige feil og uklarheter i originaltekst. De transkriberte tekstene er med andre ord ikke modernisert.

At skriverne ikke helt har mestret språkene de har benyttet, har vanskeliggjort vårt arbeid ytterligere. Amsterdam-kjøpmannen Paul de Willems fransk var på langt nær formfullendt, noe som tydelig kommer fram i korrespondansen med Marseille-kjøpmannen Antonio Piscatoris. Hans landsmann Willem Kiefts tyskkunnskaper må også ha vært begrenset, som den viktige og omfangsrike kostnadsspesifikasjonen satt opp i Algier i perioden 1635–36 viser, der nederlandsk og tysk er benyttet om hverandre. 1630-tallets språklige særegenheter og symbolikk, spesielt i de nederlandske tekstene, har i tillegg gitt ytterligere utfordringer.

Ved nærlæsning av oversettelsene kan man derfor se at enkelte mindre og uklare passasjer fra primærkilden kan være utelukket i oversettelsen til normalnorsk, som et forsøk på å minimalisere fortolkningsrommet. Det er en klar formidling av kildens innhold som er vektlagt, ikke nødvendigvis en reproduksjonslignende oversettelse av originaltekstene. Dokumenter på dansk er for øvrig ikke oversatt, men utfyllende forklart i introduksjonsdelen. De fleste navnelister er heller ikke oversatt. Som en erstatning er de fleste av personnavnene – spesielt de islandske – modernisert og satt i klammeparentes.

Original linjedeling er opphevet og heller ikke markert. Vedrørende tegnsettingen, som i kildematerialet ofte bærer preg av inkonsekvens, har utgiver tatt seg enkelte klargjørende typografiske friheter.

*Torbjørn Ødegaard, utgiver og kildeskiftansvarlig
Fredrikstad, 12. januar 2021*

NOTER

1. Danske Kanselli 1572–1799. Saker ekspedert ved åpent brev/missiv. Nr. 1: Innlegg og henlagte saker (eske 5, DK B 160) 1582–1648. Første legg i pakken merket "De Fangene i Tyrkiet vedkommende". Materialet ble overført fra Rigsarkivet i København til Riksarkivet i Oslo i 1996. Dokument nr. 15 mangler.
2. *Tyrkjaránið á Íslandi 1627* (Sögurit IV). Red. Jón Porkelsson. Reykjavík: Sögufélag, 1906–09, s. 435–447.
3. Ibid., s. 416ff. Eiersamling: Stofnun Árna Magnússonar í Íslenskum fræðum (Fasc. LXX, 26), Reykjavík.
4. Þorsteinn Helgason: *The Corsairs' Longest Voyage. The Turkish Raid in Iceland 1627*. Leiden (Brill), 2018 (s. 187–194).

Til skam for vår nasjon, så tror jeg at så lenge Barbariet har vært Barbari, er det ingen som har utstått mer armod og lidelse enn meg. Heller å være levende i helvete enn å ha det som meg.

Ambrosio Volgersen,
dansk gesandtskapsassistent og frikjøper,
fengslet i Tetouan i 1650

INTRODUKSJON

Sent på høsten i året 1622, på ukjent posisjon i Atlanterhavet, et stykke vest for Den iberiske halvøy, utførte en algiersk-osmansk kaperflåte et vellykket angrep – sett med tyrkiske øyne – mot en dansk-norsk konvoi av handelsfartøy i saltfart, under seil til eller fra havner i Spania eller Portugal og åpenbart virkningsløst beskyttet av flere av danskekongens orlogsskip. Fire skipsbesetninger ble som følge solgt på slavemarkedet i Algier. Sjømennene hadde da et langvarig gisselsslaveri i vente. I tillegg ble et kongelig konvoiskip tatt.¹

En utbredt praksis med løskjøp åpnet imidlertid for mulighet for retur til hjemlandet.

Fem år senere, sommeren 1627, angrep to separate algiersk-marokkanske eskadrer Island og røvet med grov vold og rå overmakt med seg nærmere 400 islendinger – som noen få uker senere, på samme måte som de dansk-norske sjøfolkene, ble handelsvarer på nordafrikanske slavemarkeder, henholdsvis i tyrkiske Algier og i den uavhengige korsarrepublikken Salé, langs den marokkanske vestkysten. Overfallen på Island ble senere kjent som *Tyrkerranet*, til tross for det faktum at europeiske konvertitter – ”renegater” eller ”tyrkere av profesjon”, slik de i samtiden ble omtalt som – utgjorde både flåtedelen og en stor del av den angripende styrken.²

På det meste var det nærmere 500 danske, norske og islandske slaver i Algier og Salé i siste halvdel av 1620-tallet, inkludert de mer uheldige som hadde blitt videresolgt til Tunis eller Tetouan, sendt til Levanten eller havnet som piskede slaver på middelhavsgallerier eller som dekksmannskap under tvang på nordafrikanske kaperskip. Disse 500 utgjorde da to-tre prosent av det totale antallet kristne slaver i Algier, som på 1620-tallet anslagsvis skal ha vært 20.000.³

For Christian den fjerde – en dypt troende konge av Guds nåde – var det utenkelig at hans undersåtter skulle forbli i slaveri på muslimsk mark. Oldenborgmonarkiet mistet sjømenn og gaster. Inntektsmuligheter forsvant. Også Vår Herre tapte stadig sjeler, i form av en del dansker, nordmenn og islandinger som i første halvdel av 1600-tallet jevnlig tok de fremmedes tro og ”tørnet tyrk” (igjen et samtidig uttrykk), dvs. at de omvendte seg til muhammedanismen – og forble i Nord-Afrika som en privilegert gruppe muslimer, men uten anledning til å vende tilbake, verken til kristenhet eller kristendom. Det var derfor en konges plikt å reagere.

Alt dette – sjømenn i slaveri, *Tyrkerranet* på Island og havarerte kristensjeler i de nordafrikanske Barbareskstatene – var foranledningen til det store danske statsinitierte løskjøpet av slaver fra Algier i årene 1635 og 1636. På kongens ordre samlet man inn penger inn i hele riket. Kongens viktige forretningskontakt i Amsterdam, den nederlandske handelsmannen Paul de Willem, ble hyret inn for å sørge for at midlene ble sendt sørover. Og den lokalkjente Willem Kieft var den som gikk fra hus til hus i Algier og forestod den praktiske delen av frikjøpet.

Dette hittil lite benyttede dokumentet legget i Riksarkivet i Oslo – som nevnt under samlebetegnelsen ”De Fangene i Tyrkiet vedkommende” – belyser dette løskjøpet i detalj, ved at man for eksempel kan følge pengenes vei fra nord til sør, dvs. omformingen av innsamlede skillinger i danske og norske kirker og hospitaler til utbetalte *styck van acht* til navngitte slaveeiere i Algier for deres også navngitte nordiske slaver, som fikk friheten kort tid etter at nederlenderen Willem Kieft personlig oppsøkte dem i osmanske Algier. Med seg fra Danmark via Nederland hadde Kieft et frikjøpsbudsjett på nær 15.000 riksdaler, som skulle benyttes til å få hjem undersåtter fra alle kanter av landet.

Ved å knytte disse norske primærkildene blant annet til kanselliets publiserte brev, rekonstrueres dette løskjøpet, som hittil har vært et lite påaktet forskningsemne i dansk sjøfartshistorie fra Christian den fjerdes periode.

I Algier trellet til ulike tider folk fra nesten hele Christian den fjerdes vide og langstrakte atlantverdensrike: islandinger, nordmenn og rene dansker; mest sannsynelig også færøyinger, videre frisisk- og tysktalende dansker fra de danskkontrollerte hertugdømmene Schleswig-Holstein og fra de nordfrisiske øyene under dansk styre. Av disse kom nærmest islandske menn og kvinner og en del danske og norske sjømenn tilbake, som en følge av det dansk-nederlandske løskjøpet på midten av 1630-tallet.

Den polariserte begrepsdebatten kaper el. korsar med offentlig lisens versus det private pirateri vil ikke bli videreført her i særlig grad. Det pirataktige aspektet ved Barbareskstatenes maritime operasjoner kommer man imidlertid ikke helt utenom, siden aggressjonen på havet, sjømannsslaveriet og løsepengerkravene var ensidige fenomen, helt uten at gjengeldelser fant sted fra dansk-norsk side. (Først i 1770 slo den dansk-norske flåten tilbake, med et kort og for øvrig helt virkningsløst angrep på Algier, etter den algierske *deyens* [tyrk. guvernørtittel] fredsbrudd året i forveien.)⁴

Uten tvil opererte barbareskkaperne i et gråsoneaktig felt, hvor også et eget middelhavssystem med varslede og hurtige overganger mellom fred og krig ble etablert, i form av de mange skjøre fredstraktatene innngått med nesten samtlige vesteuropeiske sjøfartsnasjoner (fulgt opp av et europeisk konsulatvesen i Nord-Afrika og ditto avgiftsforpliktelser) og nærmest like mange påfølgende fredsbrudd med nye kapringer og sjømilitære konflikter som resultat. Barbareskstatenes kaperfart krever derfor en helt egen og mer mangefasettert definisjon, utenom hittil fastsatte – og mer fastlåste – klassifiseringer.

Heller ikke vil det bli redegjort særlig for «det brede bakteppet»: Middelhavshandelen og saltimporten i alminnelighet, som var den drivende kraften bak spaniafarten, som igjen var det seilasmönsteret som førte dansk-norske sjømenn i tyrkernes vold. I så måte er «Saltets Pris» den treffende tittel, som historikeren Joachim Östlund har satt på sitt store verk om svenske sjømenn i nordafrikansk slaveri. På begynnelsen av 1620-tallet ble det gitt omfattende privilegier til vin- og salt-kompanier i Danmark. De fire dansk-norske handelsskipene som ble tatt av de algierske tyrkerne allerede i 1622, var åpenbart en klar konsekvens av kong Christian den fjerdes ønske om både å sikre importen og profittere på omsetning av spansk og portugisisk salt og vin i et stormaktpolitisk urolig farvann, der driftige hollandske sjøfarende handelsmenn var på vikende front på grunn av bruddet i den årelange våpenhvilen mellom Spania og De forente Nederlandene nettopp i 1621.⁵

Et større bilde kompletteres ved helt kort å trekke inn utvisningen av maurerne fra Spania i årene omkring 1610, da tusenvis av spanske muslimer slo seg ned i Nord-Afrika og gikk inn i den lukrative nordafrikanske kaperfarten, ofte sammen med nederlandske kapere som var «arbeidsledige» som følge av den sammenfallende lange fredsperioden mellom Spania og de opprørske Nederlandene – en fredsperiode som altså tok slutt først 1621, som nevnt ovenfor.

De tre nordafrikanske Barbareskstatene Algier, Tunis og Tripolis (i dag henholdsvis Algerie, Tunisia og Libya) ble på ulikt vis og til ulike tidspunkter innlemmet som lydriker under Det osmanske riket i første halvdel av 1500-tallet og utviklet seg etter hvert til å bli halvautonome og kraftfulle kaperstater som europeiske sjøfartsnasjoner måtte underlegge seg, ved at man ble tvunget til å velge mellom å bli utsatt for overfall på havet av ”korsarene” eller å inngå kostbare fredstraktater.⁶ Denne korsarkrigen varte helt fram til den massive franske invasjonen av Algier i 1830 da de franske styrkene umiddelbart passiviserte den engang fryktede kaperstaten Algier, med en 132 år lang okkupasjon som følge.

Marokko – også med en betydelig kaperflåte – eksisterte i samme periode som et uavhengig keiserrike (i en kort periode flankert av den kaperkapteinstyrt korsarrepublikken Salé), men var like fullt en del av *Barbareskerne*, som regionen også ble omtalt som i den dansk-norske utenriksadministrasjonen på 1700-tallet.

Den tids europeiske nymuslimer, dvs. navigasjonskyndige kristenslaver som, ved ulik grad av tvang, hadde konvertert og selv blitt kaperkapteiner under nordafrikanske flagg, dannet i stor grad Barbareskstatenes sjømilitære maktbasis. Allerede fra 1580-tallet finnes det – riktignok noe fragmentert – kildemateriale også om slike omvendte dansker og nordmenn i Algier, som var den mektigste av de fire Barbareskstatene.⁷

Fra omkring 1620 og framover blir kildene tydeligere, i form av slavelister og supplikker skapt i Algier, skrevet på tysk, dels fransk, nederlandsk eller dansk og sendt til den dansk-norske utenriksadministrasjonen i København, ofte med hollandske handelsskip, siden hollenderne, ved siden av franskmennene, tidlig inngikk fredsavtaler med Algier.⁸ Slike lister og bønnebrev gir informasjon om navn og hjemsted – ofte med tilleggsopplysninger om skipets hjemstavn og kapringen på havet – til de fremdeles kristne danske og norske sjømennene i algiersk slaveri. (Konvertittene navngis bare unntaksvis i disse eldste kildene, siden de falt utenfor alle løskjøpsordninger.)

Det er nettopp en slik opplisting (”Copie aff Tegnelse paa Danske Fanger i Tyrkiett”, (se dokument nr. 1, s. 42) av nærmere 50 tilfangeattatte sjømenn, som er denne publikasjonens første kilde. Dette udaterte dokumentet – som mest sannsynlig ble skapt i København tidlig på 1620-tallet, kanskje omkring årsskiftet 1622–23 (basert på en liste satt opp i Algier) – er vår eldste primærkilde til et mer konkret innblikk i de nordiske barbareskslavenes historie. Ved juletider 1622 kunne man i

Algier finne sjømenn fra de fire innledningsvis nevnte dansk-norske skipsbesetningene tatt senhøstes samme år; fra Trondheim, Bergen, Marstrand og Ålborg (samt fra orlogsskipet "Heringsnese"). Sjømenn fra blant annet disse fire byene er nettopp representert i denne tidligste kilden, for eksempel tømmermann Paul fra Ålborg, Karl fra Bergen, tømmermann Jakob fra Trondheim og Hans Jørgensen fra Marstrand. Hans Andersen fra Helsingør hadde, ifølge listen, tjenestegjort for *Mattyss Pass von Kopenhagen*, som er identisk med kaptein Mattis Pettersen på "Heringsnese" (se nedenfor).⁹ Den tidligste oppbringelsen vi kjerner til, av nordiske fartøy i Barbareskstatene, er skipet til *Fores Henrichsön von Bergen*,apt til algiererne i 1619, i følge samme slaveliste. Dansker og nordmenn tatt fra tyske og hollandske skip, og vice versa, gis det også opplysninger om.

Men det er først med bønnebrevet på tysk fra 1623 (*dokument. nr. 2, s. 44*) at detaljene kommer fram: "Kristne slavers brev, som skal sendes til vår allernådigste konge og herre i Danmark." Sendt fra Algier 10. februar. Den anonyme brevskriveren (mest sannsynlig en av de om lag 80 dansk-norske forslavede sjømennene) bekrefter både de fire kapringene høsten 1622, og at den heltemodige skipper Mattis Pettersen på det danske orlogsskipet *Haringness* [heretter *Heringsnese*] satte fyr på kruttkammeret og lot skipet gå i luften framfor at det skulle bli algierske korsarers bytte. Kapteinen selv overlevde eksplosjonen. Det vet man med sikkerhet, siden navnet hans framkommer på den første oversikten over danske slaver i Algier.¹⁰

Før *Tyrkerranet* på Island kjerner vi med andre ord med sikkerhet til åtte dansk-norske fartøy som ble oppbrakt av nordafrikanske kapere (hvorav syv med sikkerhet ble ført inn til Algier), med en samlet besetting på i alle fall 150 sjømenn.¹¹ Ubekrefte mørketall på grunn av manglende kildemateriale må påregnes. Antall kapringer kan ha vært det dobbelte. I tillegg kommer en del dansk-norske sjømenn oppbrakt fra tyske, hollandske og engelske fartøy, som for eksempel en sjømann fra Bergen og en annen fra København, som var to av de påmønstrede blant hele 30 Lübeck-besetninger tatt i årene 1611–1629.

Den tyske sjøfartshistorikeren Magnus Ressel har kommet fram til at bare i perioden 1621–1629 ble om lag 150 tyske skip kapret av nordafrikanerne.¹² Da de 380 islendingene ble ført til Nord-Afrika i 1627, kan det ha vært et par hundre sjømenn fra andre kanter av riket, som hadde trellet og konvertert i de fire Barbareskstatene fra siste halvdel av 1500-tallet og fram til august 1627, da de første islendingene fikk et

nummer krittet inn på ryggen og ble solgt på markedet i Algier. Ressels forskning avdekker for øvrig at det var tyske slaver i Nord-Afrika helt tilbake til 1570-tallet.

Så var det i tillegg i alle fall én nesten-kapring av et dansk handelsfartøy i samme tidsrom: 8. juni 1623 unnslapp ostindiafareren «Perlen» av København så vidt fire tyrkiske skip i *den Spanske Sø*. Det lå an til nærstrid til sjøs, men en plutselig tåke gjorde ostindiafareren usynlig for tyrkerne, «og den Tid Gud ga os klar Veir, fornam vi ikke siden samme 4. Tyrkiske Skibe», ifølge den senere sjællandspresten Mads Rasmussen, som var en av «Perlen»s medfarende. Takket være «Guds underbarlige Beskiermelse» slapp samme skip unna «Tyrkiske Gallerer» også på hjemreisen.¹³

Innad i det dansk-norske samfunnet kom en umiddelbar reaksjon, i form av kongelige ordrer om pengeinnsamlinger til slavenes frikjøp. I april 1623, omtrent samtidig som den ovennevnte bønnen i brevs form om hjelp (sendt fra de rundt 80 slavene i Algier) ble mottatt i København, responderte myndighetene: Biskopene i Danmark og Norge, lensherrene i Danmark og borgemestrene i de største danske og norske byene fikk beskjed om å bidra til frikjøp, siden det «der i Tyrkiet skal findes mange Fanger af den danske og norske Nation, der have sejlet paa danske og norske Undersatters Skibe».¹⁴ Frikjøpsmidler skulle hentes fra borgere og kjøpmenn, kirker og sykehus.

Tyrkerkassen har den danske historikeren Janus Møller Jensen i sitt brillante og innsiktsfulle verk *Denmark and the Crusades* kalt denne imaginære fysiske manifesteringen av det første forsøket på et offentlig organisert frikjøp.¹⁵

Året etter, i 1624, fulgte en av slavenes ektefeller opp, ved at Anne de Hemmer i Ålborg 9. juli ba om tillatelse til å «søge Godtfolk om Hjælp til hendes Husbondes Ransonering [dvs. frikjøp]». Det var hennes mann, Henrich Koch, som var «fanget av Tyrken paa den spanske Rejse».¹⁶

Ved midtsommerstider 1624 var det altså mange segmenter i det dansk-norske samfunnet, som på forskjellige måter var involvert i frikjøpet av de om lag 80 undersättene i Algier. I tillegg til de nevnte biskopene, lensherrene, prestene, byborgerne, hospitaltilknyttede og skrivere og beslutningstakere i statsapparatet generelt, kom alle som den gjenværende ektefellen Anne de Hammer (og andre av dobbeltmonarkiets kvinner i samme situasjon) møtte på sin tiggervei i menigheten i Ålborg og i Vendelbo stift.

Slik må også kunnskap om de danske og norske sjømennene i det algierske slaveriet spesielt, og om Barbareskstatene generelt, hurtig blitt spredt rundt i store deler av riket. Skillinger, mark og daler ble samlet inn fra høy og lav. Historier om livsskjebner i det nordafrikanske Barbariet ble formidlet. Mengder av bønnebrev må også ha blitt sendt fra Algier, via hollandske sjøfarende. Men kun ett er kjent bevart fra tiden før *Tyrkerranan*: den nettopp omtalte supplikken fra februar 1623.

Året etter – på den siste dagen i mars 1625 – ble også ansvaret for de innsamlede pengene gitt til *Dr. Hans Reisener* [biskop over Sjælland i perioden 1615–1638, Hans Poulsen Resen], som – i tillegg til at han samtalte med hjemkomne slaver – ble beordret til å samle inn slavekollekten fra alle rikets stift og i tillegg å formidle pengene til nederlenderen *Pouel de Willem* [heretter Paul de Willem], *Kongens Faktor i Amsterdam*. Biskop Resen hadde denne oppgaven inntil han døde i 1638. Deretter overtok Jesper Rasmussen Brochmann samme embete.¹⁷

Med denne bestemmelsen ble en trekantlignende struktur etablert, som skulle prege det som utviklet seg til å bli en langdrøy (hele ti år) frikjøpsprosess for å få undersåtter fysisk helskinnet og religiøst sett ubesudlet hjem fra ”tyrkeri”, dvs. fra tyrkisk slaveri.

Som første moment: Bestemmelsen om at det var folket som skulle frikjøpe fangene – ikke kongen selv.

Unntaket var de seks gjenlevende (”Kongens Skibsfolk”) fra besetningen på ”Heringsnese” tatt i 1622.¹⁸ Her måtte kongen selv tre støttende til økonomisk, etter en befaling til rikets rentemestre, som kom hele tre år etter kapringen. ”Heringsnese” var et av flåtens skip, som deltok i konvoieringen fra Flekkerøya til Spania, med avseiling i oktober 1622.¹⁹ At det bare var seks igjen i 1625 (av en orlogsskipsbesetning langt større enn en vanlig handelsskipsbesetning på 18–20 mann), sier sitt om et mulig stort mannefall, fra det dramatiske kapringstidspunktet på havet og tre år videre inn i slavetiden i Algier. Sykdom og død, konverteringer og videresalg østover må ha vært sannsynlige og trøstesløse livsskjebner for de øvrige sjømennene, fra det kongelige, men ulykkelige, orlogsskipet ”Heringsnese”.

En velstående Ålborg-reder som kom velberget tilbake fra tyrkisk slaveri på 1620-tallet – men uten at vi vet hvordan – var den senere borgermesteren Christen van Ginche, som i årene 1622–24 satt ”fangen hos algierske sørøvere, der havde opsnappet hans skib på en seilads til Portugal”.²⁰ Man kan gå ut fra at han ble frikjøpt av sine velstående slektninger.

Det kan i samme åndedrag legges til at det i 1629 fantes et Ålborg-skip registrert under navnet *Slaven af Algier*. Ren galgenhumor, lyder den lakoniske tilleggskommentaren i et dansk sjøfartshistorisk oversiktsverk.²¹

Så var det – som element nummer to i frikjøpstrekanten – sjællands-biskopen dr. Resen, som selv så vidt hadde blitt tatt av tyrkerne under en sjøreise på 1590-tallet.²² Biskopen administrerte det hele, ved at han praktisk sørget for at pengene havnet i hans *Tyrkerkasse* i København, og at disse midlene mer eller mindre uavkortet ble sendt videre til eksterne hjelpere i De forente Nederlandene.

Og i Amsterdam ventet den framtredende Paul de Willem, en av kongens våpenleverandører i keiserkrigen, og den som utgjorde trekantstrukturens siste del. I utgangspunktet var det broren, den langt mer initiativrike Johan de Willem (som et paradoks med blant annet vestindisk-guineisk slavehandel på agendaen), bosatt i København fra 1611 (død i 1631), som hadde den nære forretningmessige forbindelse till kronen.²³ Via familietilknytningen fikk Paul de Willem, hele tiden med base i Amsterdam (først som danskekongens fullmektig, senere som resident), det viktige oppdraget med å sørge for slavenes frikjøp. Paul de Willem ble imidlertid ganske raskt kritisert for å arbeide for langsomt med slavenes sak, noe som kommer fram i instruksen til rentemester Axel Arenfeldt, som allerede 23. mai i 1625 fikk beskjed om Paul de Willems ”forhaling” av frikjøpet.²⁴ Den bereiste adelsmannen Arenfeldt ble på sin side beordret til å sørge for fortgang i pengeforsendelsen, først ved å innkreve pengene fra biskop Resen i København, deretter å få dem oversendt til Paul de Willem ”eller en anden, hvem han finder dyktigst dertil”, for at fangene i *Tyrkiet* hurtigst mulig kan utløses. Til tross for kritikken beholdt likevel Paul de Willem dette kongelige oppdraget, men leverte ikke regnskap før i 1637. Mer om dette nedenfor.

Knapt et par måneder etter innvendingen mot Paul de Willem kom det for øvrig en befaling fra kongens kanselli i København til hospitalet i København om å gi 500 riksdaler ”til Ransonering af danske og norske fanger i Algier”. Også hospitalet i Slagelse og Duebrødre Hospital i Roskilde skulle bidra med det samme. Helsingørs hospital måtte bare sende 150 riksdaler.²⁵

Det var ikke bare den langsomtarbeidende kjøpmannen Paul de Willem som i statsapparatets øyne hadde sviktet sommeren 1625. I et mer omfattende, nær desperat, missiv sendt til bispene og lensmennene i begge

riker [dvs. et tydelig skille mellom kongedømmene Danmark og Norge], og til *Københavns By* slår kanselliet fast at folkets giverglede har vært for liten, og at ”enhver efter sit Tykke og Evne burde bidrage noget til Ransonering af de danske og norske Fanger i Tyrkiet”.²⁶ Dessuten hadde kanselliet fått vite at antall fanger å løskjøpe hadde steget til hele 100 [uten at det finnes dokumentasjon på nye kapringer av danske eller norske skip].

Dette stigende presset fra riksmyndighetene og missivet av 31. juli 1625 kan tydelig leses som en tiltagende byrde rettet nedover i samfunnet, både mot de herskapligste standspersoner og de syke og fattige. Slik frigjorde Christian den fjerde seg selv fra oppgaven med å løskjøpe egne undersåtter, med unntak for de få som hadde seilt på hans egne skip. En avansert kongelig kreativitet kjente ellers knapt grenser for å få vanlige folk til å bidra. For eksempel fikk tremenningene Gert Jansen Backer og Maricken Jacobsdatter i Hollænderbyen på Amager tillatelse til å gifte seg, men da forutsatt at de betalte inn hele «60 Speciedaler til Ransonering af danske Fanger i Tyrkiet».²⁷ Hva tremenningene hadde med Tyrkia å gjøre, sier kanselliets brev ingenting om.

Når man lesser kildene isolert, synes det som om riksstyret på dette tidspunktet føler at de har nådd et toppunkt med hensyn til å plassere skyld og fordele ansvar for de utilstrekkelige innsamlingsresultatene. Året etter, i 1626, nevnes verken fanger i tyrkiske Algier eller slavekollekten i kanselliets brevskriving, som om det skulle ha funnet sted en ubevisst oppladning for å kunne forholde seg til den nær sagt altomgripende tragedien, som skal komme til å ramme det danske Island ett år fram i tid. Men statsadministrasjonen kunne selvsagt ikke se inn i glasskulen. Den enkle realitet var at hovedfienden var de katolske tyskerne og deres leiesoldater, ikke de algierske tyrkerne og deres europeiske medløpere. Det danske riket var i ferd med å gå i oppløsning etter kongens kortvarige og katastrofale innblanding i Trettiårskrigen i 1625 (tydeliggjort ved det tapte slaget ved Lutter am Barenberg i 1626). Christian den fjerde og hans menn så derfor neppe lenger sydover enn til de tysktalende hertugdømmene, der man snart skulle komme til å erfare begynnelsen på en massiv invasjon av keiserlige tropper, som fra 1627 formelig skulle flomme innover Jylland og true hele nasjonens eksistens, inntil en fredstraktat i Lübeck (1629) reddet den danske monarken fra det totale nederlag.

Vi vet derfor lite om hvordan konge og kanselli i København rent umiddelbart tenkte i 1627, etter hvert som man fikk kunnskap om det nordafrikanske angrepet på Island og salget av islendinger som slaver i

Algier og Marokko. Både på forsvarsløse Island og i krigsbekymrede København hadde man vært helt uforberedt, og den første danske motreaksjonen, som kom straks i etterkant av *Tyrkerranet*, var derfor helt virkningsløs – ved at kaptein Mourits Prinds, som førte skipet ”Lindormen”, ble beordret «til Vestersøen til de færøske og islandske Farvande og søge Underretning om Fribyttere».

Allerede i oktober 1627, bare noen få måneder etter *Tyrkerranet*, ble det fra dansk side «udløst en Fange af Tyrkiet» for 528 spesidaler, men uten at identiteten på vedkommende slave er kjent. Heller ikke vet vi hvem som først forårsaket en krangel om innkrevingen av disse pengene fra *Tyrkerkassen* (til den nettopp nevnte, men ikke-navngitte, slavens frikjøp), annet enn at den lærde diplomaten og statsmannen Jacob Ulfeldt og riksadmiral og riksråd Albert Skeel ble beordret til å dømme i en tvistesak ett år etter selve frikjøpet. Rådmann Jørgen Danielsen i København var involvert både i frikjøpet og i trettesaken, noe som sannsynliggjør det at det var rådmannen som krevde kompensasjon fra biskopens *Tyrkerkasse*.²⁸ ”Utenom systemet” ble det også foretatt frikjøp. Et eksempel er Gudrun Jónsdóttir fra Járngerðarstadir i Grindavík og broren Halldor, begge i Salé, som ble frikjøpt av en hollender og var tilbake på Island innen ett år hadde gått. Andre, som islendingen Einar Loftsson i Algier, kunne bidra til eget frikjøp med oppkjente penger fra betalt ekstraarbeid.²⁹

To år etter bortføringen av islendingene til Algier og Salé sommeren 1627 inntraff to forhold, nesten samtidig:

På nytt angrep tyrkerne Danmark.

Det første kjente livstegn kom fra islendingene i Algier.

De algierske tyrkerne – evnt. Salé-kapere – og de europeiske konvertittenes oppsiktsvekkende landgang med tre nordafrikanske skip på de danskeide Færøyene er av flere årsaker lite omtalt. Kildetilfanget er minimalt.³⁰ Av rundt 30 innfangede kvinner ble ingen frikjøpt. De angripende skipene kan ha forlist ved utseilingen, og lokal folklore henviser nettopp til et formodentlig strandingssted, *Turkargravir* [Tyrkergravene] på Hvalba, hvor mange overfallsmenn og kanskje også de kvinnelige fangene skal ha funnet sin død, etter at ett eller flere av skipene deres støttet mot brenningene der. Verken i samtid eller ettertid ble det skrevet noe særlig om raidet mot Færøyene, som slik ble marginalisert i historieskrivingen og havnet helt i skyggene av det i format langt større *Tyrkerranet* på Island.

Den første bønnen om hjelp kom fra islendingene i 1629. Den kom i form av et kortfattet brev sendt til København, forfattet i Algier den 1. desember og signert fire islandske menn, som igjen skrev på vegne av 120 lidende gjenlevende, av et angitt tall på totalt 380 bortførte (*dokument nr 3, s. 48*). Brevet fungerer som en typisk supplikk – dvs. en mulighet for den høyst ordinære undersått å henvende seg direkte til kongen – og nok en gang med Christian den fjerde som adressat. I tillegg inneholder brevet også en uspesifisert dokumentasjon på tapte landsmenn, som viser et frafall på 260.

Kilden er slikt sett en registrering av islendinger i live og tilgjengelige for frikjøp. Nesten tjue år senere skal en genovesisk frikjøpsagent – også i Christian den fjerdes tjeneste i Nord-Afrika – sette opp en tilsvarende liste, men da er det bare omlag ti islendinger igjen å frikjøpe, og de fleste av dem ble sendt ut av Algier i 1645.³¹ Frafall ved død etter sykdom, en hel del konverteringer (anslagsvis hele 100 fram til 1635) og videresalg til nye eiere rundt om i Osmanerriket er årsaker til den gradvise reduksjonen av antall islendinger å frikjøpe.³²

Sent på året i 1631 ble det fra Algier til København avsendt nok en liste, denne gang over sjømenn klare for løskjøp, skrevet på nederlandske av den vanskelig plasserbare nederlenderen Johannes Marischal (*dokument nr. 5, s. 52*), som kan ha vært en offentlig embetsmann, frikjøpsagent, sjøoffiser eller ganske enkelt en stedlig handelsmann.

Ikke bare navngir Marischal 25 danske og norske sjømannsslaver, men han kategoriserer dem også i «gamle» [ned.: *oude*, tils. 16] og «unge» [ned.: *jonger*, tils. 9]. Inndelingen indikerer trolig både alder og tiden i fangenskap, siden man må gå ut fra at de lengstværende slavene også er de eldste.

Ved å sammenholde Marischals 1631-opplisting av de lengstværende slavene med den første eksisterende fangelisten fra 1622–23, kan man slå fast at de innfangede hadde en sjanse til å overleve i årevis i det barbariske slaveriet. To tømmermenn (Paul fra Ålborg og Nils fra Trondheim) finnes på begge listene. På grunn av navneforvirridninger og uklare skrivemåter kan man ikke med full sikkerhet konkludere med ytterligere dobbeloppføringer, men det uvanlige etternavnet Odewol/Odewael er å se på begge, likeså det mer alminnelige fornavnet Ole. *Ollfe* er oppført flere ganger på 1622–23-listen, og *Ool* (Ole fra Hissingen og Ole fra Trondheim) to ganger på 1631-listen. Det er derfor en viss mulighet for at de fleste av de 16 «gamle slavene» fra 1631 hører til de åtte skipsbesetningene oppbrakt i perioden 1619–1626, og at de

også derfor er oppført på begge listene. For eksempel kan *Didrich Brocken van Koppenhagen* (1622–23) og *Dirck Prijcker van Coppenhagen* (1631) meget mulig ha vært en og samme person.

Ved hjelp av disse slavelistene kan man følge enkelte sjømenn gjennom deler av eller hele fangetiden, til tross for at kildene kan være ufullstendige med tanke på antall eksisterende nordiske fanger på ulike tidspunkter, eller unøyaktige når det gjelder navnegjengivelsene. Noen ytterst få av de tidligst oppførte navnene finnes også på oversikten til Willem Kieft fra 1637, for eksempel den nettopp nevnte tømmermann Paul Hansen fra Ålborg, tatt senhøstes 1622 og satt fri 16. april 1636. I stedet for å ha steget i gradene på sjøen, kan hende til styrmanns rang, kunne da Paul fra Ålborg ved hjemkomst på Nord-Jylland vise til en nesten 15-årig ufrivilig ”fartstid” fra det algierske slaveriet. Dessverre finnes ikke nedtegnelser, som kunne gi oss innsikt i Pauls mer personlige og dagligdagse erfaringer fra tiden i Nord-Afrika.

Et tidlig og hittil dels uutforsket løskjøp av en viss størrelse kommer også Marischal inn på, idet han henviser til en del undersåtter – ”onderdaenen” – som allerede skulle ha blitt løskjøpt. Men det mangler for mange brikker i kildepuslespillet til å rekonstruere dette mindre kjente løskjøpet, som Marischal her henviser til. Danske offentlige kilder til et eventuelt statlig-regisert frikjøp av nordiske slaver fra Nord-Afrika omkring 1630 finnes heller ikke. Men noe må åpenbart ha skjedd. Marischal nevner et omtrentlig tall på frikjøpte: 15. Og Algier-slaven Peder Sandersen fra Bergen fører oss et skritt videre, ved å navngi løskjøperen: den danske kjøpmannen Peder Christiansen, som skal ha forløst fanger på vegne av kongen av Danmark en tid før Sandersens ankomst til Algier. Sandersen skrev dette brevet i juni 1633, og han oppholdt seg også i Algier i oktober 1632.

I et langt senere og usignert klagebrev fra islandske slaver i Algier blir det lagt til at *herra Pétri Chrystianssyni* [dvs. Peder Christiansen] skal ha vært en gudfryktig mann (sammen med den trofaste, men også helt ukjente, *Antonio Possedore de Laskines*, som kan være en omskriving av navnet til den mer kjente frikjøpsagenten Antonio Piscatoris fra Marseille).³³ Derimot er to andre angivelig danske frikjøpsekspedisjoner oppgitt som helt svindelbaserte, da de ikke-navngitte frikjøperne brukte pengene til å kjøpe kjøpmannsvarer i Algier, som dyreskinn og sukker.³⁴ (Kan Johannes Marischahl selv ha ledet den ene av disse to resultatløse ekspedisjonene?)

Året før Johannes Marischahl satt opp sin slaveliste, sendte imidlertid kanselliet i København ut en omfattende og detaljert purring på frikjøpsenger og ba om til sammen så mye som 20.000 riksdaler fra nær

sagt hele riket, inkludert fra krigsherjede Jylland og Island og Færøyene.³⁵ (For denne enorme pengesummen kunne man få bygd og utrustet nesten tre store defensjonsskip).³⁶ Det kan være deler av nettopp denne innkrevde pengebeholdningen, som kan ha blitt sendt med kjøpmann Peder Christiansen og benyttet til det ovennevnte frikjøpet som nederlenderen Johannes Marischal og slaven Peder Sandersen fra Bergen henviser til.

Oppfatningen av kongemakten som passiv i forhold til de lidende kristenslavene kan derfor være noe for hard. Statsapparatet bidro hele tiden på sin måte til at undersåttene ikke skulle ”lades under Tyrkens Tyranni og derover negte Christum.”

Så må også de hittil benyttede uttrykkene ”første frikjøp” (rundt 50 løskjøpte i 1635–36) og ”andre frikjøp” (omkring 25 løskjøpte i 1645) modifiseres siden det i virkeligheten dreier seg om tre – ikke bare to – offentlig finansierte frikjøp, det første da med løskjøper Peder Christensen i Algier, med de 15 frikjøpte som resultat.³⁷ Hvem disse 15 kan ha vært – dansker, nordmenn eller islandinger – sier kildene foreløpig ingenting om.

En annen Amsterdam-kjøpmann med forretninger i Danmark, Johan Schomacker [heretter *Johan Skomager*] var også knyttet til samme frikjøpsarbeid – og igjen dessverre også her med et ”kanskje” lagt til – i kompaniskap med Paul de Willem, som han tidligere hadde hatt en handelsforbindelse med.³⁸ Samarbeidet mellom de to kan ikke ha ført særlig fram, noe som framgår i Johan Skomagers syv-punktsbrev til stattholderen (*dokument nr. 4, s. 50*) i 1630, der han i svake ordelag anklager Paul de Willem for manipulering av en regning til slavekollekt-administratoren, biskop Resen i København. Langt mer interessant er et utdrag av Skomagers formulering i brevets punkt seks [fra den norske oversettelsen]: ”Paul de Willem har ikke villet frikjøpe noen av fangene før han har fått pengene i hende. Dette på grunn av at han for ett år siden sendte tjeneren sin til Barbariet, og hva han der har utført, er noe som Paul de Willem må svare for.”

Et naturlig spørsmål blir da: Var denne *tjeneren i Barbariet* i 1629 Peder Christiansen? Formodentlig ja, men også et løst svar gitt med forbehold om at det ikke dukker opp tilleggsopplysninger ved framtidige kildestudier. At det var en kobling mellom Christiansen og de Willem, dokumenteres imidlertid tydelig i kansler Christian Friis ordre til Paul de Willem om å betale samme Christiansen [her: *Pitter Christensen*] hele 240 riksdaler i anledning løskjøpet i 1635–36, men uten at det gis konkret informasjon om hva det skulle betales for.

Var det Paul de Willem og/eller Johan Skomager som satt i gang dette tidlige frikjøpet omkring 1629 med Peder Christiansen og andre som løskjøpere, men uten å ha klare avtaler og ordre fra danske myndigheter? At Johan Skomager i brevet til stattholderen i 1630 påpeker at [igjen fra den norske oversettelsen] ”Paul de Willem ikke har villet frikjøpe noen av fangene før han har fått pengene i hende”, kan også være en indikasjon på at det ene eller begge av de mislykkede frikjøpene (der man kjøpte skinn og sukker framfor å løse ut slaver), kan ha vært igangsatt av de Willem, men uten at kontrakts- og pengemessige forhold var i orden før avreise, for eksempel i forhold til *Tyrkerkassens* forvalter, biskop Hans Resen.

De mange antagelsene, uklarhetene og ubesvarte spørsmålene knyttet til både Christiansen og andres frikjøp av danske, norske og islandske slaver kort tid etter *Tyrkerranet* er også en påminnelse om store hull i et eksotisk forskningstema – og dette til tross for at et særdeles uvanlig mikrohistorisk kildemateriale foreligger. Et eksempel er aktiviteten til den nederlandske frikjøpsagenten Frans van Iperseel, som man i en nordisk forskningskontekst kun overfladisk har kjent til gjennom kildene som belyser den eventyrlige islandske konvertitten Jon Vestmanns liv.³⁹ Her er den amorøse *Francisco* [heretter Frans] *von Iberscheel* presentert som redningsmannen til Jon Vestmanns søster Margret, som også var slave i Algier. I 1629 skal van Iperseel ha tatt henne med til De forente Nederlandene – og senere forlatt henne der.

Mye mer er å vite om Frans van Iperseel: Denne profesjonelle nederlandske frikjøpsagenten oppholdt seg i Algier i perioden 1625–1627 og løskjøpte systematisk blant annet tyske slaver, i samarbeid med det Livorno-baserte nederlandske handelshuset til Bernhard van den Broecke, som igjen opererte med tette forbindelser til slavekassen i Hamburg. Han kan derfor ha vært et spesielt interessert øyevitne da islendingene ble solgt i august 1627. Van Iperseel hadde videre en kontaktmann i Tunis, som på et tidspunkt ble beordret å løskjøpe den danske sjømannen og barbereren, Steffen Heusmann fra Itzehoe i Holstein, for 200 *stych von act.*⁴⁰ Også den ovennevnte danske frikjøperen Peder Christiansen – som skal ha villet frikjøpe styrmann Sandersen fra Bergen (ifølge Sandersen selv) sammen med andre ”gamle Slaffuer” – holdt til hos kjøpmann Bernhard van den Broecke i Livorno.⁴¹ Et annet moment som knytter van Iperseel til Danmark, er den danske resident i Haag, dr. Cornelius Finck, som var den som først formidlet kontakt mellom fristaten Hamburg og stesønnen til Frans van Iperseel.⁴²

Det internasjonale persongalleriet og forretningssamarbeidet er med andre ord rikt, men konstellasjonene bare delvis utforsket. Arkivmaterialet etter van Iperseel, i *Archivio di Stato de Firence*, er omfattende, men hittil oversett og ubehandlet i en nordisk sammenheng.

Vårparten 1632 bekrefter Paul de Willem at han ønsker å beholde sitt engasjement som slavenes befrier (*dokument nr. 6, s. 54*). I et brev til stattholderen i København, rikshovmester Frants Rantzau (som for øvrig døde noen måneder senere, ved at han falt i vollgraven etter en fest med kongen på Rosenberg slott), avfeier Paul de Willem alle tidligere anklager mot ham som ”uærlige og falske påstander” og navngir her åpent Johan Skomager som sin rival, idet Skomager angivelig skal ha snakket ufordelaktig om de Willem og ikke gitt myndighetene en riktig saksframstilling. Nærmere konflikten mellom de nederlandske kjøpmennene kommer man ikke. At de Willem i samme brev understrekker at han ”vil fortsette å hjelpe de fattige gjenværende fanger” tyder imidlertid tydelig på at han har fått noe gjort, men uten at det spesifiseres.

En av disse ”fattige gjenværende” var den nevnte norske sjømannen Peder Sandersen, som også skrev en rekke brev til nære slektninger i Bergen. To av disse utgående brevene er bevart (*dokument nr. 7 og 8, s. 56 og 58*) og framstår omtrent 400 år senere som definitivt viktige kilder til hvordan en norsk sjømann opplevde det nordafrikanske slaveriet, men igjen uten at man får den fyldige innsikt i dagliglivets strabaser. Noe får vi likevel vite fra hans slavetid, i et brev som også kan betegnes som det eldste kjente brevet skrevet av en navngitt norsk sjømann fra Nord-Afrika.⁴³ Sandersens brevskrivning er også en påminnelse om at av alle rikets byer, så var det handels- og sjøfartsbyen Bergen som mistet flest sjømenn til Barbareskstatenes slavemarkeder.

Peder Sandersens skip seilte ut fra Bergens led [*Bergerley*] en dag i august eller september i 1632. Kanskje et par måneder før tidlig, siden november-desember var ansett som årets tryggeste tid i sydlige farvann, da det var mindre sjanse å påtreffe barbareskkapere.⁴⁴

Skipets navn nevnes ikke av Sandersen, heller ikke reder. Kaptein var Claus Cordhen [også skrevet *Ghortsen* og *Cordtzs*] fra Lübeck, som mest trolig også var skipets hjemmehavn.⁴⁵ Tyrkerne fra Algier angrep med fire fartøy 23. september, like vest for Spania. Det ble kjempet fra morgen til kveld, da akterskipet på handelsskipet stod i brann og fem mann av besetningen var døde. Også her, som med ”Heringsnese” i 1622, ble det vurdert å sette fyr på kruttet om bord, men mannskapet

valgte i dette tilfelle å la være og heller overgi seg – og ble senere solgt i Algier. Skipperen gikk for rundt 700 riksdaler [*stych van acht*], mens Sandersen ble avhendet for den omtrentlige normalverdien av en styrmann: 300. Hans første eier var en ”gemen tørk”, dvs. en helt ordinær person i Algier, som for øvrig etter hvert lot den sjovante Sandersen mønstre på et algiersk kaperskip som tvangshyret kristenslaver, under kommando av *Admiralen aff Arsier vid nafn Crabati*.

Strukturelt sett er Sandersens brev kategoritypisk. Hendelsesforløpet inntil salget er kort gjenfortalt. Det understrekkes at det ”slemme slaffuerie” er uutholdelig. Å få tilsendt penger til frikjøp er høyst nødvendig, og Gud vil belønne eventuelle hjelgere. I Algiers tyrkiske epoke ble det sendt tusenvis av slike fangebrev til Europa, som om de alle skulle ha vært skåret over samme lest; om det dramatiske overfallet, om de fryktelige lidelsene, om Vår Herre den allmektige og om de alltid forsinkede løsepengene.

Som i andre slavebrev gis det også interessante tilleggsopplysninger: Allerede i oktober er Sandersen til sjøs med det algierske admiralskipet, som krysser langs kysten av Spania. Brev fra Norge kan sendes ham via Algiers engelske konsulat. Bergensskipere advares mot algierske korsarer, som planlegger nye raids nordover; både til Island og Norge. Alt dette i følge den forslavede styrmannen fra Bergen.

I lokalforvaltningen i Bergen var man godt orientert om arbeidet med Sandersens løskjøp (*dokument nr. 9, s. 60*). I løpet av omkring de to og et halvt årene som hadde gått siden angrepet på havet, hadde det i menigheten hans blitt samlet inn hele 92 riksdaler til Sandersen alene, opplyser borgermester Paul Iversen i en innberetning til kongens kansler.⁴⁶ En annen ufri bergenssjømann ”och i Thørckiet“ [dvs. også i tyrkisk slaveri] hadde omtrent samtidig mistet livet og etterlot seg en sum innsamlede, men ubenyttede, frikjøpspassenger, til sammen 40 slett-daler. Dette viser at innsamlingene ikke alltid var kollektive, men også rettet mot navngitte enkeltindivider. Ingenting ble samlet inn til skipper *Claús Cordtzs Auff Lýbek*, som måtte basere seg på midler fra hjembyen via Holland – penger som for øvrig også forsvant, idet de havnet i uærlige løskjøperes hender.

Dette er også alt vi får vite om styrmann Peder Sandersen fra Bergen. Like hurtig som han kom inn i vår historie med sine to bevarte og unike brev hjem fra Algier, forsvinner han i 1633 uten å legge igjen ytterligere kilder. En kvalifisert gjetning er at han som dyktig styrmann forble utleid (av den tyrkiske ”patron”, dvs. eieren på land) til det algierske admiralskipet og derfor var en dyr slave å løskjøpe.

Samtidig fortsatte riksstyret – for øvrig i stadig hardere ordelag – å befale innkreving av slavepenger „til Løskøbelse af fattige kristne i Tyrkiet“, blant annet hele 3000 riksdaler fra Skaane Stift og Malmøhus Len, 2000 fra Bergenhus Stift, nesten 1500 fra Trondhjems Stift, 600 fra Stavanger Stift og drøye 1300 fra Oslo Stift. Strenge var riksstyret derimot ikke overfor etterlatte på Island, med en ektefelle i tyrkisk slaveri. Der skulle utroskap ikke straffes så hardt som „ellers hos dem, der ikke har lidt saadan Besværlighed“.⁴⁷

For hvert år som gikk etter *Tyrkerranet*, ble det færre og færre islendinger å løskjøpe. I 1629, var det 120 gjenlevende og fremdeles kristne, av omlag 380. Tre-fire år senere var det 99 (*dokument nr. 10*, s. 62). I motsetning til 1629-listen er denne udaterte listen også en navneliste, som i tillegg angir den enkelte fanges hjemsted på Island.⁴⁸ Nok en gang står man igjen med usikre antagelser når det islandske mannefallet i Algier skal forklares, spesielt siden man ikke har osmansk-algierske kilder å støtte seg til, kun de nordiske.⁴⁹ Visse osmanske kildemessige indikasjoner kan imidlertid være klargjørende: Under fastemåneden ramadan i 1037 etter den islamske kalender (som omtrentlig korresponderer med mai 1628, altså bare ett år etter *Tyrkerranet*) gikk det ut en streng purring fra sultanen i Istanbul til *pasjaen* [en tyrkisk guvernørtittel] av Algier om å få oversendt 80 kvinner, som fortsatt skal være i fangenskap hos *Tyrkerranets* anfører, den nederlandske konvertitten Murad Reis, enda samme Murad allerede skulle ha mottatt penger for å avlevere kvinnene. Mer spesifikt gikk orden ut på å få lastet disse 80 om bord i de første galleiene som kom til Algier, for retur til Istanbul.⁵⁰

Det er selvsagt en stor mulighet for at disse kvinnene hadde islandsk opprinnelse, selv om «de fellende bevisene» mangler, ved en klar angivelse av steds- eller personnavn. Hvis det viser seg at kvinnene hadde et nordiske opphav, så kan man både konkludere med at konverteringene var langt færre enn antatt, ialle fall inntil 1629 (siden de 80 kvinnene fremdeles var som slaver å regne), og at videresalget østover, til sentrale eller fjerntliggende steder i det store tyrkiske imperiet, var langt mer betydelig enn hva man hittil har regnet med.

Våren 1634 kommer det klart fram at de innsamlede frikjøppspengene fra nord skal formidles via Paul de Willem, som nå entydig framstår som hovedansvarlig for hele det forestående nordafrikanske oppdraget, og som på sin side også har godkjent en liste over betingelser [«Conditiones»], som må innfrys (*dokument nr. 11 og 12, side 66 og 70*). Samme år blir

handelshuset til Bernhard van den Broecke i Livorno insolvent, noe man med sikkerhet må tro at Paul de Willem blir informert om.⁵¹ Dermed lukkes Livorno-kanalen for nordiske slavers frikjøp. Det må være derfor Paul de Willem heller orienterer seg mot Marseille, hvor han tar kontakt med Antonio [el. Antoine] Piscatoris, som han hadde felles interesser med, i forhold til handelen på Levanten. (Paul de Willem var i perioden 1632–35 en av direktørene i det nederlandske selskapet for den levantinske handelen).⁵² Paul de Willems sønn, som bærer samme navn, er samtidig bosatt i den franske havnebyen, hvor også han er knyttet til den levantinske handelsvirksomheten. Sønnens tilstedeværelse må ha blitt sett på som et nyttig sikringselement i forhold til det å holde et slags oppsyn med det hele.

Flere tilleggsforhold må ha spilt inn i valget om å knytte seg til Antonio Piscatoris i Marseille: Den korte overfarten til Algier. De tradisjonsrike handelsforbindelsene mellom Nord-Afrika og Frankrike.⁵³ Og det at Piscatoris allerede hadde en etablert forretningsvirksomhet med *Barbarie*.⁵⁴

Mens Paul de Willem i Amsterdam arbeidet med å få på plass en pålitelig «prosjektgruppe» i Marseille og andre steder, for å kunne utføre dette krevende frikjøpsarbeidet, presset kanselliet kirkene i riket. For eksempel måtte reparasjoner av kirkene både i Hobro og Randers vente, siden det var påbudt å yte til løskjøp av danske fanger, da «det er meget uforsvarlig at arme Guds Lemmer og Sjæle længere lades under det Barbareske Aag». ⁵⁵

Denne slavekollekten fra rikets kirker havnet etter hvert hos mellom-menn som de Willem i Amsterdam og Piscatoris i Marseille. Mens Paul de Willem var igangsetteren, var Piscatoris mannen med de rette kontaktene i Algier og Tunis og kunne derfra ganske raskt få oversendt og viderefornildet lister over hvilke danske, norske og islandske slaver som kunne løskjøpes (*dokument nr 13*, s. 72). 6. juli 1634 skrev de Willem til kongens kansler og meddelte at Piscatoris var rede for oppdraget, og at han var skikket for arbeidet som var i vente (*dokument nr. 14*, s. 74).

Ikke lang tid etter, bare elleve dager senere, ble en ny oversikt over islandske slaver utarbeidet i Algier (*dokument nr. 15*, s. 76), nærmest som et tegn på at et stort frikjøp er i vente. Med denne listen legges det igjen for dagen en nedtelling av islandske kristensjeler i live. Fra 380 innfangede i 1627, ned til 120 i 1630 og 99 et par år senere. Sommeren 1634 var tallet nede i 76 (36 menn og 40 kvinner).⁵⁶ Det markeres også i kildeteksten at noen få islendinger befinner seg utenfor Algier, blant annet i Tunis i øst og Tetouan i vest. Igjen oppgis slavenes hjemsted på

Island, om de er østfra eller fra Vestmannaøyene. Skriveren er ukjent, men kan ha en spansk opprinnelse, siden listen er skrevet med latinsk (i motsetning til gotisk) skriftstil og med bruk av ord på spansk og latin.

Listen med de islandske navnene følges opp av en tilsvarende navneliste på nederlandsk – satt opp i Algier fem dager senere – over 33 danske og norske sjømenn klare for å bli frikjøpt (*dokument nr. 16*, s. 80). Navnet på en konvertitt oppgis: Styrmann Wilt, men uten at det kommer eksakt fram hvorfor akkurat denne styrmannen valgte å bli muslim.⁵⁷ Som på Johannes Marischals liste fra 1631, er også navnene her gruppert etter antall år i Nord-Afrika, henholdsvis i ti-tolv år som slave, i fire-fem år og i to år. Enkelte av navnene forekommer på begge de tidligere navne-listene. Minst seks av de 33 oppførte er fra Bergen. Bergenser Peder Sandersen, som ble tatt med et Lübeck-skip i 1632, er derimot ikke ført opp, trolig fordi han selv var i algiersk kaperfart på det tidspunktet listen ble satt opp.

Det særegne ved denne listen over sjømenn, i forhold til islendinge-listene, er at den viser et økende antall individer i slaveri, ikke et synkende. I 1631 førte Marischal opp 25 navn. Åtte har kommet til på 1634-listen, men uten at man har kjennskap til kapringer av danske eller norske skip i perioden. En årsak kan være at tidligere lister har vært mangelfulle. Men det synes langt mer naturlig å konkludere med at tilsiget av nordiske sjømenn som barbareskslaver var kontinuerlig og økende fordi de gjennom hele 1600-tallet seilte på utsatte og ”usikrede” skip fra nordtyske sjøfartsbyer, som (i motsetning til Frankrike, England og Nederland og senere også Sverige og Danmark) aldri fikk signert fredstraktater med Barbareskstatene, verken kortvarige eller langvarige.

August 1634 var ikke engang omme før den nederlandske frikjøperen Willem Kieft var på plass i Algier. En slave fra Bremen observerte ham og skrev kort hjem (kanskje med forhåpninger om eget frikjøp) om ankomsten til ”Ein Ambassadore van dem Connige van Dennemarcken”, som var der for å hente hjem slaver.⁵⁸

Med den kongelige frikjøperen Kiefts tilstedeværelse i Algier er det fremstående løskjøpsprosjektets ulike nøkkelroller besatt: Kong Christian den fjerde har beordret innsamling av penger, som skulle forvaltes av biskop Resen, klare til videresending via Helsingør-tollerens Willum Mortensen, ”som skal sende dem paa Veksel til de tilbørlige Steder”.⁵⁹ Paul de Willem har hånd om de internasjonale kontaktene, og Antonio Piscatoris vil ta i mot de forhåpentligvis lykkelige frikjøpte i Marseille.

Hvordan den viktige Willem Kieft vurderte situasjonen der og da, vet vi ingenting om, siden han ikke etterlot seg annet skriftlig materiale enn en omfattende kostnadsoversikt, som han fikk satt opp på et langt senere tidspunkt.

Ikke alt hadde ellers gått etter planen hjemme i Danmark: 836 riksdaler manglet i slavekollekt, for å nå det ønskede totalbeløpet på 15.000 riksdaler, «da der nu er forhandlet med en Købmand, som har paataget sig Deres Løskøbelse».⁶⁰ Det ble kirkene på Sjælland som fikk den kongelige orden om å innkreve disse siste 836 riksdalerne «til Løskøbelse af Fangerne i Tyrkiet».

1634 var også året for en forøkelse av antall bergensslaver i Algier, ved kapringen av bergensskipet «St. Peter» ført av Peter Willumsen, med hans sønn som en del av besetningen.⁶¹ Kaptein Willumsen var for øvrig neppe medlem av Københavns Skipperlav, stiftet i samme år, der det i stiftsesartikkel nummer ti ble det slått fast at lauet skulle bidra med løsepenger også til sjømenn i tyrkisk slaveri.⁶² I flere år arbeidet Willumsen på egen hånd for sin sønns frikjøp, ganske sikkert uten vesentlig støtte fra skipperlauget, og uten at vi helt vet om han til slutt lyktes. Besetningen fra «St. Peter» ble heller ikke ført opp på den ovennevnte navnelisten over sjøfolk som var klare til å bli frikjøpt. Listen ble mest sannsynlig satt opp tidligere på året, dvs. før «St. Peter» ble tatt, siden spaniafarerne seilte ut på høsten, mens listen ble skapt i juli. Bergenssjømennene faller også utenom de tre klassifiseringene på oversikten (hhv. 10–12 år, 4–5 år og 2 år i slaveri).

Vi kjenner verken til reisemåte, utstedte reisepapirer, nødvendige oppholdstillatelser eller dato for frikjøperen Willem Kiefts ankomst i Algier. Hvor han sov og spiste, og hvem han reiste og oppholdt seg sammen med med, vet vi heller ingenting om. Det er også uvisst om det på noe tidspunkt var planlagt å ha to blad de Willem (dvs. far og sønn) tilstede i Algier under frikjøpet, sammen med den betrodde Willem Kieft. Danske myndigheter sökte imidlertid i september om reisepass gjennom Spania, både over land og sjø, (*dokument nr. 17*, s. 82) for de to Paul de Willem'ene og for en eventuell tjener i frikjøpsøyemed, slik at disse «utsatte sjelene [dvs. fangene i Algier] får sine synders forlatelse og sikres i evigheten», som det er formulert i brevet adressert til kongen av Spania. Svaret fra spanske myndigheter er ikke konsultert i denne omgang, og det er heller ikke klart hvorvidt den nevnte tjeneren kan være frikjøperen og landsmannen Willem Kieft. Foreløpig er altså Willem Kiefts gjøren og laden i Algier fordunklet for oss, i alle fall hva året 1634 angår.

En senere kilde, som dekker frikjøpene i 1635 og 1636, skal veie opp for all denne usikkerheten.

Det framgår heller ikke i de bevarte i kildene at far og sønn de Willem på noe tidspunkt oppholdt seg i Algier på midten av 1630-tallet. Reisepasset det ble søkt om, var trolig heller ment som en ekstra forsikring, dersom en reise skulle bli nødvendig, eller dersom de frikjøpte slavene skulle måtte reise via Spania på hjemveien, eller ganske enkelt gjennom spanske farvann, noe som var uunngåelig dersom man skulle til København sjøveien. Og når det gjelder Willem Kieft, så kommer det heller ikke fram av kildene at han frikjøpte slaver i 1634. Men Kieft kan ha gjort forberedende undersøkelser dette året og skaffet seg oversikt ved å snakke med byens folk – og selv sagt også med slavene selv. Selve arbeidet, med de økonomiske forliktselsene som fulgte, syntes å være planlagt påbegynt så fort pengesakene i Danmark var ordnet.

Pr. september 1634 hadde ingen pengeforsendelser funnet sted fra danske myndigheter. Prosessen med den finansielle transaksjonen var likevel godt påbegynt. Parallelt med at Kieft installeres som frikjøper i Algier, omformes i nord den samlede slavekollekten fra rikets kirker til et internasjonalt betalingsmiddel, i form av en veksel på noe i overkant av 12.544 riksdaler, som kongens toller i Helsingør, Willum Mortensen, overleverer nederlenderen Gerrit Jansz Backer – som igjen skal gi vekselbrevet til Eggbert Gerrits Backer i Holland, «for å frigjøre de kristne fangene i Barbariet» (*dokument nr. 18 og 19*, s. 84 og 86). I Amsterdam, i første halvdel av november, purrer Paul de Willem på denne vekselen, men Eggbert Gerrits Backer [her: *Eggert Gertsen*] bekrefter at den er mottatt, og at den skal videreføres til Paul de Willem (*dokument nr. 21 og 22*, s. 90 og 92).

Det var en stor internasjonal operasjon som nå stod før døren, basert på tillit deltakerne imellom, og at alle utviste den største diskresjon, siden det i ulike miljøer i Europa var stor interesse for frikjøpet. Opplysninger kunne havne i feil hender og forpurre det hele. Den franske filosofen Nicolas Claude Fabri de Peiresc (1580–1637) fra Aix-en-Provence var blant de nysgjerrige. Omtrent ett år etter vekseloverføringen fra Helsingør, skrev Peiresc et brev til ham som indirekte var danskekongens mann i Marseille, Antonio Piscatoris, og ville da vite navnet på den mannen som hadde dratt til Algier for å frikjøpe danske slaver.⁶³ Og hvem var egentlig denne mannen – sendt til Algier i danskekongens tjeneste i siste halvår i 1634 [eller i 1635]?

I historieskrivingen knyttet til frikjøpet av spesielt de islandske slavene har den nederlandske mannen i Algier i årene 1635–36 inntil nå vært kjent som den ubestemmelige *Wilhelm Kiff*, en mann man i frikjøps-sammenheng ikke har hatt noen som helst kunnskap om, annet enn at han hadde nederlandsk opprinnelse og var handelsmann av profesjon.

Navnet dukket først opp da den islandske arkivaren Jón Porkelsson i årene 1906–09 møysommelig samlet og utga kildene, både trykte og utrykte, knyttet til det algiersk-marokkanske overfallet på Island i 1627.⁶⁴ I manuscriptsamlingen etter samleren og filologen Árni Magnússon (1663–1730) lå Paul de Willems inntil da upubliserte regning for frikjøpet, oppsummert av de Willem selv i Amsterdam 31. januar i 1637, og over ti ark detaljert utarbeidet og spesifisert av den hittil vanskelig plasserbare *Kiff*.⁶⁵ Da Porkelsson transkriberte og publiserte dette dokumentet, som er skrevet på en ofte nesten uforståelig blanding av tysk og nederlandsk, ble frikjøperens navn på begynnelsen av 1900-tallet ikke bare feilaktig først gjengitt som *Wilhelim Kiff*, men det helt uplasserbare og høyst unøyaktige familienavnet ble kritikklost videreført som *Wilhelm Kiff* – en liten feil i forskningen, inntil vår tid.⁶⁶

Vår rette mann i Algier var Willem Kieft: Den femte guvernøren i kolonien Ny-Nederland og dermed en sentral person i Nord-Amerikas historie i tidlig ny tid. Født i Amsterdam i 1602. Døpt i Oude Kerk [Gammelkirken] samme år. Utsatt for skipsforlis like ved Swansea i det sørlige Wales under en reise til Amsterdam og omkom da det nederlandske slaveskipet *Princes Amelia* sank, natten til 28. september i 1647. Han døde ugift og barnløs og uten nære slektninger. I løpet av årene i Ny-Nederland [dagens New York] på Nord-Amerikas østkyst hadde han opparbeidet seg et dystert renommé, som en følelseløs, hatefull og arrogant guvernør, samtidig som han også hadde vært den lengstsittende guvernøren i koloniens unge historie. Han startet en blodig indianerkrig, som senere ble kjent som *Kieft's War* (1643–45) og var den første hvite mann som betalte for en indianerskalp.⁶⁷

Da Willem Kieft, via landsmannen Paul de Willem, kom i Christian den fjerdes tjeneste i 1634, hadde han også fått et mindre tillitsvekkende rykte på seg – igjen basert på en faktisk hendelse, i Frankrike, som samtidig var den bakenforliggende årsak til at han nærmest ble tvunget inn i rollen som løskjøper i den fremste av røverstatene.

Willem Kieft var født inn i en tradisjonsrik og velstående handelsfamilie med slektsmessige forgreninger inn i de fleste av Amsterdams pengesterke og innflytelsesrike familier. Fra hans tidlige liv er det store

biografiske lakuner, noe som må tilskrives skipsforliset med tap av liv og personlige papirer og mangelen på etterkommere, som kunne føre hans historie videre.

Den nederlandske historikeren Willem Frijhoff har likevel forsøkt å rekonstruere Kiefts liv inntil hans engasjement som kristenslavenes frigjører. Der Frijhoff har manglet personlige data, har forskeren gjenskapt slektsforbindelsene, familiens bakgrunn og Kiefts sosiale forutsetninger i det patrisiersjiktet han tilhørte. Faren, Gerrit Willemz, var aktiv innen internasjonal handel, men rettet seg mot forbindelser i Østersjøregionen framfor Ostindia og Frankrike framfor Vestindia. Begge sønnene fulgte farens handelsveier og orienterte seg mot vinimporten fra Frankrike; broren Jan (døde i 1628) handlet med Nantes, mens Willem tidlig ble sendt til La Rochelle for å få språkferdigheter og lære praktisk handel. I La Rochelle skulle også den klassereisen begynne, som senere i livet skulle føre ham til fangehullene i Algier, som slavenes velgjører. Tilbake i Amsterdam på 1620-tallet, engang etter farens død i 1622, tok han over farens kornhandel på Baltikum og fortsatte i tillegg vinhandelen med forbindelsene i La Rochelle. Dette er hva vi i grove trekk vet om vår mann i Algier inntil 1630.

En konkurs i La Rochelle var det som presset Willem Kieft helt ut av det gode selskap – kan hende basert på én eneste uheldig handel i 1632 eller 1633. Fallet var ikke bare økonomisk, påpeker historikeren Frijhoff, men i tillegg moralsk, som et ærestap. Den gode anseelse og de vide kredittmuligheter ble erstattet med skam og et dårlig ord, som også skulle forfölge ham helt til Ny-Nederland, der hans ”uredelige avreise” fra La Rochelle ble kommentert av en nederlandsk skipper. At Kieft valgte Algier, enten ved å si ja til en forespørsel fra Paul de Willem, eller selv å søke seg til oppdraget på selvstendig basis, kan ha vært hans forsøk på å gjeninnta sin gamle posisjon blant Amsterdams kjøpmenn, ved å søke den gode gjerning i Middelhavet. 23. desember 1634 stiller Willem Kiefts mor og hennes to svigersønner som garantister, da den religiøst ortodokse kjøpmannen Paul de Willem ønsker å bruke ham i Algier.⁶⁸ Med denne notarialakten av desember 1634 slutter de nederlandske sporene etter Willem Kieft. De fortsetter imidlertid i Det Arnemagneanske Institututtet på Island, der det omstendelig oppsatte regnskapet fra Algier ligger oppbevart, og som også betraktelig utvider kunnskapen om livet til den femte guvernøren i Ny-Nederland.

Da den fallerte forretningsmannen Willem Kieft oppholdt seg i det tyrkisk-kontrollerte Nord-Afrika sommeren 1635, hadde Nederlandene

hatt utsendinger, frikjøpsekspedisjoner og uregelmessig konsulær representasjon (som også inkluderte to brutte fredstraktater) i Algier i rundt regnet tjue år.⁶⁹ I Algier var man derfor vant med nederlendere, både frie (som handelsmenn, sjøfolk og ulike utsendinger) og ufrie (som tilfangetatte og slavebundne sjømenn).

I 1635 hadde freden vært brutt siden den siste nederlandske konsulen reiste ut av Algier i 1629. Kieft kunne da verken støtte seg til det betryggende ved en nederlandsk bilateral fredstraktat eller en fastboende og hjelpende nederlandsk utsending. Men Kieft – med sin velfylte danske pengekiste – måtte likevel ha vært en velkommen gjest i røverstaten, siden algerierne hadde god erfaring med å profittere på frikjøp av nord-europeiske slaver. Hvilket skip han seilte med til Algier og det nøyaktige tidspunktet for hans ankomst er for øvrig for oss helt ukjent. Dagliglivet i Algier – byens puls – får man heller ikke vite noe om. Derimot etterlot Kieft seg en omfattende og detaljert kostnadsoversikt, der også slavenes eiere ble navngitt. I sitt slag er denne kilden unik, rik på økonomiske løskjøpsdetaljer som den er.

Ved Kiefts ankomst skal det innenfor bymurene i Algier ha vært 61 islandske slaver igjen å frikjøpe. Rundt 100 av alle de innfangede hadde konvertert til islam. Et ukjent antall var døde. Andre var spredt rundt på andre plasser i Nord-Afrika og Levanten.⁷⁰ I tillegg kom de rundt 100 danske og norske sjømennene, som trellet både til lands og til sjøs. Kieft hadde med andre ord en oppgave av en betydelig størrelse foran seg.

Mange år senere skulle det for øvrig komme kritiske bemerkninger til Kiefts virke i Algier, ved at han ble beskyldt for ha frikjøpt de rimeligste, og at han skal ha latt de dyreste bli igjen, enda slekt og venner av enkelte slaver skulle ha sendt ekstra penger.⁷¹ Det er imidlertid ikke spor etter et slikt underslag i det eksisterende kildematerialet.

I midten av august 1635 tok Willem Kieft fatt på frikjøpsgjerningen. Innen ett år hadde gått, hadde han løskjøpt totalt 50 danske, norske og islandske slaver fra ulike algierske eiere (*se dokument nr. 24, s. 96–103, overs. s. 104–111*) for en totalkostnad av 14.939 riksdaler. I tillegg kom hans eget honorar på 500 riksdaler og diverse andre tilleggskostnader, blant annet 1500 riksdaler direkte til pasjaen av Algier og 150 til tollsjefen samme sted.

Gruppen på 50 frikjøpte bestod av 28 islandske kvinner, ni islandske menn og 13 danske og norske sjømenn. To av de frikjøpte kom ikke med rettureisen over havet: En islandsk kvinne hadde av ukjente årsaker konvertert til islam og forble i Algier. Så var det en ung islandsk gutt

som ifølge islamsk lov var for ung og derfor kunne overføres først året etter. Det var i alle fall den offisielle forklaringen. Mer trolig er det at man ville holde unggutten tilbake lengst mulig i et forsøke på å omvende også ham.

Mest ble det betalt for den islandske smeden Águst Sveinsson, som eieren Mahamet Castill, som kan være en sammentrekning for Muhammed Castilliano (dvs. enten en renegat fra Spania eller en fordrevet maurer), fikk hele 500 riksdaler for. Den islandske smeden – som må ha vært uvanlig dyktig, foretaksom og populær – hadde på ukjent vis selv klart å spare opp hele 272 riksdaler, mens Willem Kieft bidro med 228 riksdaler, som han tok fra den medbrakte «Tyrkerkassen».

Enkelte av sjømennene hadde på frikjøpstidspunktet slavet i hele 14-15 år, som for eksempel Paul Hansen fra Ålborg, som hadde blitt fanget i 1622 og overlevd nøyaktig 14 år i slaveri – med helse og tro i behold gjennom alle disse årene i ufrihet. 16. april 1636 ble han frikjøpt fra sin nordafrikanske herre, slaveeieren Selficor Boys, for en sum av 280 og en kvart riksdaler.

Kieft hadde forventet å fullføre arbeidet i 1635, men de langsomme forhandlingene tvang ham til å forlenge det hele til midtsommers 1636. Engang i siste halvdel av juni hadde han fått sendt alle de forløste slavene til Marseille med hjelp fra henholdsvis franskmannen François Richard og nederlenderen Gijsbrecht Brouwer, som begge mest sannsynlig var skipskapteiner.

I påvente av seilasen over Middelhavet måtte de tidligst frikjøpte slavene forsynes med nye klær og sko og få kost og losji i Alger, noen av dem i hele syv måneder – for øvrig i en tid da pesten raste i Algier, med dyrtid og matmangel som konsekvens. Kostnadene til disse ex-slavenes underhold steg deretter. Alt framkommer i Willem Kiefts kostnadsoversikt.

Slik kom de 48 løskjøpte islendingene, danskene og nordmennene seg ut av Algier, mens et minst like stort antall nordiske slaver ble værende igjen. I hele ti år måtte de gjenværende vente til neste offentligfinansierte frikjøp fant sted («Andre frikjøp»), som i 1645 ble organisert via den dansk-norske konsulen i det sørlige Spania.⁷² I september 1645 ble dermed ytterligere 23 av Christian den fjerdes undersåtter frikjøpt fra Algier, da med et frikjøpsbudsjett på 11.000 riksdaler.

Når man sammenligner den økonomiske innsatsen og resultatet (11.000 riksdaler for 23 slaver) i 1645 med tilsvarende for løskjøpet 1635–1636 (16.687 riksdaler for hele 50, selv om to måtte bli igjen) må det derfor konkluderes med at Willem Kieft lyktes med sitt oppdrag i

Algier. Så kan man også legge til at året i Algier ble Willem Kiefts humanitære alibi når man ser hele hans karriere under ett. I forretningsslivet i Frankrike var han en kyniker. I Nye Nederland en tyrann. Men i Algier en redningsmann.

NOTER

1. *Danmarks Rigsarkiv* (heretter forkortet *DRA*). Danske Kancelli (B 160). Algier, 10. februar 1623 (transkribert og oversatt fra tysk av Birgit Christensen). *Kancelliets Brevbøger vedrørerende Danmarks indre forhold i uddrag*. Udgivet af Rigsarkivet 1885–2005 (dekker perioden 1551–1660; heretter forkortet *KBB*) 1621–1623:444f (om ordenen av 13. oktober 1622 til kommandør «Henrik Vind på hans Rejse i Vestersøen til Spanien» og om sjøpass til «Mads Læssø, Skipper paa Heringsnese»).
2. Torbjørn Ødegaard: *Tyrkerranet*. Fredrikstad, 2021. Þorsteinn Helgason: *The Corsairs' Longest Voyage. The Turkish Raid in Iceland 1627*. Leiden, 2018.
3. Ole Degen og Erik Gøbel: *Skuder og Kompagnier* (Dansk Søfarts Historie, bd. 2). København, 1997:86.
4. En tyrkisk guvernørtittel som ble benyttet om Algiers øverste hersker. Om det dansk-algierske fredsbrudd 1769–1772, se Torbjørn Ødegaard; *Oppgjøret med røverstaten Algier*. Horten, 2010.
5. Ole Henrik Gjeruldsen: *Defensjonsskipsordningen i Norge 1630–1704*. Oslo, 2002 (s.16f).
6. Torbjørn Ødegaard: «*Une Paix et Amitié perpétuelles...*» *Sur le traité de paix entre le Royame de Danemark-Norvège et la Régence d'Alger, 1746*. Fredrikstad, 2013. (Nytt opplag, med en oversettelse til arabisk, i regi av CNRPAH; Algerie, 2017; *Documents du Centre National de Recherches Préhistoriques, Antropologiques et Historiques. Nouvelle Série n. 13. Édition révisée et annotée par Omar Haci.*)
7. Antonio Sosa: *Topographia e historia general de Argel*. Valladolid, 1612.
8. Gérard Van Krieken: *Corsaires et marchands. Les relations entre Alger et les Pays-Bas 1604–1830*. Paris, 2002.
9. KBB 1622, s. 445, *op. cit.* Her er kapteinens navn *Mads Læssø*.
10. Ødegaard 2021, *op. cit.*, 40, 189.
11. Et skip fra Bergen tatt i 1617 (nevnt på 1622/'23-listen), københavnerskipet i 1619 (fra Paul de Willems regnskap), kongens skip «Heringsnese» kapret i 1622 og ytterligere fire fartøy fra Bergen, Trondheim, Marstrand og Ålborg, også oppbrakt i 1622 (om de fem sistnevnte, se: 1623-supplikken). Et annet skip fra København ble tatt 6. juli 1626 av en foreløpig udefinierbar barbareskkaper (se: Magnus Ressel: *Zwischen Sklavenkassen und Türkennassen. Nordeuropa und die Barbaresken in der Frühen Neuzeit*. Berlin, 2012:107).
12. Ressel 2012, *op. cit.*, 4, 107ff.
13. *Danske Magazin*, bd. I. København, 1745:105, 111.
14. KBB 1621–1623:576f.
15. Janus Møller Jensen: *Denmark and the Crusades, 1400–1650* (Northern World, Volume 30); Leiden, 2007:298. Se også: Bent Holm: *Tyrk kan tæmmes*. København, 2010:68.
16. KBB 1624–1626:170f.
17. KBB 1624–1626:170f. Se også: Helgason 2018, *op. cit.*, 198. Om sjællandbiskopens samtaler med frikjøpte slaver, se: Karl Smári Hreinsson og Adam Nichols: *The Travels of Reverend Ólafur Egilsson. The Story of the Barbary Corsair Raid on Iceland in 1627*. Revised edition. Keflavík, 2019, s. 60.
18. KBB 1624–1626:413.
19. KBB 1621–1623:444f.
20. Poul Enemark: *Jens Bang og det ålborgske saltkompani*. I *Ervervhistorisk årbog*. (Meddelelser fra Erversarkivet, bd. 6), 1954:34.
21. Degen/Gøbel 1997, *op. cit.*, 87.
22. Møller Jensen 2007, *op. cit.*, 295. Se også: Casper Peter Rothes utgivelse *Brave Danske Mænds og Qvinders Berømmelige Eftermæle*, bd. 2 (Kbh., 1753), hvor Hans Resens farefulle sjøreise («i største Fare for Tyrkiske Søerøvere») fra Sicilia til Maltham nevnes over to linjer; s. 142.

23. *Dansk Biografisk Leksikon*, bd. 15 (Gyldendal), København, 1984 (s. 547f). Das Gerrit: *Foppe van Aitzema: bijdrage tot de kennis van de diplomatieke betrekkingen der Nederlanden tot Denemarken, de Hanzesteden, den Nedersaksischen kreits en den keizer tijdens den dertig-jarigen oorlog*. Utrecht, 1920:69, 73. Gerhard Wilhelm Kernkamp: *Verslag van een onderzoek in Zweden, Noorwegen en Denemarken naar Archivalia, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland op last der Regeering ingesteld*. 's-Gravenhage, 1903 (s. 233, 273, 367). F. Dekker: *Voortrekkers van Oud-Nederland uit Nederland's geschiedenis buiten de grenzen*. Den Haag, 1938 (s. 160).
24. *KBB* 1624–1626:430f.
25. *KBB* 1624–1626:460.
26. *KBB* 1624–1626:481f.
27. *KBB* 1624–1626:521.
28. *KBB* 1627–1629:143, 202 og 566f.
29. Helgason 2018, *op. cit.*, 191ff.
30. *KBB* 1630–1632:78. Norske Rigsregister (heretter *NRR*) 1628–1634:200. C. F. Wandel: *Denmark og Barbareskerne 1746–1845*. København, 1919:1. Anders Bjarne Fossen: «*Under det Tyrkiske Aag og Tyranni.» Bergen sjøfart og Barbareskstatene 1630–1845* (i: *Sjøfartshistorisk Årbok* 1979). Bergen, 1980:234.
31. Ødegaard 2021, *op. cit.*, 124.
32. Helgason 2018, *op. cit.*, 188, 193.
33. *Tyrkjaránið á Íslandi* 1627 (1906–1909):426 (21. august 1635).
34. Helgason 2018, *op. cit.*, 189.
35. *KBB* 1630–1632:78, 206f.
36. Gjeruldsen 2002, *op. cit.*, 44.
37. Helgason 2018, *op. cit.*, 187, 194; Fossen 1980:235 (om «at negte Christum»).
38. *KBB* 1627–1629: 381.
39. Helgason 2018, *op. cit.*, 225, 231 og *Tyrkjaránið á Íslandi*, s. 321, 323, 325.
40. Ressel 2012, *op. cit.*, 73, 181–184, 187f. Magnus Ressel: *Venice and the redemption of Northern European slaves* (i: *Cahiers de la Méditerranée* 87, s. 131–145. Nice, 2013).
41. I kilden: *Bernaldo Cse^{de} Brocoes*. Se: brev nr. 9 (Peder Sandersen fra Algier til slektrninger i Bergen, 7. juni 1633). I Paul de Willem «fakturaspesifikasjon» av 1637 er det også lagt til et «Rochus» etter Peder Christiansens navn, som mest sannsynlig er en feilskriving for nevnte *Brocoes*.
42. Maurits Wagenvoort: *De Christenslaven in Algerijnsche gevangenschap*. (I: Nederland. Verzameling van Oorspronkelijke Bijdragen door Nederlandsche Letterkundigen; s. 393. Amsterdam, 1900.)
43. Styrmann Sandersens til Algier-brev er samtidige kopier, og begge ble bekreftet mottatt og lest i Bergen 11. januar 1634. Dagen i forveien hadde kansleren blitt tilskrevet i samme anledning. 1633-brevet er dessuten oversatt fra tysk.
44. Gjeruldsen 2002, *op. cit.*, 48.
45. Det er ikke registrert verken danske eller norske skip oppbrakt av nordafrikanske korsarer i perioden 1623–1631, men derimot kapringer og overfall utført av engelskmenn, skotter, dunduerere og andre flamleidere, hollendere og franskmenn (Bergens Historiske Forenings Skrifter, nr. 43, 1937 (s. 65–78)).
46. Poffuel Iffuerson Bøgvad, borgermester i Bergen fra 1610 (Bergens Historiske Forenings Skrifter nr. 38, 1932).
47. *KBB* 1633–34:135, 295f. *NRR* 1628–34:530, 537f, 596ff.
48. I kildepublikasjonen er denne udaterte navnlisten lagt inn som et første dokument for året 1634, da frikjøpet formelt kom i gang. Kilden kan imidlertid ha blitt på et tidligere tidspunkt, for eksempel en gang i perioden 1630–33. Skriver er ikke oppgitt.
49. Torbjørn Ødegaard: Ved det lukkede arkivs port. I *Nordisk Arkivnyt* 1 og 2, 2017. Om søk etter kilder til nordisk historie i *Les Archives Nationales d'Algérie* og i andre samlinger i Algerie.
50. Bachbakanlik Archivi, Istanbul [det osmanske arkivet]: Mühime Defterleri, n° 246 (formidlet og oversatt fra tyrkisk av prof. Chakib Benafri, Alger).
51. Ressel 2012, *op. cit.*, 73.
52. Heeringa, K. og Nanninga, J. G.: *Bronnen tot de geschiedenis van den Levantschen handel 1590–1826*. Haag, 1910 (s. 568). Frijhoff 2005:176 (se nedenfor).
53. Bare i andre halvår 1635 var det til Marseille hele 13 anløp av handelsfartøy fra Nord-Afrika. (Gaston Rambert: *Histoire du Commerce de Marseille*, tomé IV, s. 100. Paris, 1957).

54. Rambert 1957, *op. cit.*, 103.
55. KBB 1633–34:448, 459.
56. For en nesten identisk navneoversikt, se: *Tyrkjaránið á Íslandi 1627*, s. 428–431.
57. Pool Wijl i 1931, *Povel Wijl* i 1634.
58. Ressel 2012, *op. cit.*, 214. Usikkerhet knyttet til årstallsangivelse og om Kieft ankom så tidlig som i 1634.
59. KBB 1633–34:739.
60. KBB 1633–34:752.
61. Fossen 1980, *op. cit.*, 236–243. («St. Peter» er det tiende dokumenterte dansk-norske fartøy oppbrakt til Barbareskstatene.)
62. Arthur G. Hassø: *Københavns Skipperlav*. København, 1934 (s. 15). Artikkelt i utdrag: *Alle de Pendinge, som i dette Skipperlav udlægges, de skal anvendes til dem udi Lavet, som enten af Tyrken eller Religionsfjender bliver fanget og rançonneret*. Samme hjælp skulle ytes til fattige skipsbrudne og syke og kvestede «Folk udi Lavet».
63. Antonio Piscatoris omtales svært sjeldent i forskningslitteraturen. Et unntak er Peter N. Millers monografi *Peiresc's Mediterranean World* (Harvard University Press, 2015), som tar for seg den omfattende brevvekslingen til humanisten Nicolas Claude Fabri de Peiresc (1580–1637) fra Aix-en-Provence. Handelsmannen Piscatoris (som tidligere hadde vært reisende i Levanten; se s. 74, og 194) og filosofen Peiresc kjente hverandre godt, noe som er årsaken til at Piscatoris flere ganger nevnes i Millers bok. Blant annet skrev Peiresc til Piscatoris den 24. oktober i 1635 og ville da vite navnet på den mannen som dro til Algier for å frikjøpe danske slaver [«Lastly, he desired the name of the man who went there to ransom the Danish slaves»; s. 307]. Originaltekst: «(...) et le nom du person qui est y aller pour le rachatte des esclaves du Denmark.» En kopi av dette brevet er funnet i *Bibliothèque Inguimbertine i Carpentras* (ms. 1874, f. 394v), men dessverre ikke svaret fra Piscatoris. Takk til associate professor Adam Nichols (University of Maryland) for kildeformidling!
64. *Tyrkjaránið á Íslandi 1627*. Om Willem Kieft: s. 435–447.
65. Ibid. Dokument nr. 26 i Børkelssons kildeutgivelse: *Reikningur um lausnargjald 28 islenzka kvenna og 22 danskra, norskra og islenzka karlmannna, sem keyptir voru út í Algier á árunum 1635–1636* [overs.: Regning over løsepenger for 28 islandske kvinner og 22 danske, norske og islandske menn, som var frikjøpt i Algier i årene 1635–1636]. Dokumentet består av ti sammenhengende blad (dvs. løskjøperens spesifikasjon) og et separat vedlegg (Paul de Willems regning).
66. Helgason 2018, *op. cit.*, 188. I Friederike Christiane Kochs studie *Untersuchungen über den Aufenthalt von Isländern in Hamburg für den Zeitraum 1520–1662* (Verlag Verein für Hamburgische Geschichte, 1995; s. 114) henvises det til en høyst feilaktig opplysning (uten eksakt kildehenvisning) om Willem Kieft som faktor Paul de Willems far [«den niederländischen Kaufmann Wilhelm Kifft und dessen Sohn, Pál de Willem Kifft»]. Personen er også benyttet i et skjønnlitterært verk: *The Sealwoman's Gift* (Sally Magnusson, 2018), sitat, s. 26: *Wilhelm Kifft is hot. This infernal city will be the death of him...*
67. Willem Frijhoff: *Neglected Networks: Director Willem Kieft (1602–1647) and his Dutch Relatives* (s. 147–204). I: Revisiting New Netherland. Perspectives on Early Dutch America. Edited by Joyce D. Goodfriend. Leiden (Brill), 2005.
68. Ibid. Frijhoff 2005:176.
69. Gérard van Krieken: *Corsaires et Marchands. Les relations entre Alger et les Pays-Bas 1604–1830* (Paris, 2002), s. 21ff.
70. Helgason 2018, *op. cit.*, 188 (tallene er ikke eksakte, men gir en meget god indikasjon på gjenværende islendinger).
71. *Vertoogh van Nieu Nederland; and Breeden raedt aende Vereenichde Nederlandsche provintien. Two rare tracts, printed in 1649-'50. Relating to the administration of affairs in New Netherland. Translated from the Dutch by Henry C. Murphy*. New York, 1854 (s. 139). [«Being a long time out of business, this man was employed to redeem some captive Christians in Turkey. The money was entrusted to this bankrupt; and he went and released some, for whom the least was to be paid; but others, whose friends had contributed the most money, he let stay there, for whom their parents and friends were compelled once more to furnish money.»]
72. Ødegaard 2021, *op. cit.*, 111.

COPIE AFF TEGNELSE PAA DANSKE FANGER I TYRCKIETT.¹ 1622–23.

Sont les plus anciens	14. Dithmersch van Anslo.	Petter Lauritzen
Esclaves en nombre de	15. Olffue Andersen van	von Anslo. [uten nr].
16. Nahmen Van Alle	Anslo.	36. Hans Oluffsen Ysted.
Dänschen Gefangnen.	16. Didrich Brocken van	37. Ywert van Rypen.
[Disse 16 er de lengst-	Koppenhagen.	38. Ein Themmermand,
sittende fangene. Navn	16. Holle von Kopenhafen.	sin Namen iß mi
på danske fanger.]	17. Olluff Anderßen von	Vnbekand.
A° 1616	Kopenh.	39. Noch ein Jung man
Item thom Ehrsten	18. Powell Luchman.	mitt ein Hollender
1. Dend 12 Sept.	19. Ollffe.	genommen, mit Namen
Christen Jbßen mit	20. Henrich Themmerman.	Olffe Halworßen von
Fores Henrichsön von	21. Bury.	Tunßberg in Norwegen.
Bergen in Norwegen	22. Olffe Holosön, Aserl.	+ Noch syn dar Vele Dusken
genommen.	23. Benth	de mitt Denske Schepen
2. Thor Bentlfen Hyßing,	24. Noch ein Themmerman	ghenommen iß, Mit
mit ein Hamburger	by peßle. ⁴	Namen:
genommen 1617.	25. Noch ein Themmerman	40. Hubert Trompetter.
3. Hans Andersen	by smöraby mit ein	41. M. Christian Balbyr.
Helsenör, mitt Mattyß Paß	Hamborger man	42. Petter van Lybeck.
von Koppenhagen	genommen.	43. Carstan van Lu(...). ⁷
genommen.	26. Christen Hansen von	44. Bartolome van (...). ⁸
4. Claus Trompetter von	Nachskow.	+ 45. Von Fenierland
Helsenör.	27. Johan von Malmö	Henrich mit ein Lubecker
5. Petter von Mallmö.	mit ein Hollender	genommen.
6. Powell The(...) von Allborch. ²	genommen.	46. Claus och mit ein
7. Jens Christensen	28. Odewol mit ein	Lubecks man.
8. Rasmus och von All(...). ³	(...)ger Mann genommen. ⁵	47. Mickell mit ein
9. Jacob Themmermann von Marstrand.	29. Noch ein man de Cals	Hamborger mann
10. Olffue Nöding van	hett van Bergen.	genommen.
Marstrand.	30. Powell Pettersen	+ Morten Segelmacher von
11. Hans Jörgensen	von Tinis gekommen.	Lubeck mit ein Denske
Marstrand.	31. Nielß Themmerman	man genommen.
12. Jörgen Thimete van	von Drontthiem in	49. Rasmus Pettersen van
Marstrand.	Norwegen. ⁶	Frederichsstatt.
13. Christen Andersen van	31. Petter von Drontheim	50. Petter Oluffsen van
Anslo.	32.33.34.35 = Noch 4	Langsund.
	Denske Lieden mit	
	ein Hollender genommen	
	mitt Nahmen	

MOTSTÅENDE SIDE: Den eldste kjente listen over danske og norske slaver i Algier.

No. 14.

Sont les plus anciens esclaves
qui ont combattu le 16.
Hommes Van Ville Danois
Capturés.

Nom & nom d'origine A. 1616.

1. Gud v. Sept. Christen 16.
van mit Horst Hameriksson von
Dongen in Norwegen genommen.

2. Thor Druett van Delsing und
mit Gamborgs genommen 1627.

3. Gert Lindersen Holstein
mit Mattijs Fap von Kar.
genommen genommen.

4. Claes & vom salte
Sal mör.

5. Fetter von M.

6. Fortall Esman
von Allborch.

7. Jost Christensen

8. Leyendeck von

9. Jacob Hammermann von
Marstrand.

10. Olaf Nöding van Mar.
strand.

11. Gert Jorgenson Marstrand.

12. Jorgen Skurte van Mar.
strand.

13. Christen Lindersen han den
Vestmorge han anslo.

14. Olaf Andersen han.

15. Holl. von Dornoufier 10. Ein Hammermann
Olfred Andersson han Loxen. Namor ied mi Vebokan
Forsell Lügman.

16. Oef.

17. Gorius Hammermann
Ding.

18. Olaf Sotzen, Affer.

19. Dorts.

20. Nors ein Hammermann
by ropple.

21. Nors am Hammermann
by mervig mit am Jan. 20. Salen et Franszator
genom man genommen.

22. M. Christian Dalby
van Hansen von Nagels in Fetter van Lübeck
van han von Malus in Copen han
ein Hollander genommen. 23. an Colone van
G. Olarsdal mit ein.

24. Manz genommen.

25. Von fenioland

26. Gauing mit am Lubek
genommen.

27. Claes vgs mit am Lub.
man.

28. Mikell mit am Saue
gen manz genommen.

29. Morban Dyzelmaier
Lubek mit am Danglo
genommen.

30. Resniit Fetter van

NOTER

- Eldste eksisterende liste over dansk-norske slaver i Algier: NRA. Danske Kanselli 1572–1799. Usignert kopi. Listen kan – uten at det er bekreftet – første gang ha blitt satt opp av en utsending til Algier, sendt av hertugen av Gottorp i danskkontrollerte Schleswig-Holstein, Frederik III (som var Christian IVs søskendebarn). Nederlenderen Dr. Cornelius Vinck oppholdt seg i Algier i 1622–23 og etterlot seg en tegning av havnen og en omfattende rapport om tiden i Nord-Afrika (se: *In der Gemeinschaft der Völker. Documente aus Deutschen Archiven*. Red.: Heinz Boberach og Eckhart G. Franz. Bonn, 1984 (s. 44)). Dok. er merket «No. 14».
- Uklar tekst. Mest sanns. «Themmermann».
- Mest sanns. «Allborch».
- «peſſe»: Uklar betydning. Kan være kapteinens navn. Gjelder også «smöraby» under nr. 25.
- Må være «Hamborger».
- Mulig feil i nummerering i originaltekst. Tallet 31 er oppført to ganger. Gjelder også oppføring nr. 16.
- Må være «Lubeck».
- Utydelig tekst.

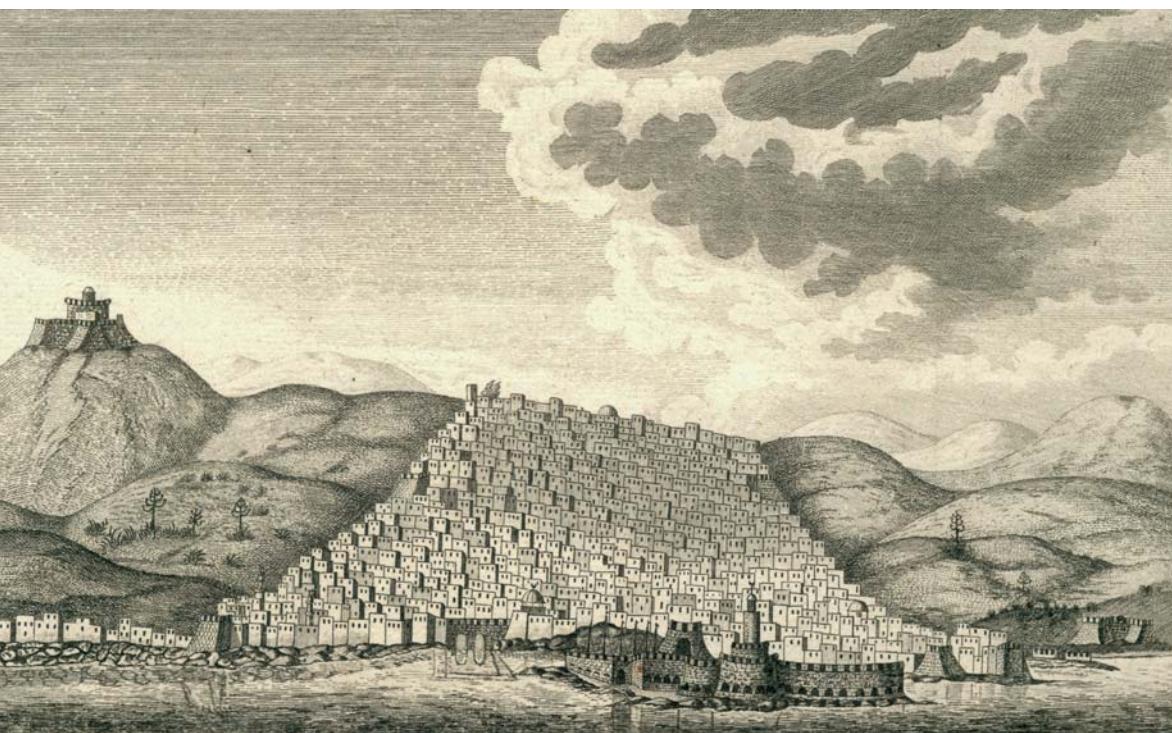
VAN ASSER [ALGIER] DENE 10 FEBRUARI 1623

Christen Slauwe breff tho Bestellen An Vnserichen
Alder gnedichsten Königning Vnd Herrn tho
Dennemarck.

Grodtmächtigster Herr Vnd Hochgeborner Könninck Christian der Verde Van Gottes
gnade tho Dennemarken Norwegen der Wenden Vnd Gotten Königningk Hertzuch tho
Sleßwick Holsteinen Stormarn Vnd der Ditmarschen Grawe tho Oldenborch Vnd
Dellemenhost. Vnserigen Aldergnedichsten Kön: Vnd Herrn wir Arme Itz
hochbedröweden Vnderdan Vnd Christen gefangener sclawen können Nicht
genochsam Juwer Kö: May: thouörstan geuen Vnser Jtziger Vnd leiderliche thostande
wo dat wy Armen Gefangenen Christen slawe Alhir Jn barbariett geplagen werden
Vnd mit groter gefar ehn helpen möten Jnde se tho röwen de Vnserigen Egen frunden
tho nemen Alße Vorgangen herbst hebben se hir genommen Ein schip Van
Drundtheim ein schip Van Bergen Noch Ein schip Van Marstrandt Ock eindt Van
Alborch datt de Vnserichen Juwe Kö: May: Vnderdanen Mer Alß 80 Personen
Geworden Bindt Vnd wy Armen hochbedröweden Jtz gefangenen Christen slawe
nicht weten Vth dißenn Vn Christlichen Gefenckeniß Loß tho kamen, de wille nicht
Einer Js de de Vormagen hefft sick tho loßen Alse Gelanget Ahn Juwer Kön: May
Vnseriche Vnderdanichste Bidden Lutter Vmme Gades willen Juwer Kön: May
woldett Vns Armen Vnderdan Vnd Christen gefangenem Slawen tho hulpe kamen mit
ein klein lemoßen dat de mochte Vor Vns Santerlichen Gesamlett werden dewille Gott
den Hemesche Vader Juwer Kön: May: Vndersaten Jn steden vnd landern so
Kirchlichen begawett hefft dat se de leffe Vnd Barmhertzieheit deß Christlichen
Gelowen Ahn Vns Armen Gefangenen Christen Ricklicken belonen werdt Alder
gnedichster Königning Vnd Herr Jdt ledt syck Juwer Kön: May: Vnderdanichster Dener
Vnd schiper Vp de Haringneß Mattiß Petersen weten wo dat Vorgangen den Verden
dach Jm winachten ein Turckischen schip Vaselle Jhm Ahnbordt sy gekammen Vnd
darmit gefochten Vnd Jhne Affgeschlagen deß Negest folgenden der Hilligen Dre
Könning Dach sy tho Pord e Pordt Vp de Reide gekamen ein Dell Van syn Volck Nha
landzt gesturdt Vmme ein Pyldot syndt se mit dem bodt geblewen Vnd Vorsuncken
deß Andern Dageß Jn de morgenstund Js ein turkesche schip Van Aßer ehm
Ahnbordt gesegeldt Vnd mit ehm Gefochten wy woll he man Tein man starck sy
geweßen hefft he syck gewerdt Vp datt Vtherste Alß ein Man do se syner tho
mechtich geworden syndt Vnd Achter schip Jngehadt hebben mit Veelhondt deß
V(...)keß¹ hefft he datt krudt Angestiekett Vnd datt schip Vp flegen laten vnd ein dell
Turcken mit Vp geflagen vnd Vmme gebracht Vnd ein Dell heßelick Vorbrandt syndt
geworden Vnd der schipper sy solwest dörde gesundt Daruan gekamen Vnd thwe
Vorbrandt de Andern sindt Dodt geblewen Alß datt he sulwest Vöffte Alhier tho Aßer
sy Ahn gekamen effte Jemandt Vth dem bodt tho lande sy gekamen kan he nicht
Egentliken weten deß de Turcken Vnd Christen her bekennen mögen dat he sick mit

weynich folck gewerdt hefft de dar syndt mit geweßen, Alße kein Christenn schip
gedan hefft Js der halwen syn Vnderdanichstef Bidden An Juwer Kön May lutter
Vmme gades willen Juwer Kön May mochte ehm Ver loſſen Vth Dyſe Vianden
henden ehr will sych Alß eihn ehr leff hebbenden Truwen dener sick wedderumb
finden laten mit Plichtschuldicher Gehorsamheidt O Alder Gnedichster Königngk
Vnd Her Eddeler Sammariter kamett Vns Armen bedröveden Christen gefangen
Vnderdan tho hulpe de Vnder diſe Selen Morderß Gefallen byndt, Gott der
Hemmelsche Vader Vnd Jeſu Christ syn Alderlewesten Son der ewich warender
Sammariter werdt Jdt Juwer Kön: May Rycklichen Vorgelden Vnd de sulwige
ehrholde Juwer Kön: May Vnser Alder gnedichsten Kön. Vnd Hernn Jn lange
warender Gesundtheidt Amen wyr Armen Bedrōweden Vnderdan Vnd Christen
Gefangen Slawer Bidden Vnd Begeren Vmme Gades willen Van Juw Kön: May:
Einen gnedichen Vnd Behulplichen Anwordt.

Wy Samptlichen Vnterdan
Juwer Kön. May Seindt Van Drundtheim, Bergen,
Vpsall, Fredrichstadt, Marstrandt, Dennemarcken
Vnd Forstedom Holstein, Vnd Van Alborch 80 Personen
Juwer Kön: May: Vnterdanichster Denerſ

Algier, omkr. 1800
Kobberstikk fra Christian Levsens trebindsverk
«Nachrichten und Bemerkungen über den Algierischen Staat»,
Altona, 1798–1800

Overs.

Kristne slavers brev, som skal sendes til vår allernådigste konge og herre i Danmark. Fra Algier den 10. februar.² Stormektigste herre og høybårne konge Christian den fjerde av Guds nåde til Danmark, Norge, venders og goters konge, hertug av Slesvig-Holstein, Stormarn og Ditmarsken, greve av Oldenborg og Delmenhorst.

Vår allernådigste konge og herre, vi fattige, nå høystbedrøvede undersåtter og kristne fangede slaver kan ikke tilstrekkelig la Deres kongelige majestet forstå den lidelsesfulle tilstanden vi nå er i, og hvordan vi fattige, fangede kristne slaver blir plaget her i Barbariet og med stor fare må hjelpe våre egne venner idet de har tatt dem til fange. Sist høst tok de her et skip fra Trondheim, et skip fra Bergen, enda et skip fra Marstrand og et fra Aalborg, slik at det nå [her i Algier] er mer enn 80 personer, som er Deres undersåtter. Og vi fattige og svært plagede og nå fangede kristne slaver vet ikke hvordan vi skal komme ut av dette ukristlige fangenskapet, fordi det ikke er noen her som har formue til å frikjøpe seg selv. Derfor går vi til Deres kongelige majestet med vår underdanigste bønn om at Deres kongelige majestet alene for Gus skyld vil komme oss fattige undersåtter og kristne fangede slaver til hjelp med en liten almisje, slik at det kan bli samlet inn for oss alle, siden Gud den himmelske far har skjenket Deres majestets undersåtter i byene og på landet så store begavelser, at de med den kristne tros kjærighet og barmhjertighet med oss fattige fangede kristne vil bli rikelig belønnet. Allernådigste konge og herre, det er Deres kongelige majestets underdanigste tjener, skipper på *Haringness*, Mattis Petersen, som best vet hva som skjedde: Den fjerde dagen i julen angrep besetningen på et tyrkisk skip, og de [dvs. danskene] kjempet mot dem og slo dem tilbake. Den følgende Helligtrekongersdag kom de til reden ved Port a Port. En del av hans folk styrte mot land. En styrmann ble igjen på skipet druknet. Om morgenens neste dag kom et skip fra Algier ut og kjempet mot ham. Selv om han kjempet bare med ti, forsvarte han seg til det ytterste som en mann, men da de var for sterke for ham og hadde inntatt akterskipet med mange folk, tente han på kruttet og lot skipet eksplodere, og noen tyrkere eksploderte sammen med det og omkom, og en del ble sterkt forbrent.³ Og skipperen kom helskinnet derfra den tredje dagen [3. januar], mens to ble forbrent og de andre døde. Da han den femte [5. januar] kom hit til Algier, visste han ikke om det var noen fra skipet var kommet på land. Både tyrkere og kristne måtte bekjenne, at han forsvarte seg med få folk, som intet kristens skip noensinne hadde gjort. Derfor er det vår underdanigste bønn til Deres kongelige majestet, alene for Guds skyld, at Deres kongelige majestet vil utløse ham fra disse fiendlige hender. Han vil vise seg som en tro som tjener hele sitt liv med pliktskyldig lydighet. O, allernådigste konge og herre, edle samaritaner, kom med hjelp til oss fattige, bedrøvede, kristne fangede undersåtter, som har falt i hendene til disse sjemorderne. Gud Den himmelske fader og Jesus Kristus hans allerkjæreste sønn, den evige samaritaner, vil rikelig gjengjelde Deres kongelige majestet, og samtidig bevare Deres kongeloige majestet og allernådisget konges langvarige gode helse. Amen.

Vi fattige, bedrøvede undersåtter og kristne fangede slaver ber og ønsker for Guds skyld fra Deres kongelige majestet, et nådig og hjelpsomt svar. Algier Anno 1623.

Vi, samtlige av Deres kongelige majestets undersåtter, er fra Trondheim, Bergen, Upsall, Fredrikstad, Marstrand, Danmark, fyrstedømmet Holsten og fra Aalborg, tilsammen 80 personer. Deres kongelige majestets underdanige tjenere.

*Kristne fanger på vei mot slavemarkedet i Algier
(kobberstikk i National Maritime Museum, London).*

NOTER:

1. Det er en stor blekklatt midt i ordet.
2. DRA. Danske Kancelli B 160. Eldste eksisterende brev (supplikk) skrevet av danske og norske slaver i Algier, her gjengitt uforandret etter originalteksten på et tildels uklart tysk. På baksiden: «21». Nummerering tyder på at dokumentet i DRA har blitt oppbevart sammen med de øvrige dokumentene (med originalnummerering 1–20) i denne publikasjonen, som ble overført fra DRA til NRA i 1996.
3. Fravær av ytterligere detaljer kan gjøre det vanskelig å gjenskape hendelsesforløpet, som kan virke noe uoversiktlig.

ARSSIER [ALGIER] 1. DESEMBER 1629

Pax Xsti¹. Unseren Gnädigstenn Herrn Printzliche
Gnaden Salutem

Wihr ahrme slauen² von Yßlandt, in Hac Lackrimarum Valle pagnorum sehlgefährlicher tribulation: benebenst unßernn Lieben ältern und geschwesternn, in allen mühseligkeit Erbahrmlich verfolget. Mehr mahls Prinzl. Gnad. Liebst. K³ also Manhaftigen H. H. Vatter Konningl. May⁴ vnßernn allergnädigsten Herrn auffs aller dehmütigste gesupplisiert nicht allein größer Nohdt uns darzu verursacht doch sonsten sambst zeitschuldiger Reuerentz supplisieren: obschon vnnd anher unfrüchtlichen trost doch nicht on Printz. Gnad. Hoffnunge unßers Erbahrmliches leben vnnd E. Printz. Gnad. Lieb auch zukünftiger und kleiner rest von 380 Untertahnenn vngefeher noch 120 Jung vnnd alt hier an dießer disperation nicht verlaßen sondern zur gnädiglichen Redemtion sich wurden P. G. L. erscheinen vnd uns damit zu bedencken laßen sein geliebt. Zur welcher Erscheinunge oper Misericordiarum, wihr den allmechtigen ernstliche bitten: auff das die schwere Verfaßung Krigs ihm geliebt zu werdenn das filecht⁵ vnßere redimirhung verhindert unnd friedfröhliche Einigkeit vermehrunge reichs gesundtliche vegirunge Printz. Gnad. Lebens lanck rühlich⁶ verlihen, amen: nach unßer vntertähnigler wunschunge damit wihr auch also möchtenn zur Printz gnädiglichen Redimirunge gelingen. In gödtlicher allmacht Printzliche gnaden lieb Zeittglückliche.

Ihm Nahmen 120 Untertahnigste slauen Von Ÿsslandt.

Brander Ejnarson
Torstein Sueins Son
Haldor Guond Son
Stüger Ottson [?]

NOTER:

1. Dvs. Kristus. (Eldste kjente brev fra islandske slaver i Algier). Dok. er merket «No. 13».
2. Sklaven.
3. König.
4. Mayestät.
5. Vielleicht.
6. Rühmlich.

MOTSTÅENDE SIDE: Utsnitt av brev signert fire islandske slaver, 1. desember 1629.

Overs.

Guds fred. Våre hilsener til den mest nådige prins.

Omgitt av hedninger her i denne tårenes dal lider vi fattige slaver fra Island i elendighet med våre elskede foreldre og søsknen; forfulgte og utsatte for skade på sjelen som vi er. Vi har sendt våre bønner mange ganger til den nådige prins, vår mest elskede og høyverdige konge. Det er ikke bare den største fare som ligger bak denne anmodningen om hjelp: Selv om vi inntil nå har vært uten trøst, håper vi at Deres nåde vil se dette miserable livet vi lever, vi som utgjør den lille rest av 120 unge og gamle av hans 380 undersåtter, og at du ikke vil forlate oss, men løskjøpe oss og slik få oss til å føle din kjærlighet. For dette nådearbeidet ber vi oppriktig til den allmektige, at han kan gi Dem styrke i denne vanskelige krigssituasjon, som kanskje har forhindret vårt frikjøp og gi en fredelig sameksistens og en forlengelse av Deres gode styre for Deres nådes skyld, livet ut. Vi ønsker dette på den mest ydmyke måte, sli at Deres nådige kan lykkes med å frikjøpe oss. I Guds allmakt ønsker vi Deres nåde kjærlighet og lykke.

På vegne av 120 underdanige slaver fra Island.

Brandur Einarsson
Porsteinn Sveinsson

Halldór Guðmundsson
Stíður Oddsson [?]

No. 13
Per
V
S
Benedic domini regnus pacificus salm

Vixit regnum suum in Islandia in tractacrimorum Valle pagorum
fratres fratrum tribulatione: omnibus vestrum Liban dilectorum et gr.
prosperum, in illis missis fratrum decessibus remansere

Ubi ergo Princeps quod Libanus: ab illis missis fratrum
coronatus. Nam enim alioquin dignum Domini omnium alios fratrum
tigere fratre: si ergo alioquin propter mortem vel doctrinam vestram
decesserit fratrum decessus fratrum decessus: ob idem non
autem impinguatus deest deus natus in Principem. Quod: dominus
in ipsius fratrum missis fratrum Liban remansit. Princeps: quod: Libanus
fratrem fratrum vestrum etiam deo virtutis agmina vnguis
se cingendum esse gressus in dispersione vestrum fratrum
qua misericordia Redemptor sic videntur P: gl: dominum rem in
damna fratrum fratrum liban non geritis

COPENHAGEN DEN 22 JULY ANNO 1630¹

Memorial vor dem Herrn Statthalter

1. Erstlich wegen die Gelder von die Gefangenen, habe ich dem Herrn Bischoff Paull de Willem sein beweiß darvon geliebert, und ich wiederum Paul de Willem geantwortet habe, wie auß sein Rechnung zu sehen, derowegen vermeine ich das Paull de Willem darzu behoert zu antworten, laut sein Obligation an dem Herrn Bischoff.
2. Anlangende die Gelder so auff Tronheim gewesen, hatt Paull de Willem verleden Jahr erst becommen und erst ihm darnach auff.
3. Ich habe an Contant empfangen von dem Herrn Bischoff Negenhundert Sieben vnd Siebentzigh Rixdaller in Specie.
4. Vorleden Jahr ist bewilliget worden von dem Herrn Statthalter in Vnse Rechnungh wegen die Schepen zu finden, twee dusent Souenhundert twe vnd sestich Rixdaller so mir Michel Swertz bericht.
5. Von die vorbemelte posten ist Michel Swertz vullmechtiger von Paul de Willem, well bewust welches der Herr Bischoff well wirt berichten.
6. Paul de Willem hatt keine von die gefangene willen loſſen, ehe vnd beuor ehr die gelder in Manibus hette, derowegen er vorleden Jahr sein Diener nach Barbarien gesandt, was er aldaer verrichtet hatt, muß Paul de Willem darvon antwort geben. Auß der committenz ist die Gefangenen zu loſſen.
7. Presentere ich mir, Vor mein Handt gefunden wert, darzu will ich antworten, vnd nicht weiter. Vnd so fern einige fremdbe Mann deßwegen auff mir zu pretendiern hett, begehr ich Vnterthenigst derselbe magh in arrest genommen werden, biß außdracht von der Sache, alßdann wirt man mein Vnschult befinden.

Copenhagen den 22 July anno 1630.
Johann Schomacker

Overs.

Memorial til stattholderen.

1. Vedrørende pengene til fangene, så har jeg for først og fremst overlevert fullmakten fra biskopen til Paul de Willem og deretter besvart Paul de Willem, og slik bedt om å kunne se regningen hans. Som gjenyttelse mener jeg Paul de Willem forplikter seg til å svare, tatt i betrakning forplikelsen han har overfor biskopen.
2. Vedrørende pengene fra Trondheim, så fikk Paul de Willem disse først i fjor.
3. Jeg har fra biskopen mottatt i kontanter 977 riksdaler i Specie.
4. I fjor ble det fra stattholderen gitt tillatelse til at vi kunne skaffe skip, samlet for 762 riksdaler, i følge innberetning fra Michel Swertz.
5. Med hensyn til disse ovennevnte punktene er det Michel Swertz som er Paul de Willems fullmekting og vel vitende om hva som blir innberettet til biskopen.
6. Paul de Willem har ikke villet frikjøpe noen av fangene før han har fått pengene i hende. Dette på grunn av at han for ett år siden sendte tjeneren sin til Barbariet, og hva han der har utført, er noe som Paul de Willem må svare for. Det er her og nå en forplikelse å få løst ut fangene.
7. Jeg vil kun svare for mine egne disposisjoner, men ingenting utover det. Dersom noen fremmed mann forsøker å gi seg ut for å være meg, så begjærer jeg underdanskst at den sammemann settes i arrest til saken løses. Herved oversendes mine unnskyldninger.

København den 22. juli 1630.

Johann Schomacker

NOTE:

1. Brevet er påsatt følgende tekst: *Om Fangers Lössning i Barbariet.*

ALGER DEN 8^E NOVEMBRIS 1631¹

Edele gestrenge hooghgeborene Koninck ende Heere

Genadige Heere, Verthoonen met ootmoedige eerbiedinge ende geven met bedroefder hartten te kennen de arme ondergeteekende onderdaenen van uwe Koninklijke Majestet hoe dat sij remonstranten noch ontrent vijfentwintich personen alhier in Alger in een langdurige droeffenisse ende swaere slavernije blijven sitten. T'is wel soo datter dit jaer ontrent vijftien personen, onderdaenen van uwe Koninklijke Majestet door sijne goede ordinantie sijn gerelacxseert ende bevrijt geworden. Maer bevindende dat het alsnu daerbij blijft steecken sonder te weten om wat oorsaecke, sijn genoodtsaect ons derhalven nochmaels altesaementlijcken met bedroefder hartten tot uwer Majestet te keeren, ootmoedelijcken supliceerende dat uwe Koninklijke Majestet gelieven in consideratie ende ter hartten te nemen in wat langdurige droeffenisse sijne onnoossele onderdaenen soo lange tijt sijn geweest ende dienvolgens mede gelieven goede ordinantie te stellen tot der supplianten spoedige verlossinge ten eijnde niet alle dat christelijk bloet soo onnooselijcken onder dese hejdensche menschen versmoort ende verdwijstert blijven. Wij bevinden hier dat andere heeren ende vorsten wegen de bevrijdinge van hunne onderdaenen niet en slaepen; willen dan oock niet twijffelen ofte uwe Koninklijke Majestet sullen volgens der bedroefder supplianten hunne versouck met den eersten goede ordinantie gelieven te stellen tot hunne spoedige uijtcombste waerop sij supplianten hun altesaementlijcken sijn verlaetende ende vastelijck vertrouwende dat de goede effecten van uwe Koninklijke Majestet met den eersten sullen volgen. Ondertusschen Godt almachtigh biddende uwe Koninklijke Majestet te conserveren in langdurige ende voorspoedige gesondtheijt ende altijts te verleenen victorie tegens sijne vijanden

Geschreven in Alger den 8^e novembris anno sestienhonderteenendartich met ernstich versouck ende begeeren van uwe Koninklijke Majesteits bedroefde onderdaenen
Door uwe Koninklijke Majesteits ootmoeddige dienaer
Johannes Marischal

Naemen van de oude slaeven als volget

Pol timmerman van Olburgh	Pieter van Noorwegen
Ool van IJssinge	Carel Pessen
Neels timmerman van Trontem	Ool van Tronthem Hambeuren van Noorwegen
Olef Snicker	
Heijndrick timmerman	Jon timmerman
Cornelis Odewael van Noorwegen	Jon timmerman Pieter Sommer
Jan Matsin van Aenslagen	Dirck Prijcker van Copenhagen
Pool Wilt stuirmann	

Namen van de jonger slaven

Juriaen timmerman
Hans Buckstaven
Pieter van Maesterandt
Pieter van Halmstadt
Pieter Coelin
Siewart van Rijp
Cornelis van Rijp
Pool Hanssen van Mos
Thomas Holst

Overs.

Høybårne nådige konge og herre.

Rundt tjuefem av Deres underdanige undersåtter, hvis navn du finner nedenfor, vil med bedrøvede hjerter, men også med all ydmykhet og respekt, gjøre Deres Kongelige Majestet oppmerksom på det langvarige, bedrøvelige og harde slaveri som de her i Algier befinner seg i. Det er sant nok at ved den innsatsen som er lagt for dagen, er femten personer, alle undersåtter av Deres Majestet, blitt frikjøpt. Men nå er slike løskjøp helt stoppet opp, og det uten at man vet hvorfor. Det er derfor nødvendig med en ny henvendelse til Deres Majestet og bønnfaller ydmykt og med triste hjerter om å ta i betraktnsing den lange tiden som har gått uten at noe har skjedd. Vi ber Dem om å gjøre alt hva som står i Deres makt for å få frigjort disse supplikantene, slik at ikke uskyldig kristent blod forblir kvelt og formørket i hendene til dette hedenske folket. Vi vet at andre herrer og prinser utrettelig forsøker å skaffe sine respektive undersåtter friheten. Vi vil ikke på noen måte så tvil om at Deres Majestet ved første anledning vil gjøre det som er nødvendig for sørge for at supplikantene får en hurtigst mulig befrielse. Alle her ser i visshet fram til resultatet av Deres Majestets innsats.

I mellomtiden ber vi den allmektige Gud om å beskytte Deres Majestet med varig sterk helse og alltid gi ham seier over sine fiender.

Denne presserende forespørselen fra Deres Majestets triste undersåtter er skrevet i Algier den 8. november i året 1631.

Johannes Marischal²

Navnene til de gamle slavene³

Tømmermann Pål fra Ålborg	Styrmann Pål Wilt ⁴
Ole fra Hissingen	Petter fra Norge
Tømmermann Nils fra Trondheim	Carel Pessen
Snekker Oluf	Ole fra Tronheim
Tømmermann Henrik	Hambeuren fra Norge
Cornelius Odewael fra Norge	Tømmermann Jon
Jan Matsen fra Oslo	Tømmermann Jon ⁵

Navnene til de unge slavene

Tømmermann Juriaen ⁶
Hans Buckstaven
Peter fra Marstrand
Peter fra Halmstad
Pieter Collin
Sivert fra Rijp
Cornelis fra Rijp
Pål Hanssen fra Moss
Thomas Holst

NOTER:

1. DRA. Tyske Kancelli, Udenrigske Afdeling 1616–1752. Barbareskerne: Akter vedr. fangne i Algier.
2. Mest sannsynlig en nederlandsk handelsmann eller skipsoffiser.
3. Ikke alle personnavnene egner seg for modernisering. Enkelte av stedsnavnene lar seg ikke plassere.
4. Konverterte senere.
5. Samme navn, men to ulike personer.
6. Usikker navnegjengivelse.

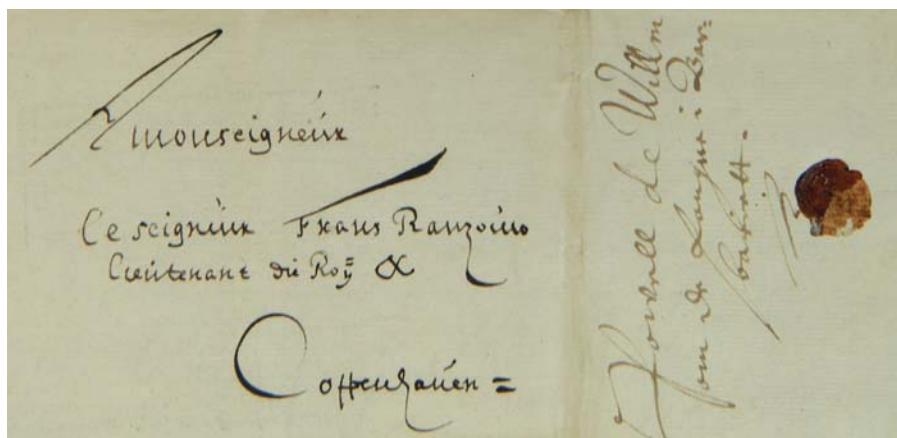
IN AMSTERDAM DEN 13 MAIJO 1632¹

Gestrenger heer Stadholder De Heere Frantz Ranzouw

Mijn Heere. Ick verhoope datt mijne gewesene diener Michiel Swarte van Hamborgh tot Coppenhaven wel sall sijn angelangt alsmede dat hij UG² seer goede sattisfactie sall hebben gegeven. Noopende eenige puncten hem ende mij te samen betrachtende, onder andere oock wegen de arme gevangen in Barbarien. Ick worde seer schandelijcken bedacht ende naagstreeft om dit werck door eenige mijn vianden ende misgunners. Maar ick sal betoonen voor God den almachtigen ende allwetende ende voor alle cristen dat ick daerinne hebbe gehandelt nae behooren ende tot mijne schade ende niet tot mijn profijt. Godt die wil het Johan Schomacker ende meer andere vergeven die hierinne niet oprecht hebben gehandelt.

Veel excususien helpen tot de saecke niet maer so ick een man mett eeran willens ben te sterven, soo sal ik UG ende alle oprechte christen overich goede ende behorlijcke sattisfactie geven. Oock bovenal datt ende ongeacht alle quaade ende valsche naaredene sal ick niet laeten mijn vuyterste beste te doen tot de resterende arme gevangenen wanneer ick maar worde gesustenteert ende gesecondeertt mett behorlijcke middelen.

Het K[oninklijke] M[ajestie] ende UG geliefet, ick will gerne onder de Konincx vlagge die van Barbarien equiperen om alsoo de revenge te soeken van de arme gevangenen ende de Ko. M. goede conditiën presenteren. Interim bevele UG God de almachtige. Blijvende mijn heere UG dienstwillige dienaar Paul de Willem.

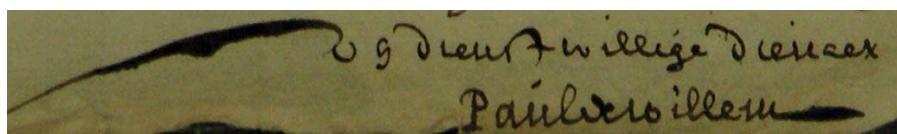
Overs.

Til stattholder, Herr Frantz Ranzouw

Min herre, jeg håper at min gamle forhenværende tjener Michiel Swarte har kommet trygt og godt fram på reisen fra Hamburg til København, og at han har gitt Dem tilfredsstillende svar på spørsmål som angår ham og meg, inkludert de fattige fangene i Barbariet. På grunn av innsatsen min blir jeg samtidig baktalt og ettergått av mine misunnelige fiender, på svært skammelig måte. Men jeg vil bevise framfor Gud som er allmektig, og som vet alt, og framfor de kristne, at jeg har handlet korrekt og risikofylt og ikke søkt noen profitt. Må Gud derfor tilgi Johan Schomacker og andre som ikke har vært oppriktige i denne saken.

Mange unnskyldninger bidrar ikke til suksess. Likevel, fordi jeg vil dø som en mann av ære, vil jeg sørge for at De og alle oppriktige kristne blir tilfredse gjennom riktige og ærlige svar. Fremfor alt, til tross for all uærlig og falsk baktale, vil jeg gjøre mitt ytterste for å hjelpe de fattige gjenværende fanger, forutsatt at jeg får de nødvendige midler.

Hvis det behager Majesteten Deres og likeledes Dem selv, er jeg klar til å utruste et skip, som under Hans Majestets flagg kan seile mot Barbariet, og der søke hevn på vegne av de uheldige fangene og samtidig legge fram de beste betingelser for Hans majestet.³ I mellomtiden, min herre, anbefaler jeg Dem overfor Gud, og jeg forblir, din hengivne tjener Paul de Willem.

Over: Avsender (utsnitt) Paul de Willem.

MOTSTÅENDE SIDE: Adressat Frantz Ranzouw.

NOTER:

1. På brevomslaget: *A Monseigneur Le seigniur Frans Ranzouw Lieutenant du Roy Copenhagen,* med tilleggstekst på dansk: *Powell de Willem om de fangne in Barbariet.* Dok. er merket «No. 10».
2. *Uwe Genade* [Deres Nåde].
3. Mest sannsynlig foreslår Paul de Willem et frikjøp av slaver, ikke en militær operasjon.

1632 DEN 20. OCTOBR. ARSIR [ALGIER]¹

Hiertenns Allerkiereste moder broder Sampt
Alle mine Slecht och Blodsforuante.

Eders karskhed och Sundhed er mig aff hiertet gansche kiert at høre, for min person tacher Jeg den evige Allsommechtigste for liffues Sundhed, hierte kiere moder broder, modersøster, Sampt Slecht, Blodsforuant och alle Andre goede venner. Den tredie uges dag, Som vj seiglede aff Bergerley var vij umtrent S. Vues huck i Spanien paa een Toersdags morgen, som var den 23. septemb. Rochte vj till slachts med fire torkische Schibe, det eene med 29. styeker² den Anden [tomrom i tekst] den tredie med 22. den 4. med 18. styeker, vj var och med os fire Schibe, det Schib som ieg var paa, Schipper Claus Cordzen, och Jørgen Jørgensen Aff lybek, Peter Fine, och een hollender heder Villem Spaniert med 10. styeker, med det første laa tørcherne till lauers aff os, och torde iche komme Saa nehr os At vij kunde beschydé hin Anden, mens den tid Villem Spaniert och Peter Fine fornam det var tørker, sette dj deris boet ind igien och giorde deris beste och purde paa, løb och lade os i knippen, den tid tørchen fornam at dj Tho Schib forlob vort Kompenj da fich de hundert Mark, och kom op os aff och gaff os huer Sin een heell laap I vort schib, vij gaff den Aff den samme stoff som di gaff os, det dyrde tre timer, der med kom dj Tho største Schib os aa bort. Ammeralen las cun den Tørk Capitens naff lag neffenz bag vor Spiegell; den Anden laag op von Vintfaning, det durede I fra middag indtil Solen gich under om Aftenen, och Schiød os At vore styeker fallt vd aff Trompertet, och schiød vort Achter Schib i brand, Saa ingen kunde dure konstablens kammer; aff vort Follch, bleff femb mand død schiødt, Tommes var timmermand, konstabelsmot och tre aff vore Andre follch; och 14 kueste aff de klengeste, Schipper, Jeg och høigbosmanden vij ville lade schibet flye op, og sette Illd i krudet mens vort Andre follch villde iche till stede det, paa den sidste be tørcher fich offuer haand offuer os, saa Gud beder mig fattige karll, At Jeg nu Samt udj Andre voris Schibsfolch er set fangen, och vdi een bedreued Slaffueri till Ansir i Barbarien, vor Schippe er soldt for 700. Stöcke van Achten, och ieg er solldt for 300. Stycke van Achten, och haffe een genen tørk till patron, som jeg forstaar hand vill jeg schall gaa med det første till Søes. Nu hiertens kiere moder broder, Sampt alle Slecht og blodtzforvanter, er min venlig bøn och begiering till eder Att ville for Guds schyld vere mig fattig karll forforderlig hves Gud och got Follch, At Jeg motte komme aff denne slemme slaffueri, Som Jeg nu er udj, och Att ville een Aff eder Alle sammen schriffue mig it breff till med det Aller første, huorpaa ieg kand vide mig at rette, Jeg veed mig ingen vedkompst, eller som den euige Allsommechtigste Gud I himmelen ellers iche vill hiellpe mig, At Jeg kand Schabbelere eller Undkomme, der som min slecht, Blodsforuanter och goede venner iche vill hiellpe mig udaff denne bedrøffuede Slaffueri Som ieg Arme bedrøffuede mennische nu er udj, Sa maa Jeg tenche At Jeg Gud bedret faar at bliffuevdi slaffuerien Saa lenge ieg leffuer, huis Gud forbiude NB,

Jeg ville vell vidtløftige schriffue eder till, huordant sig her tilldrager med os fattige Christne, mens leiligheden giffuer sig iche, der for naar Som ieg vill schriffue it breff maa Jeg stiele mig der till; hierte kiere moder broder, beder Jeg eder, Att i ville bede min broder och goede ven, Dam Willemesen, Saa At hand ville schriffue min Festemøe it breff till udj mit naffn, Saa giør hand mig een stoer tieniste der med, och hunn schriffuer mig till med det første, Thj hindis leilighed fallder bedre At schriffue end min, och der som nogen Aff eder Allesammen schriffuer mig till, At breffuit bestilles till den engelsche Consell till Ansir och fort At bestille till mig, hermed eder Samptligen alle Sammen den euige Allsommechtigste Gud befalendis till liff och Siell, Gud Allsommechtigste beuare eder Allesammen for saadan bedrøffuelse, som ieg fattig karll er udj, Gud vnde mig engang At komme till min fridom, før Jeg dør, med hast aff Ansir 1632. den 20. Octobris.

Peder Sandersen

Denn som tiente dam Willemesen, Seigler paa det samme Schib, som Jeg Seigler paa, det er Ammeralen aff Ansir.³

At viij Vnderschreffne haffue Seet och lest en lige Lydende Originall ordt fraa ordt
Som for schreffuet Staar, det bekiednes Vij medt voris henders Vndertegnelse Actum
Bergenhuuss. Den 11 January AO 1634.⁴

Volquardt Broderssen
Mpp⁵

Jacob Rasmusen
Egen hand

1 Copi Aff it Breff fra Tørchien schreffuet till Hermand Schröder her i Bergen
festning.⁶

NOTER:

1. Etter "octobr." følger et ukjart ord. Sterk inkonsevens i majuskelbruk.
Dokumentet er merket «No. 16».
2. Dvs. kanoner.
3. Som et tillegg til teksten.
4. Tilleggspåtegnelse: Brevet er lest i Bergen 11. januar 1634.
5. Manu Propria, dvs. egenhendig.
6. Baksidetekst som viser at kilden er en kopi av et brev som er adressert til *Hermand Schröder*.

AFF ARSIER [ALGIER] DEN 7 JUNIJ 1633 STILI NO¹

Hierte Aller Kiereste Morbroder Herman Schrøder
och eders hierte Aller Kiereste høstrue Anne Jonsdatter
met Sampt de goede Wenner alle samen.

Jeg betacher eder høigligen for alt det goede, som i mig fattig Karll beuist haffr,
huilcket ieg iche kand forschylde, Thi vill ieg bede Gud Aller megt. eder igen att
belønne Att det end nu gaar eder well, det er mig aff hiertet Kiert att høre, for min
Personn tacher ieg Gud for liff och hilsen. Hierte Allerkiereste frennde ieg haffr
tillforne schreffuit eder 2 breffue till, saa och till de Andre Voris gode venner, saa
som It breff till Damb Villumsen, It breff til voris Jann Thijssenn, och it breff till min
festemø Mens ieg haffr ingen schriffuelle igien bekommitt, hierte Allerkiereste frender
och venner, alle sammen ieg Kand eder min saare Slauerie och bedrøffelse iche
fuldkomeligen tillschriffue, hvorledis ieg fattige bedrøffuede mennische bliffr her
Temterit; dersom Gud ochenn partie, Andre Christne mig iche vndsettet met nogit
brød, da motte ieg forsmegte aff hunger, hierte Aller Kieriste frender och venner er
min venlig begiering till eder allesammen, Attj for Guds Schyld, paa Slegt och
blodsforuantis, saa och denn Christenn Religions vgnne, ville saauell giøre och bede
voris fromme Borgemester, Att dj ville tillstede att Schollerne motte gaa omkring for
mig vdj bergenn, om der vaar nogen gott folk som haffde medlidenhed met mig
fattige bedrøffuede Threll, och attj ville talle met denn fromme Olderman paa
brøggenn, paa mine vegne, Att de gott folk ochsaa vilde hielpe nogit, efterdj ieg met
enn Lübschmand gudbedrit, er kommen i dene lidelse, Thi ieg veed mig ingen
vedkenelse uden Gud och gott folk vill sig offr mig forbarme, er det saa som ieg
forhaaber, Att det bliffr giffuet, nogen penge till, Mig aff denne lidelse att forhielpe
Saa beder ieg min hierte Aller Kiereste Frende och venner, Attj ville giøre eders beste
paa mine vegne, saadant att forfördere, Jeg haffr en Kiste och It schrin med nogen
lin kleder staaendis hos min festemø, Selger det met huad der vdj Er, och giørre det
i Pennger, huad der kand affkome, Gud giffue ieg haffde 300 støch van achten, ieg
meener fuldkomligen att ieg schulle komme frj for min patron, gud giffue der var
nogen, gott folk, som vilde løse mig herud, Jeg vilde gierne thiene saa lennge, Att ieg
det haffde fortient Igenn, Ach Allerkiereste frende och venner; Jeg beder eder for
Guds schyld, giøre eders beste, till att hielpe mig herfra, Gud vill eder Rigeligenn det
igien Belønne, och Attj doch schriffuer mig It breff till igien om der er nogen
fortrøstning att foruente, och huorledis vdj bergen till staar, der ligger enn dansch
Kiöbmand till Lioren² ved naffn Peder Christiansenn som haffr verit her til Arsier,
førend ieg hidkom nogen fangne att forløse paa K: M: vegne vdj Danmark, och Ehr
her igienn foruentendis om de gamble Slauer och Islendir att forløse, Er min venlig
bønn, Attj ville saauell giøre och schriffue denne forne Kiöbmand Peder Christiansenn
till, eller i vilde bede nogen anden saasom Borgemester Povell Iffrsenn eller min
gamelle Captein Velb: Børge Juell, Att de vilde schriffue It breff for mig till denne

Kiöbmand Att hand vilde Anamme mig och aff dene lidelse forløse efterdj att ieg er fød udj bergenn, Och at voris Jenns hansen ville saa uell giøre och bede denn velb: Juncher Hans Køning att han vilde schriffue It breff paa mine vegne till denne Kiöbmand efterdj hand løser alle Andre gamle Slaffuer, att hand ochsaa vilde Antage mig att løse, Jeg vilde gierne met min Ringe personn tiene K: M: igienn denne Kiöbmand Peder Christiansen liger till herberig vdj Liørno hos Bernaldoese de Broches [ned. kjøpmann], hierte Allerkiereste frende ieg haffr eder paa denne tid indtet Sønderligt att till schriffue, Mens beder eder Venligent Attj ville Adtuare voris Bergenn schippere Att de sere denom vell fore, dee er faren enn Partie tørcher Adt Island och som ieg haffr hørt sige att de och ville till hidtland ochsaa stiche offr till Norge, och Agter paa voris Bergen schibe, Gud beuare voris Berginn schibe land och folk for dise tiranische hunde, Jeg maa ochsaa om en dag eller thou vil till Siøs med Admiralen aff Arsier ved nafn Crabati som ieg till fornn, haffr verit enn Reigse met vdj Siøenn, huad begiffuer sich iche saa langt nord som ieg haffr forstaait hos Capteinen, vill hand krydse paa de Spanske koster, da sende Gud os nogn Orlougs schibe om bord, her met vill ieg haffue eder min hierte Aller Kiereste frende med eders Kiere Kiere Høstrue børnn och eders Kiere hustrus moder, Karie Madsdattr med min hierte Allerkiereste modersøster, och Restenn aff alle de goede venner alle samen, denn All som megtigste Gud befallit, hand Spare och beuare eder for alt det som kand vere eder I mod hilsen alle goede venner, megit gott paa mine vegne, schreffuen till Arsier i Barbarie 1633 dem 7 Junij efter den Nye stiill.

Jeg beder eder min hierte Allerkieriste frende, Attj iche ville tage min dristig schriffuelse till Onde, Gud ved nøden ftnnder mig der till, Ach hierte Allerkieriste frennde, giør doch for Guds schyld och schriffue mig It breff till igienn, thj fra lioen³ kommer Altid schibe till Arsier.

Peder Sandersen [signatur]

Dersom nogen pennge vdj Bergenn for mig Vdgiffuis saa Recommenderer denem iche till dene Kiöbmand Petter Christiansenn, Mens bespørger eder først medt min Skipper Claus Chortsegn, hand schall nu gaa med offuer till Christenn land, voris Skipper haffr ochsaa loffuif mig att hand vill giøre sit beste att hielpe mig herfra, dersom hand faar Pengene fra Petter Fris, thj Admirals breffuit formelder, dersom vj forloed huer Andre, naar vj kom till woris fiender schulle haffu forbrut 600 pund Flamsch, till dennsom bleff tagen, hand haffr forlatt os, haffde hand staait bj met os, vj schulde iche haffue komit her Som vj nu Gud bedrit er.

*Att vj Underschr haffr Seet och lest breff med forskre Peder Sanderens, egenn haand.
In Originali paa thydsk, Som fra thyrchiet hid till bergen er Ankomen, lydendis ord
fra ord som forskrefft staar det Testificerer vj Med voris hendes underteignelse Actum
Bergenhus 11 January 1634. Volquardt Broderssen. Christen Hanssen.⁴*

NOTER:

1. Datering etter ny kalenderstil og oversatt fra tysk ("Af det Tydsche").

På baksiden: 2. Copie aff en Skrifffuelse fra en fange I Thorckiet her Aff Bergenn Wed Naffn
Peder Sandersen till en Borger her I Bergen Wed Naffn Hermand Skrøder. Dok. er merket «No. 11».

2. Dvs. Livorno.

3. Ditto.

4. Påført tilleggstekst.

ACTUM BERGENN DEN 10 JANURIJ AAR 1634

Ynschendis her Cantzeler¹

En Locksalig guode Dag, med willig thienniste och ydmyg Thacksigelse for meg itt
beuist guode P.: Belangende denn Styrmand ved Naffen Peder Sandersen, varen fød
her i Bergenn och nu sijder fangen i Thørckj, thill hannum er samblitt huoss gott folck
her i Menighedern som star i guod foruaring huos Anne Rikertzdaatter, thoe och nithj
Rix daller, der foruden findis huos forne Anne som er Samblitt til en Andenn persoen
her Aff Bergenn och i Thørckiet med dødenn er Affganngen Fygetiuffue Slette daller,
Schippersn naffn som forne Peder for Styrmand Sejglede her fra med, Som och,
desuehr, sijder fangenn i Thørckiet, war Claus Cordtzs Aff Lybeck. For hannum er
her Ingen Penniche Samblitt, dett Jeg Affved, Mens ieg er berett Att Pendingene till
hanns Randtzounering, Schall were Send fra Lybeck och til Holland, Och denn som
dennum det Schall haffue Oppebaaritt, Schall haffue Spilde Banckrott, Om Saa er i
Sandhed wede Jeg Icke vist, dette Jeg her Cantzeler Saa korttelig paa dett
ydmygeligte paa Eders Welbiurdigheth begiering wille kunde wijde, Och will
hermed haffue her Cantzeler med hans Welbiurdigheth Elschelige Frue och kiere
Børnn Vnder Gudtz højgeste Beschermelse, throligenn befalendis.

Eders Welb: Frombheth ydmyg och Vnderdanige thiennen Stedtze och
Althider Pouell Iffuerssenn Eigenn hanndt.

NOTER:

1. Dvs. kansler Christian Friis. Dok. er merket «No. 5».

MOTSTÅENDE SIDE: *Algiers havn med kaperflåten. Omkr. 1720.*
Håndkolorert kobberstikk (Det Kongelige Bibliotek, København).

DE STAD ALGIERS

l de 5 hoek of Caffades
de Spanjaarts gemaakt

vlagge stokke

Riff dat met steenen gehoocht

VESPENÖE UNNDR ISLAND¹

Allhie nach volgennder vollich von genommen, Hoegbedrövede Slaven, in Azssier in Barbary ængstlich geweidet hungrig und naket bandt suer sysserlig geslosenn endtlich gemartret, /: Erbarmbs Gott /: Gott der Allmaehl wille deeg, durch einner Christen Öbrichkeidt der Ihre Hertze, in tinne handt hatt, willen regieren unnde eroffnne durch Barmbhertzigkeit Werck und Christlich liebe ivo finnden, beneuenst ein glücklicher ausgank, das armmer Vollich aus ihrer Slavery /: Gott wilts würschn /:²

Ihrer Nahmen nachvollgend von Vestmenöe:³

Einar Loppsön [Einar Loftsson]
Brander Einnartsön [Brandur Einarsson]
Steen Joensön [Steinn Jónsson]
Fembbjörn Joensön [Finnbjörn Jónsson]
Goudmunder Torstensön [Guðmundur Þorsteinsson]
Torsten Joensön [Þorsteinn Jónsson]
Tirlaker [Þorlákur]
Seigmunder [Sigmundur]
Joen Jonssön [Jón Jónsson]
Ormuer Jonssön [Ormur Jónsson]
Steffan [Stefán]
Gottolver Osslen [Bótólfur Oddsson]
Andres Kock [Anders Kock]
Odder Joensöen [Oddur Jónsson]
Ingielder [Ingjaldur/Ingveldur?]
Torsten Suvendsson [Þorsteinn Sveinsson]⁴
Odder Halffeson [Oddur Haflidason]
Suggorder [Sigurður]
Torbjörn Jonsson [Þorbjörn Jónsson]
Torsten Ormbsön [Þorsteinn Ormsson]
Joen Suggersön [Jón Sigurðsson]
Joen Bierndsön [Jón Björnsson]
Jon Shaldesön [Jón Halldórsson]
Ossbiön Suggersön [Ásbjörn Sigurðsson]
Halldór Suggurssön⁵ Gundssön [Halldór Guðmundsson]

Joen Grimbjörn [Jón Brynjólfsson]
Torsten Svendsön [Þorsteinn Sveinsson]
Siggurdöer Osslen [Sigurður Oddsson]
Sigurder Joensön [Sigurður Jónsson]
Tomas Joensön [Tómas Jónsson]
Finner Joensön [Finnur Jónsson]
Ollover Valtesön [Ólafur Valtýsson]
Ollover Gundsön [Ólafur Guðmundsson]
Joen Annesön [Jón Andrésson]
Joen Studlesön [Jón Stullason]
Snorre Joensön [Snorri Jónsson]
Fuse Hanssön [Fúsi Hansson]
Joen Andresön [Jón Andrésson]
Eimert Gunderson [Einar Guðmundsson]
Odder Torsteson [Oddur Þorsteinsson]
Haldoer Torsteson [Halldór Þorsteinsson]
Siggurder Joensön [Sigurður Jónsson]
Siggurder Gisslesön [Sigurður Gíslason]
Niclaus Kodranson [Nikulás Koðránsson]
Seymunder Joenson [Sæmundur Jónsson]

Frowens mitt Megdkens von Westmenöe:⁶

Derr Herren Hoeggeleertter Herr Joen Jonsön selligr Hoegbedrevede Frawre alhie mit ihrer Tochter in frommer Christ menshliches hende, durch Barmbhertzichkeitd Werk und Christliche liebe iss geloset aus Turcker und Morrer Ihre hennde:

Margrette: Joens: die mutter.

Margrette: Joens Tochter + sine tochter hatt Fransisco van Ipersel recht getrassiert.⁷

Gurum Torstenstahter [Guðrún Þorsteinsdóttir]
Gudrun Magnusdahter [Guðrún Magnúsdóttir]
Torre Joensdahter [Þóra Jónsdóttir]
Hellge Erichsdahter [Helga Eiríksdóttir]⁸
Biörck Einertsdahter [Björg Einarsdóttir]
Siggridder Ollaffdahter [Sigríður Oddsdóttir]
Gouddrider Seimundesdesdahter [Guðríður Símonardóttir]
Halkgirdder [Hallgerður]
Halle Reiddersdahter [Halla Rafnsdóttir]
Aggata [Agata]
Halfriider [Hallfríður]
Osslellav [utydelig kvinnenavn]
Gudrun Niclausdahter [Guðrún Nikulásdóttir]
Gudrun Klangsahter [Guðrún Klængsdóttir]
Ouste [Ásta]

Guddrun Torstendahter 18.⁹ [Guðrún Þorsteinsdóttir]

Halle Mangnusdahter [Halla Magnúsdóttir]

Arsten Eimetsdahter [Ástríður Einarsdóttir]

Arste Helgidahter [Ástríður Hallgrímsdóttir]

Seluysurun vor den predekant Edle Ulof is by ale patroon genaemt allie
Pitoeling of Seffesie.¹⁰

Nachvollgende vur Osten mans persoen, von fastlandt is genommen:¹¹

Torsten Biarnnesön [Þorsteinn Bjarnason]

Rabben Mangnusön [Rafn Magnússon]

Herman Rabbinsön [Hermann Rafnsson]

Joen Haesön [Jón Hallsson]

Guttormmer Haesön [Guttormur Hallsson]

Hielmmer Iffuersön [Hjálmar Ívarsson]

Eimer Magnuson [Einar Magnússon]

Joen Ossen [Jón Oddsson]

Gunder Joensön [Guðmundur Jónsson]

Lopter Joensön [Loftur Jónsson]

Brander Arngrimsön [Brandur Arngrímsson]

Gunder Snorresön [Guðmundur Snorrason]

Malte Heindrihson [usikker opprinnelse]

Kolbin Joensön [Kolbeinn Jónsson]

Joen Joensön [Jón Jónsson]

Manngnus Joensön [Magnus Jónsson]

Steffan Habloedsön [Stefan Hafliðason]

Addur Hansön [Oddur Jónsson]

Bessle [uklart mannsnavn]

Tomas Sólffsmed [Tómas Sölvason] }
Torbjörn [Þorbjörn] Jungens¹²

Torsten Mangnusön [Þorsteinn Magnússon] 22.¹³

Fravens mitt megdkens von vastlandt vur osten p:¹⁴

Owme [Oddný] und ihre dahter vff 10 iahr¹⁵

Ingebieder Sialssdahter [Ingibjörg Egilsdóttir]

Steen Joensdahter [Steinunn Jónsdóttir]

Ownlue Joensdahter [Ólöf Jónsdóttir]

Gurum Fussledahter [Guðrún Fúsadóttir]

Gurum Halsdahter [Guðrún Hallsdóttir]

Torrind Halsdahter [Pórunn Hallsdóttir]

Hellge Joensdahter [Helga Jónsdóttir]

Gudny Johansdahter [Guðný Jóhannsdóttir]

Gurider Hermensdahter [Gunnhildur Hermannsdóttir]

Memory von all de Iceyllant fohlc Algiris.¹⁶

NOTER:

1. Dvs. Vestmannaøyene på Island. Udatert. Innledning på tysk. Dok. er merket «No. 17». Tidvis en uklar gjengivelse av til sammen 99 islandske navn (67 mannsnavn og 32 kvinnennavn) i originalteksten. Kilden kan ha blitt skapt i Danmark, basert på informasjon fra Algier. Navnene i moderne form er satt i parentes. Noe usikkerhet knyttes til enkelte navn. Takk til prof. emeritus, dr. Þorsteinn Helgason, Reykjavík, for kildeinformasjon.
2. Overs. fra tysk: *Alle disse følgende redde, sultne, nakenbundne, martrede og høytbedrøvede slavene i Algier i Barbariet lever redde, nakenbundne og slått og sørgerlig lagt i lenker. Barmhjertige Gud! Allmektige Gud, som regjerer gjennom den kristne øvrigheit som har lagt sin hjerte i din hånd, og som igjen åpnes av det barmhjertige verk og kristelige liv, la en lykkelig utgang komme til disse fattige folkene, slik at de blir forløst fra sitt slaveri. Måtte Guds vilje skje.*
3. Navn fra Vestmannaøyene. Tils. 45.
4. Samme navn forekommer to ganger på listen.
5. Navnet er strøket over med penn.
6. Kvinner og ungjenter fra Vestmannaøyene [tils. 21].
7. Overs. fra tysk: *Den dypt sorgende kona til den avdøde lærde Joen Jonsön er med datteren sin i hendene på fromme kristne. Hun har blitt frigitt fra tyrkiske og mauriske hender gjennom kristen kjærlighet. Datteren hans er frikjøpt av Fransisco van Ipersel, og det er betalt korrekt for frikjøpet. Den tyske teksten henviser blant annet til den Livorno-baserte nederlandske frikjøpsagenten Frans van Iperseels frikjøp av Joen Jonsöns kone og datter, som begge het Margaret (se: Introduksjon s. 27, Þorkelsson 1906–1909:325 og Helgason 2019:225). Kildene er noe sprikende med hensyn til morens endelige skjebne.*
8. Kort og uklar tilleggstekst.
9. Dvs. tilsammen 18 kvinner (fra Vestmannaøyene) på listen hittil (pluss de etterfølgende tre, samlet 21).
10. Dels uklar tekst på tysk som begynner med et utydelig kvinnennavn, som i norsk oversettelse kan være: *Kvinnen til presten Oluf eies av Ali Pisseling [Pichin], førøvrig kjent italiensk konvertitt og admiral i Algier på 1630-tallet.*
11. Følgende mannspersoner tatt fra fastlandet østpå.
12. De to var barneslaver.
13. Dvs. 22 menn østfra.
14. Kvinner og ungjenter fra fastlandet østpå.
15. (...) og hennes datter på ti år.
16. Oversikt over alle islendingene i Algier.

Utsnitt fra navnelisten, der det vises til at Tomas og Thorbjörn var barneslaver (Jungens).

*B. M.
Tomas Sæfthund } Jungens,
Thorbjörn
et/ln Mangnafu*

AMSTERDAM 10. MAY Ao 1634

Conditiones, til de i Tyrckied Fangne, deris Rantzon.

Conditiones undt mittel zu erledigungh der in Barbarien gefangenen Königl.
Dennemarchsch sowoll in Islandt undt Norwegen als Dennemarck geborne
Vndterhanen mitt herrn Paul de Wilm [Willem] verabscheidet den 10/20 May 1634.¹

1. Befundet mich gutt iemandt mitt gelde dahin zu schicken, ehe vndt bevor man wegen der gefangenen Rantzion mitt denen, in welcher gewaldt Sie sein, geaccorderet habe, den wen geldt übergemacht wurde, konte es so geheimb nicht gehalten werden, dass Sie es nicht erführen, würden alsden die Rantzion vngezweiffelt steigern.

2. Er wolle alsbaldt an einen Vornehmen Kauffman in Marselien Antonio Piscatoris genandt welcher verscheidene mahlen in Barbarie gewessen, auch ehe selbst gefangene gelöset, vndt noch itzundt grosse Correspondentz dar hatt schreiben, dass er durch einen seiner Correspondenter, der in diesen dingen practico, undt ein aufrichtiger Man, dem mantraven kienne, Wehre, dass er die Dennemarchische, Norwegische undt Islandische gefangene, Weibes v. Mannespersohnen auch Kinder in Barbarien auffragen, vndt mitt Ihren Herrn auff eine gewisse Rantzion, so innerhalb drei oder Vier Monathen daselbst solte ausgezehlt werden handeln solte.

3. Derselbe solte alssbaldt eine verZeichnung vberschicken der gefangenen, imgleichen wie viel var iedern zugesagt wehre, vndt meinet Paul de Wilm, dass man ein schierstkünftigen August die antwort haben künne.

4. Jnnmittelst müsten die darzu geordente gelder in contenten herüber geschafft werden, vndt wolle er Paul de Wilm wen er dieselbe empfinge alhier gnugsahine bürgen stellen, dass sie in Marsilien ohne einzigen abgang, geldt gegen geldt, wieder solte erlagt werden.

5. Von Marsilien wehre schwär wechsel in Barbarien über zu machen, müsten als die gelder so viel man dern nøtig content übergenommen werden, undt wen man dabei kein risico lauffen wolte, könnte man sie verassccuriren lassen, meinet dass es etwa umb vier percento, etwass mehr oder weniger, nachdem alsdem die assurancien gingen, künne behandelt werden, welches er trevlich vndt aufrichtig vndt so gewar alstimmer möglich behandeln wolle.

6. Damitt die erledigungh deste gevisser vndt besser ins Werck gerichtett, vndt er Paul de Wilm deste weniger hierunter verdacht verden einige, begehrt er dass ein getrewer Mann aus Dennemarck benebenst den geldern einige herüber kommen, Er müste aber Spanisch oder Italianisch, oder zum wenigsten frantzösisch sprechen können, Erbaut sich dass er den selben mitt gutter vndt richtiger Instruction vndt ordre nacher Marsilien an seinen Sohn vndt an vergedachten Antonio Piscatoris, oder auch nacher Liuorno abfertiges wolle, von welchen ortten er weiters an die ins Barbarien, welche wegen der gefangen accordirt, solte addressert werden

7. Derselbe der zu diesem ende abgefertigt würde, müste die versehung thuen, dass sie zu Schiffe gebracht vndt auff dem selbigen mit notwendigem Vndterhalt an essen vndt trinken versehen würden, entweder dass man selbst Victualien darzu kaufte

vndt in die Schiffe brechte, oder dass man mitt den Schiffern sie verdingte, worzu die leute an welcheer recommendiert ihm getrevlich mit raht vndt that assistiren solten, vndt müste er von allem richtige rechnung thuen.

8. Da man etwan in Dennemarck eine person, zu solcher verrichting qualificirt, sobaldt nit erfinnen könnte, wolle er vngreifticher weiste einen darzu verchlagen, so Jürgen Bavman geheissen, der Frantzösische wie auch Dennemarckisch undt teutsch redete, wehre bey Ihr Maytt. Schmiede, der sein Ohm, im hause, hielte sonst einen Verkeller, wüste nicht andern als dass er ein retlicher man wehre, deme man woll traven könne, da man aber denselben nicht qualificirt befünde, vndt sonsten keinen ander handt hatte vndt es ihm committieren wolte, wolle er einen dahin senden vndt vor ihn cauirn, dass er trevlich handeln vndt von allem richtige rechnung thuen solte, wie wol ihm ümb vermeidung verdachts willen lieber wehre dass einer von dar geschicket würde.

9. Wegen lösung der gefangenen solle er diese ordre haben, dass erstlich die Weibespersonen undt kinder, hernach soweit die gelder Zustrecken würden die andern eingeborne dennemarckische, Norwegische undt Islandische Vnterthanen, nach der zeit wie sie gefangen worden, vndt als die erstgefangene erstlich gelöset werden, doch dass man herbei diesses in achtnahme, dass dieselben welche auss Ihr Maytt: landen hinweg geführet, oder auff Ihr Maytt: Vnterthanen Schiffen gefangen worden, denen so in ander nationen dienste genommen, vorgezagen werden.

10. Frauwen und Kinder müssten von Marsiliën ferner in diese vereinigte lande zu Schiff gebracht werden, vorzu gute gelegenheit were, den im Nach Sommer, vmb welche Zeit sie aldar erstlick kommen künten, fort undt fort Niederlandische Schiffe zu Marsiliën gefunden worden, vndt künte derselbe so hierzu abgephaket werdt, mitt helff vndt assistenz dern an welche er recommendiert, einen gewissen accort mit den Schiffern, sowol wegen passage auss Ihres vndterhalts treffen.

11. Die Manspersonen wen Sie auff Christenbodem wehren, müsten sich hernach selbst haluirn, weil ihnen aber ein zehr pfenning, etlichen auch woll ein weidichen würde müssen gereicht werden, begehrt er deswegen ein richtige ordinanz wieviel auff den Mann zugeben, damit man von der haubt Summe soviel in handen behalten könne, vorouer er dem glaubwürdige certificationes auch quitungen von den gefangenen selbst, die Schreiben können, einbringen wolle.

12. Müsste auch richtige ordinanz haben, wie es mitt den Weibern undt Kindern, wen Sie in hollandt gekommen, weiter zuhalten, vndt einfall Sie in den Sundt solten geschicket werden, ob man die Schiffer war fracht vndt Zehrung daselbst bezahlen wolle, oder vorher die gelder zunehmen.

13. Schlieslich erklehrt sich Paul de Wilm bey seinen Wahren württen, dass er auss diesem werck nicht einen pfennig zu profitiren, oder in seinen nützen zu nerwerden gedenke, Sondern wolle auss Christlicher liebe die hierzu nohtwendig gehörende vndt erforderte mühe vndt sorgfalt best übersich nehmen, vndt ehe vom seinigen darzu legen alss aus denen zu einem solchen fauorablen Werck von Gott schlagen Hertzes gegebenen geldern seinen Vortheil sichen

Ick Paul di Willem belooue mijn best te doen omme de arme gefangen te helpen lossen op voorgaende conditien hierboven gesett.²

In Ambsterdam. 12/22 Aug. Ao 1634

Paul di Willm

Overs.

Betingelser knyttet til frikjøp av fangene i Tyrkia.

Betingelser og arbeidsmåter knyttet til frikjøp av islandske, norske og danskfødte undersåtter av kongen av Danmark, som er fanget i Barbariet, satt opp i samarbeid med Paul de Willem den 10./20. mai anno 1634.

1. Det vil være fornuftig å sende en mann [til Algier] med penger før man kommer til enighet om prisen på fangene. Da ser man hvem som eier hvem før forhandlingene starter. For etter at pengene er oversendt, er ingenting lenger hemmelig lenger, og prisen for løskjøp vil utvilsomt stige.
2. Man ønsker å benytte seg av en fornem og oppriktig kjøpmann i Marseille, Antonio Piscatoris, som flere ganger selv har vært i Barbariet og løst ut fanger. Han har gode kontakter der, som han stadig korresponderer med, og som er satt godt inn i disse sakene. I løpet av tre-fire måneder vil denne personen [dvs. kontakten i Algier] kunne framforhandle en pris med de ulike eierne for frikjøp av de danske, norske og islandske fangene med barna deres.
3. Samme person [må være Antonio Piscatoris] er nå i ferd med å sette opp en oversikt over fangene, noe han lenge også har lovet, og Paul de Willem mener at en slik liste burde kunne foreligge i august.
4. I mellomtiden måtte de øremerkede pengene hentes kontant, og han, dvs. Paul de Willem, hvis han skulle motta midlene, må være villig til å stille garanti og kanskje til og med vise til gisler. Uten skipsavganger må det bli en fullstendig refusjon av pengene i Marseilles, uten noen som helst avkortninger.
5. Siden det er hensiktsløst å oversende en veksel fra Marseille til Barbariet, må vekselen omgjøres i penger, men samtidig må man unngå tap ved at pengene blir tatt. Risikoene fjernes ved at man lar pengene bli forsikret til en pris av mer eller mindre fire prosent av beløpet.
6. For å utføre dette viktige arbeidet på best mulig måte, anbefales det fra Paul de Willems side at en mann fra Danmark tar seg over [til Algier] med pengene. Vedkommende mann må beherske spansk eller italiensk, eller i det minste fransk. Han [Paul de Willem] skal videre utarbeide en god og riktig instruks og ordre, som skal sendes til hans sønn og den ovennevnte Antonio Piscatoris i Marseille eller også til Livorno, som er de stedene der det forhandles om fangens frikjøp fra Barbariet.
7. Man må også i forbindelse med avseilingen [fra Algier] forsikre seg om at det om bord i skipet skal finnes forsyninger nok [til de frikjøpte], som mat og drikke, enten ved at det kjøpes av skipperen eller bringes fra land, og at dette gjøres på en regnskapsmessig forsvarlig måte.

8. Siden det i Danmark neppe er noen som er kvalifisert til å utføre et slikt frikjøp, så foreslår man heller person ved navn Jürgen Bavman, som snakker både fransk, dansk og tysk, og som synes å kunne være den rettemann til dette arbeidet. Siden man ikke har funnet andre kvalifiserte, som man kan stole full og fast på, vil man satse på ham i den tro at han vil gjøre en korrekt handel, også i forhold til dette med regninger. Vi avventer å høre fra ham, om han går med på å bli sendt [til Algier], eller om vi skal finne en annen.

9. I forbindelse med løskjøpet skal løskjøperen ha følgende ordres: Først skal kvinnene og barna løskjøpes, deretter de av undersåttene som er født i Danmark, Norge og på Island. Det er tiden i slaveri som skal være avgjørende, slik at det er de først tilfangetatte som først blir frikjøpt, uansett om de er tatt fra Hans Majestets land eller skip. Disse skal ha forrang framfor de av undersåttene som har blitt tatt fra andre nasjoners skip.

10. De løskjøpte kvinnene og barna må fraktes videre med skip fra Marseille når anledningen byr seg, slik at de kan være tilbake neste sommer, eller i alle fall så fort som mulig. Snarlig etter løskjøpet skal man finne nederlandske skip som skal anløpe Marseille, slik at de frikjøpte kan fraktes tilbake.

11. De frikjøpte mennene som kommer på kristen jord, må selv komme seg videre hit med de pengene som de mottar. Forlanger de i tillegg ekstra penger for å reise videre, kan det gis fra av den summen vi har overført, mot at pålitelige kvitteringer utstedes.

12. Det må også sorges for en sikker reise for disse personene, akkurat som med kvinnene og barna. Først skal de til Holland, og derfra videre til Sundet. Skipperen skal betales av mottatte penger.

13. Til slutt skal Paul de Willem erklære at han skal holde seg til sannheten, at han ikke skal tenke på å tjene en eneste skilling, eller tenke egennytting i denne sammenheng ved å knytte dette viktige løskjøpsarbeidet til egne interesser. Som en god kristen vil han legge den nødvendige innsats for dagen, slik at han kan utføre dette viktige og verdige arbeidet, som også er etter Guds plan, hvorfra han slik kan sikre seg sine fordeler.

Jeg, Paul de Willem, lover å gjøre mitt beste for å hjelpe til med å få utløst de fattige fangene på de betingelsene som er nevnt ovenfor.

I Amsterdam 12./22. May. Ao 1634

Paul de Willem

NOTER:

1. Henholdsvis gammel (juliansk) og ny (gregoriansk) kalenderstil. Utarbeidelsen av instrukturen ble foretatt to dager før den ble bekreftet ved signatur av Paul de Willem. Dokumentet er merket «No. 8». Omslaget er merket «No. 50». Skriver er ikke oppgitt, men det må antas at instrukturen ble satt opp av Christian IVs kansellisekretær Fredrik Günther, som oppholdt seg i Amsterdam i mai 1634.
2. Tekst på nederlandsks etterfulgt av Paul de Willems signatur.

LE 21 MAY 1634 EN AMBSTERDAM

Seigneur Antonio Piscatoris, Marseille

Monsieur. La presente seruira pour vous dire que presentement je trouve en ceste¹ ville le Seigneur Frederig Günter² Secretaire & Cons. de S.M. le Roi de Dennemarg, Norveg a lequel a ordre expres de se informer particulierement en Barbarie africaine en Alger et Tunis la quantité des personnes que y sont prisonniers resortant de Denemarg, Norvege, Islande et Holstein tant d'hommes que femmes & filles, et par moyen de quelque fidel amy prendre part note les noms, et faire leur rançon, le mieulx qu'on pourra, auecg³ tel ordre que venant l'argent ils peuvent estre relaxer, et ramener en Crestiennté fort qu'on envoye l'argent en Barbarie ou qu'on le paye a Marseille ou Livourne, tachant les avoir a bon marche, et sans bruit en dilligence: afin de ne laisser plus languir⁴ ces pauvres gens, et ne le sachant mieulx adresser que avous, et a mon fils, ie vous prie par la presente de ne manquer a escripe⁵ incontinent a ung [sic] bon amis en Alger, et en Tunis afin de faire ceste ouvre de charité comme il convient, vous aduertissant que entretant que viendra l'ordre et l'argent de Dennemarg pardera, ce qui viendra collecté audit pays, y ayant deseabonne somme, partant puis que je suis requis de m'employer en cest affaire, et que cest un vrai ouvre de charité, ie ne lay refuser, aims ay promis tout que possible, masseurant le mesme de vous, sachant combien vous avez a cœur de assisster les affliger, Dieu nous de donne bon succès. Il fautira faire le tout le plus secretement que possible, et ser bien informer de tout, en uoyant quelque rolle de noms et personnes, et faire leur taille s'il se peult auxx meilleurs condicions des prisonniers, et prie Dieu vous tenir en sa sainte garde, demeurant PdW.⁶

Copie des Schreibens, welches Paull de Willem wegenn der gefangen
an einen Kaumann zu Marsilien abgehen lassen.⁷

Overs.

Til herr Antonio Piscatoris, Marseille.

Hensikten med denne skrivelsen er å informere deg at jeg nå nylig her i denne byen har møtt herr Frederik Günther, som er sekretær og rådgiver for hans majestet kongen av Danmark og Norge. I følge ekspressordres har jeg nå lagt fram det antall personer fra Danmark, Norge, Island og Holstein – både menn, kvinner og ungepiker – som befinner seg i Barbariet i Afrika, spesielt i Algier og Tunis. Oversikten er anskaffet ved hjelp av en trofast venn, som har notert seg navnene på fangene, slik at de kan løskjøpes så effektivt som mulig. Så fort pengene er oversendt til Barbariet, eller innbetalt i Livorno eller Marseille, så kan de på rimeligst mulig måte bli satt fri og brakt tilbake til kristenheten, ved at vi gjør vårt beste i det stille. For at disse stakkars menneskene ikke skal lide der særlig lenger, så vet jeg ikke annen å henvende meg til enn deg og min sønn. Jeg ber deg nå om vennligst om ikke å la være å skrive til dine gode kontakter i Algier og Tunis, slik at dette veldedighetsarbeidet kan fullføres. Nå informerer jeg Dem om at tiden er inne for at pengene kan sendes fra Danmark – penger som er samlet inn i det landet og utgjør en stor sum. Siden jeg er opptatt av denne saken, og siden det er en handling av ekte veldedighet, ønsker jeg ikke å legge noen begrensinger på meg. Jeg lover å gjøre alt det som står i min makt for å hjelpe de rammede og vil også bli forsikret om at De også inderligst mulig ønsker å gjøre det samme. Måtte Gud gi oss god suksess! Alt må gjøres så hemmelig som mulig, og alt må være godt organisert, spesielt med hensyn til listen med navn på personer, slik at alt blir ordnet så fordelaktig som mulig for fangene. Jeg ber om at Gud alltid vil gi deg sin hellige beskyttelse.

Kopi av brevet som Paul de Willem har sendt til en kjøpmann i Marseille i anledning frikjøp av fangene.

NOTER:

1. Dvs. *cette*.
2. Kansellisekretær og diplomat.
3. *Avec*.
4. *Longtemps*.
5. *Ecrire*.
6. Forkortelser indikerer avsender: Paul de Willem.
7. Tilleggstekst på tysk.

12 JUNY 1634 A MARSEILLE

Extract hors la lettre du S: Antonio Piscatoris

Pour raison des esclaves dannois que sont en Algiers la plus grande quantite sont d'Islande, ou serait que depuis on en eulst prisne de nouveau, et faict en quelque temps que je vous ecruijs ung rolle quij me fust envoije de ceulx quij restoijent. Je ne tienne pas bon de faire leur rachapt sans argent, car oultre qu'ils cousteront beaucoup d'avantage de la sorte, ce serait le moyen de les faire maltraicter, car pour faire bien ces rachapts, fault que les esclaves mesmes les traictent et que ne sachent poinct par quel ordre, et les envoyer peu a peu par toute sorte de commodite sans quon se prenne garde et de mon avis je pourray bien [tre uleselige ord pga. dokumentskade] mais pour les sortir [ditto] y envoyer des facultes peu a peu, et les tirer ainsy peu a peu et le tout se fera avec plus d'assurance y ayant occasion dans huict jours d'escripte au dit Algiers ce que je feray sans faulte. Quant a Thunis fauldra patienter et la commodite sera meilleure de traicter au dit pays quaudit Algiers car on y va avecq plus dasseurance et de nos amys y font negoce quij sont puissantes et pourront fournir des a present par la premiere commodite quij soffrira de quoy je tracteraij au premier jour, attendant de jour a aultre de gens quij viennent dudit Thunis d'où nous aprendrons les moyens quil fauldra tenir et en lung et en laultre j'employeraij tout mon soing croijant dans ung mois et demij ij devons envoyer pour ung amij quij est le detenü par telle commodite je pourrai bien faire laffaire pour telle rachapt estant resolu dij envoijer quelque Honneste Homme pour manier le negoce dudit amy pour avis.

Signe Antonio Piscatoris

Overs.

Sammendrag av brevet fra Antonio Piscatoris, 12. juni, Marseille

Når det gjelder de danske slavene som er i Algier, er majoriteten fra Island, hvorfra det også kan ha blitt tatt flere siden.¹ Om kort tid vil jeg sende deg en liste, som vil bli sendt til meg av de gjenværende. Jeg vil ikke løse dem ut uten å ha penger, fordi det, i tillegg, vil koste mye mer slik, og dessuten ville det være en måte å mishandle dem på.² Disse løskjøpene foretas på best mulig måte, ved at løskjøpene framforhandles av slavene selv, og ikke på denne måten. Og løsepengene burde sendes dem litt etter litt på den måte som er mest praktisk. Glem ikke å være forsiktig. Etter min mening kunne jeg det [...], men for å få dem ut [...] gi dem alternativene, og få dem fraktet ut, én etter én. Alt vil bli gjort på den aller sikreste måte jeg, om åtte dager, har anledning til å skrive til nevnte Algier, som jeg vil gjøre uten å mislykkes. Når det gjelder Tunis, er det nødvendig med noe tålmodighet. Men det er lettere å forholde seg til Tunis enn til Algier, og vi kan fortsette der med mer tillitt, fordi vennene våre, som handler der, har stor innflytelse og vil være i stand til å forhandle med det første, når en gunstig anledning byr seg, noe jeg er avhengig av for å starte forhandlingene. Jeg venter hver dag på mennene som skal komme fra nevnte Tunis, hvor vi vil få vite hvilken kurs vi skal ta videre. Jeg vil legge den største innsats for dagen med dette arbeidet. Om halvannen måned regner jeg med å høre fra en venn som bor der, som vil informere om den beste metoden å ordne dette med løsepenger på. Jeg er fast bestemt på å sende en ærlig mann for å håndtere disse forhandlingene, basert på råd fra den nevnte venn.

NOTER:

1. Man kjenner ikke til at det ble hentet slaver fra Island etter *Tyrkerranet* i 1627. (Dok. er merket «No. 6»). Teksten er en kopi skrevet av Paul de Willem etter originalbrev av Antonio Piscatoris. (Enkelte uleselige ord i teksten.)
2. Dette forklares ikke ytterligere.

D'AMSTERDAM 6 JUILLET 1634¹

Monsieur Cancellier de Sa Majeste de Denemercen
Copenhagen

Monsieur, pour m'acquitter a mon devoir et satisfaire a ma promesse je vous envoye
cij inclos l'extract de la lettre du Sr: Antonio Piscatoris de Marseille servant pour
reponse sur le subiect a luij ecrijst pour le rachat des pouvres esclaves detenus en
Barbarie, tant dannois que d'Islande et par quel moyen luij pourroit traicter le dit
rachapt. Il plaira doncques a Votre grace y penser, et donner votre avis et resolucion
au dit Piscatoris pour scavoir comme il se doiet gouverner au dit afaire, de mon coste
ie ne manqueray point de luy recommander le tout comme chose propre, en cela
poures esta en repos, desirant fort que ce bon œuvre de misericorde puisse avoir bon
un succes, que Dieu vuele par sa sancte grace auquel apres mes humbles
recommandacions ala votre a je vous recommande, et demeure votre tres affect.
serviteur pour toujours Monsieur Paulo de Willem.

Overs.

Herre, for å utføre min plikt og holde mitt løfte sender jeg deg her vedlagt et utdrag
av brevet fra herr Antonio Piscatoris fra Marseille, som er tilsvaret i sakens anledning,
noe jeg hadde skrevet til ham om, knyttet til hans bidrag i forbindelse med frikjøp av
de fattige danske og islandske slavene i Barbariet.² Kunne det behage Deres Nåde å
komme med et godt råd i form av en ordre til nevnte Piscatoris, slik at han tydelig får
vite hvordan den nevnte affären skal styres? Fra min side kan jeg ikke gjøre annet
enn å anbefale ham og hans gode råd på det sterkeste, slik at alt gjøres på beste måte.
Jeg har et stort ønske om at denne gode og barmhjertighetshandling lykkes, slik
den nådige Gud ønsker det ved. Slik er mine ydmyke anbefalinger. Den endelige
avgjørelse er Deres. Jeg Herr Paul de Willem forblir Deres hengivne tjener.

NOTE:

1. Brevet er merket «No. 7». Adressert til kansler Christian Friis til Kragerup (1581–1639).

2. Skriveren henviser til dokument nr. 14 (s. 72).

Conseil

pour m'ayudier a moy de buoir et faire a ma bronest. Je vous envoi
 en France l'extract de la lettre du S: Antonio pescatore de Marseille
 Rement pour l'espous sur le sujet a luy mesme pour lequel
 il pourra estre au desir de Barbarie, tenu dans les
 d'Islande et par une moy lez pourroit traicter. Ait l'ecque
 Je ferai de mons a Vr: geau y penser, et dormir lez ennes, et resoluer
 avec pescatore pour savoir comment il doit gouverner
 apres, du moy coist lez manuydes poingt de luy recommander
 Et tout comme ipost pectu, lez ecclatours estoient deschob, et esrant fort
 peu ce boy aliez de laissons plesur auon lez boy succes, yle
 De la balle par la force lez quez ayude a tre me Humber recommand
 eus lez lez de vous, recommander, et demeure

Conseil

Amsterdam 6. Juillet 1634.

Paul de Willems
Paul de Willems

Faksimile av Paul de Willems brev av 6. juli 1634 adressert til den danske konges kansler.

ALGERIA ANNO 1634 17 JULLIO¹

Catalogus nomina Capturorum algerian vigni eæ Islandia adductorum eækibens²

Estes son fuera d'Algeri.³

Augustin Swensen smit [Ágúst Sveinsson, smed]

Benedito Franlino barbero [Benedikt Pálsson, barberer el. kirurg]

Reliodoro Gundersen snicker [Halldór Guðmundsson, snekker]

Jhon Jhonsson [Jón Jónsson]⁴

Helge Joensson [Helgi Jónsson]

Einar Loptson [Einar Loftsson]

Argrimur Suensson [Arngrímur Sveinsson]

Botholufur Otteson [Bótólfur Oddsson]

Pedro Hafliadson [Pétur Haflíðason]

Emar Jonson [Ormur Jónsson]

Brandan Sinargo [Brandur Einarsson]

Thorakiul Angris [Þórarinn Arngrimsson]

Ingraldul Jonson [Ingjaldur Jónsson]

Jhon Berentsen [Jón Björnsson]

Sigundur Gulariur [Sigurður Gíslason]

Olafur Guntzon [Ólafur Guðmundsson]

Nicolaus Kodrazon [Nikluás Koðránsson]

Snorri Jhonson [Snorri Jónsson]

Ormur Jonson [Ormur Jónsson]

Jon Stullasson [Jón Stullason]

Das man folch won osten.⁵

Birandan Admgemassa [Brandur Arngrímsson]

Gundur Jonsson [Guðmundur Jónsson]

Tomas Jonsson [Tómas Jónsson]

Arnis Halsson [Árni Hallsson]

Jon Halsson [Jón Halsson]

Gundai Snoresson [Guðmundur Snorrason]

Sturre Berandsson [Stari Brandsson]

Jon Jonsson [Jón Jónsson]

Ambrosio Theodorson [Ambrósíus Theódorsson]

Kollene Waltirson [Kolbeinn Valtýsson]

Torstan Berentson [Þorsteinn Bjarnason]

Esteuan Jonson [Eysteinn Jónsson]

Magnus Jonson [Magnus Jónsson]

Lso Tunis⁶

Stulle Jonsson [Stulli Jónsson]

Haldur Torstanson [Hallur Þorsteinnsson].

Jon Arnason [Jón Árnason]

Segridt Erentzdotter⁷ [Sigriður Björnsdóttir]

Lso Titaan⁸

Das frauen folch aus Wessanti Muherum nomma subtequentuo⁹

Asta Thorsteinsdotter [Ásta Þorsteinnsdóttir]

Burg Einarsdotter [Björg Einarsdóttir]

Omi Suenus dotter [Oddný Sveinsdóttir]

1 Gudrun Magnusd¹⁰ [Guðrún Magnúsdóttir]

2 Dudrun Magnusdotter [Guðrún Magnúsdóttir]

Halla Magnusdotter [Halla Magnúsdóttir]

Gudrun Eystensdotter [Guðrún Eysteinsdóttir]

Cecilia Wargartz d¹¹ [Sesselja Valgarðsdóttir]

Thora Jhondotter [Þóra Jónsdóttir]

Asta Einarsdotter [Ásta Einarsdóttir]

1 Margaretta Arnadotter [Margrét Árnasdóttir]

2 Margaretta Arnasdotter [Margrét Árnasdóttir]

Halnya Jonsdotter [Hallný Jónsdóttir]

Geirloy Drinjolfsdotter [Geirlaug Brynjólfssdóttir]

Haldera Jonsdotter [Halldóra Jónsdóttir]

Gudrum Thordardotter [Guðrún Þórðardóttir]

Ingebiorg Argrimsdotter [Ingibjörg Ásgrimsdóttir]

Thora Jondotter [Þóra Jónsdóttir]¹²

Vealgerd Jonsdotter [Valgerður Jónsdóttir]

Hallsfreyde Eiolffsdotter [Hallfríður Eyjólfssdóttir]

Gudrydur Simonsdotter [Guðríður Símonardóttir]¹³

Ranka Thorarinsdotter [Ranka Þórarinsdóttir]

Heliodora Dorentzdotter [Hallðóra Björnsdóttir]

Walgerda Helgadotter [Valgerður Helgadóttir]

Guny Jonsdotter [Guðny Jónsdóttir]

Helga Snorradotter [Helga Snorradóttir]

Dar frauen wan osten.¹⁴

Gunhille Harmansdotter [Gunnhildur Hermannsdóttir]

Helga Arniasdotter [Helga Árnasdóttir]

Unia Arniasdotter [Una Árnasdóttir]

Ranka Jonsdotter [Ranka Jónsdóttir]

Thorey Heliodorsdotter [Pórey Halldórsdóttir]
Gurum Fusadotter [Guðrún Fúsadóttir]
Gudrum Hallsdotter [Guðrún Hallsdóttir]
Gudrum Arnadotter [Guðrún Árnadóttir]
Stenunia Theodorsdotter [Steinunn Pórðardottir]
Ingeberg Jonsdotter [Ingibjörg Jónsdóttir]
Ingiberg Eigilsdotter [Ingibjörg Egilsdóttir]
Ingeberg Waltirsdotter [Ingibjörg Valdadóttir]
Oluff Jonsdotter [Ólöf Jónsdóttir]

NOTER:

1. Dokumentet er merket «No. 3» og har store fellestrek med en islandsk kilde fra 1635 med 86 navngitte islandske slaver som listes opp: *Registur beirra seam enn nu lifa j Tyrkeriinu Anno 1635.* [overs.: *Liste over dem som ennå er i live i tyrkisk slaveri i 1635*], se: *Tyrkjaránið á Íslandi 1627*, s. 428–431. Se også: Már Jónsson og Kári Bjarnason: *Reisubók séra Ólafs Egilssonar og aðrir textar um Tyrkjaránið 1627*. Selfossi, 2020 (s. 279ff).
2. Latin: *Liste over islandske fanger i Algier*; til sammen 76 islendinger (36 menn og 40 kvinner). Navnene i moderne form er satt i klammeparentes (utarbeidet av prof. emeritus, dr. Þorsteinn Helgason, Reykjavík).
3. Sp.: *De befinner seg utenfor Algier* [det henvises her til bare de tre øverste navnene på listen]. Bruken av spansk og de dels latinpregede islandske navnene tyder på at den ukjente skriveren kan ha vært spansk.
4. De 17 første mannsnavnene i venstre spalte i primærkilde indikerer gjenlevende mannsslaver fra Vestmannaøyene.
5. Mannfolk østfra.
6. Befinner seg i Tunis. De første tre mannsnavnene samsvarer med den islandske kilden (*Tyrkjaránið á Íslandi 1627*, s. 429).
7. Kvinnenes etternavn [etter farens navn] er her gjengitt i ett ord og med majuskler. I primærkilden forekommer etternavnet ofte delt, som f. eks. *Jons dotter*, med inkonsekvens i majuskelbruk.
8. Befinner seg i Tetouan. Noe uklart hvem det dreier seg om.
9. Liste over kvinner fra Vestmannaøyene (blanding av spansk og et uklart tysk).
10. Dvs. *dotter*. Tallangivelse benyttet i originaltekst for å understreke at to av de kvinnelige slavene østfra på Island hadde samme navn.
11. Dvs. *dotter*.
12. Samme navn forekommer to ganger i originalteksten. Indikerer to ulike kvinner med samme navn.
13. Hovedperson i Steinunn Jóhannesdóttirs historiske roman *Bortføringen*. Engelstad Forlag; Otta, 2001 (originaltittel: *Reisubók Guðríðar Símonardóttur*).
14. Kvinner østfra.

MOTSTÅENDE SIDE: *Barbareskiprat anno 1650*
(oljemaleri av Pier Francesco Mola, Musée du Louvre, Paris).

ANNO DOMINI 1634 DEN 22 JULLIUS¹

Dhat benne de slaffven udt
Dennemerken de in slaveri gevesen
ben 10–12 et Jaren in ellend²

Cornilli Odeuall³
Jens Madzen
Povell Temmermand⁴
Hendrich Temmermand⁵
Olluff Tromhiem⁶
Olluff Snecker
Jon Rogersvigen
Nils Temmermand⁷
Peder Romsdalens
Jurgen Ribe

Pouel Wylt styremand / tornada tyrko⁸

Dat bene slaffven udt Norvegen
– in 4/5 jaren in slaverij in elend⁹

Peder Opflo
Peder Mastrand
Hans Bosta
Peder Halmsta
Nils Ribe
Sören Ribe
Olluff Bastöen
Jens Michelsen
Hybert Trompeter
Ruud aff Bergen

Dat bene slaffven udt landt
van Norwegen van
2 jaren in slaveri¹⁰

Anders Temermand
Bendt Svansund
Nils Fynbo
Peder Hyssing
Nils Gulholmen
Knud Nilsen
Simen Torbiorsen Tronhiem
Vellom aff Bergen
Gerit aff Bergen
Svend Temermand
Davyd aff Bergen
Hans Pedersen Bergen
Nils Norbage Bergen
Svend Torbiorsen

Dhat bene dhe slaffven zoo well dhor
bene in Norvegen endt Denemerken
geboren zoo alss unss dijse fransman
beloft heft om dho schrijven van klen
undt groet.¹¹

A.D. Meiss. Wolfgang del. in Algier et sculp. Aug. Nied.

Algiersk korsar
– 1600-tallet.
(Bibliothèque
Nationale d'Algérie).

NOTER:

1. Dokumentet er merket «No. 4» og begynner med: *In Namme godis* [i Guds navn]. På baksiden: *Fanger i Thørkiet*. Kilden er skapt i Algier av ukjent skriver, kan hende av nederlenderen Willem Kift, men uten at det lar seg bekrefte.
2. Overs. fra nederlandsk: *Liste over slaver fra Danmark som har vært 10–12 år i elendighet*. De ni første navnene er merket med en tydelig vertikal strek på venstre side, mens *Jurgen Ribe* står oppført separat.
3. Mulig identisk med ikke-navngitt sjømann fra Uddevalla på listen fra 1622–23.
4. Fra Ålborg, i følge navnelisten fra 1622–23.
5. Oppført på navnelisten fra 1622–23.
6. Dvs. fra Trondheim.
7. Fra Trondheim, i følge navneliste 1622–23.
8. Dvs. at han *tørnet tyrk* (dvs. konverterte til islam). Skråstrek markerer linjedeling.
9. Overs.: *Liste over slaver fra Norge som har vært i et elendig slaveri i 4–5 år*.
10. Overs.: *Liste over slaver fra Norge som har vært i slaveri i 2 år*.
11. Overs.: *Dette er slavene som er født i Danmark og Norge, og som – unge som gamle – vil bli kontakttet av denne franskmannen*. Den franske kontakten navngis ikke, men det er ikke usannsynlig at det kan ha vært den trinitarmunken og slavefrikjøperen Pierre Dan, som i Paris i 1637 fikk publisert en større bok om de nordafrikanske kaperstatene: *Histoire de Barbarie et de ses corsaires*. Erfaringsgrunnlaget for å kunne skrive boken, fikk han fra et opphold i Nord-Afrika på midten av 1630-tallet.

COPENHAGEN AM 28. SEPTEMB. ANNO 1634¹

An den König von Hispanien.

Wir Christian &c. Durchleuchtigster Fürst, freundlicher lieber Herr Oheimb vnd Bruder. Wir müssen E. L.² freundlich nicht verhaltten welcher gestald eine ziembliche Anzahl unser Vnderthanen, so von den Seeräubern von Algiers, theils inn der Sehe gefangen, theils auss vnser Inselle Issland weggeföhret, in iezbenandten Algiers, in schwärer Gefengnis vnnd Dienstbarkeit enthalten werden. Wan wir dan, alss die von Gott ihnen zu schutz gesezte höchste Obrigkeit, vnns schuldig erkennen, mittel vnnd wege zuverschaffen, wordurch sie von solchem schweren Joch, worunter sie nicht allein am zeitlichen, sondern auch am Ewigen vnnd ihre Sehlen periclitirn,³ kunten entfreyet vnnd erlediget werden, so haben wir dem Ersamben, unserm Agenten in Ambsterdam vnnd lieben getreuen Paull de Willem, gnedigsten befehl geben, solche Gefangene, so weitt möglich sein würde zu Rantzionirn vnnd auf Christen boden zuführen. Weill er nun in Verrichtung dieser von vns habenden Commission E. L. Strömbe vnnd Bothmessigkeiten berühren muss, so ersuchen wir dieselbe hiemit ganz freundlich vnnd inständig, Sie gnedigsten befehl, an die Gubernatoren in ihren Porten vnnd Mehr haffen wie auch die Aussliegern in der Sehe wolle abgehenn lassen, dahin gerichtet wen gedachter vnser Factor oder sein Sohn, auch Paull de Willem geheissen, vnd ieziger zeitt in Marscilien wohnhaft, oder auch seine diener, die er hiezu gebrauchen wirdt, beidess im hinneinreissen nacher Algiers, vnnd wen sie mit den erledigten Armen Leuthen zurück kohmen, entweder in vorgedachte ihre Hafen anlandeten, oder auch in der Sehe an ihr ausslieger kohmen, das sie allenthalben auf Vorzeigung vnsers königlich Passbriefes, frey sicker vnnd vnbehindert möchten passiret werden, Ob sie gleich auff Holländischen, Türckischen oder ander E. L. feinden Schiffen embarquirt wehren. Ingleichen da sie etwan, nach vorfallenden Occasionen zu lande, durch derselben Reiche vnnd territoria reisen müssen, das ihnen solchesohne Verhinderung oder molestation möchte zu gelassen werden. Wir sezen in E. L. das gute vertrawen, wir sie sonst allenthalben gegen Vns eine sonderbahre gute affection erwiesen, Sie auch dieses unsers Suchens in einer so Christlichen vnnd fauorablen Sache geruhen werde, vnnd verbleiben derselben hinwiederumb zu freundlichen diensten, vnnd leistung alles dessen, was ihr angenehmb sein kann, nach möglichheit willig vnndt wollgeneigt.

Overs.:

Til kongen av Spania.

Vi, Christian, den nådige herre, Deres vennlige og kjære onkel og bror. Vi kan vennligst ikke nok opplyse Deres kjære høyhet om den høyst alvorlige tilstanden til noen av våre undersåtter, som enten er tatt av algierske sjørøvere på havet eller bortført fra vår øy Island og ført til ovennevnte Algier, der de blir holdt fengslet i et hardt slaveri. Med Guds hjelp vil vi forplikte oss til å skaffe midler og muligheter for å få fjernet dette tunge åket, slik at disse utsatte sjelene får sine synders forlatelse og sikres i evigheten. For å få disse menneskene satt fri, så har vi nådigst befalt våre agenter i Amsterdam og den kjære og betrodde Paul de Willem å få de nevnte fangene så fort som mulig frikjøpt og tilbakeført til kristenheden. For at han skal få dette utført, må Deres land og strømmer [dvs. sjøterritorier] krysses. Vi ber Dem vennligst og innstendigst om at De gir ordres til Deres embetsmenn i havnene og korsarer på sjøen, om å la vår agent eller hans sønn – som også bærer navnet Paul de Willem og som pr. i dag bor i Marseille, eller den tjeneren, som han ønsker å bruke til dette formålet – reise trygt til Algier. Når disse kommer tilbake med de fattige folkene og seiler på Deres hav og anløper Deres havner med vårt kongelige pass, så anmoder vi om at de får passere fritt og reise uhindret, selv om de blir fraktet med hollandske, tyrkiske eller andre for Dere fiendelige skip. Vi ber om at denne nevnte reise kan gjøres uten noen form for forhindringer. Vi har den største tiltro til Dem, siden De alltid har vist oss den helt spesielle og gode medgjørlighet. De også, slik som oss, vil søker det best mulige utfall i en slik viktig kristen sak og alltid være rede til å yte oss de vennlige tjenester.

NOTER:

1. *Tyrkjaránið á Íslandi* 1627, s. 416–418. Dokumentet hører ikke til legget i Riksarkivet i Oslo, men finnes i det danske Rigsarkivet (Christian den fjerdes brevbok).
2. Eurer Liebden [Deres kjære].
3. Periculum, lat. [i fare].

IN ELSENEUR DEN 5 OCTOBRIS ANNO 1634

Ersahme versinnige en sehr gunstige Sr. Egbert Gertsen Backer.

Nach freuntlicher salutacie, dient desen U. L. te laten weten als dat sin Konincklike Mejestet, hefft geordineert fiftien duisent rixdallers in specie, te laten tellen inde overmaken op Amsterdamb, tot ransominge van die gefangenen christnen die in Therkien siten gefangen ende also folcks vor desen Sr. Paull de Willem tot Amsterdam angedient is. Ende hie ock belovende vorsz. ransoen penningen als 15000 rx. op wissel op Terkien wilde overmaeken mit conditzie dat de gelderen in de maent september in Hollant soude inlecht ende getelt worden. Van voorsz. penningen Paull de Willem belovende borch ende causion te willen stellen naegeschreffene personen als Gerart Lenerts, Flock Bernart ende Gerart Smiels, dat sie tot rechten tiet soude overgemaectt bliven tot verlosinge de gevangenen. Ende also Sin. Kon: Maij: tot vorsz. tiet, als in de maant september sulcks niet hefft doen nahkomen. Is daer andere noetwendig besoeken gewest dat sulckes is naegebleven. Also hefft Sin. Konickl. Mejestet doer min U. L. laten gebeden voorsz. 15000 rx. in specie an U. L. te ordineren ende overmacken. Ende dat U. L. Sr. Paull de Willem wile laten verstaen so hie noch gesints war om voorsz. ransoen penningen van U. L. te willen ontfangen, de gelderen overmacken dat de gefangenen loos khamen. Ende voorts personen tot causion stellen, als te voren verhaelt is. De penningen sellen in dese maant october in Hollant geteldt werden. Ende so niet, dat Sr. Paull de Willem sich hierinne weigerde van weghen dat de penningen niet in de maant september sin overgekommen, als geseit war, also kon U. L. dan de gelderen bij U. L. laten staen tot widre ordre. Bij dese weck sal ick U. L. het gelt oversenden ende bijshonder desen schipper Reinart Pietersen u. Staffueren. Stuir ick U. L. vert eerst een duijsent rixdaelers in specie gelt dat se beholden over khomen. Ick bin U. L. antuert int den eersten verwagtinge. Hirmit siet God in genaden befellen. Ende hertliche gegroet vale.

Vrient Egbert Gerritsen. Nae sluiting van desen brieff doen het geschreven war, is U. L. diender alhier van Slangerop gekhomen bie nahmen Gerrid Jansen ende versocht gelt op tue nehem voor U. L. Als dan uth witende desen ingeslotenen wisselbrief, hebbe ick hem verschoeten op wis geldt 12544 ¾ rixdaelers in specie. Hierbie sende ick U. L. die drie copien van borchtocht die Sr. Paul de Willem tot causion voor de penningen wilde stellen. Verhopende dat min vrijent dit alles well sall verrichten. Darom Sin Maisteit groot vrientschab geschiet ende U. L. doch nu goets wenst die gefangenen armen christenen moegen verlost worden uit den alder ersten ende dat genoeg te ransomgelt mogelick is te accorderen. Bin U. L. advies met de erste schepen offte overlant verwachtende hoe dat het hiermede gaet. Ende also hast dat ik antwort van uwe vrient ontfangen hebbe, sall ick furig vragen dat de resterende penningen op die 15000 rixdalders daetlick overgemaectt wert. Hiermede siet Godt in gnaden bevollen, datum als boven.

Dette ehr en Slet Copie, Aff den schrifffuse, Som jeg haffde tilschrefuid Egbrecht Gertsen Baeker, och samme schrifffuelsse Offuersend, med schipper Reinert Pietersen aff Staffueren, wahr Khommen fra Øesell, och er ganged til Seigels den 9 October, 1634. Forschreffne penge, Effter som Jegh derpaa haffuer giffued min Beuis haffde Jeg Oppeborrid aff Bissben Dogter Hans Resener Thie Thusind Rixdaller, och aff M. Johan Borkersen, till wor frue Kirke, Resten som wahr, tuo Thusend, femb hundret førgetyfge fiere Rixdlr. 3 Ort. Helsingøhr dend 8 October 1634.¹

Overs.

Til den respekterte, kloke og omsorgsfulle, herr Egbert Gertsen Backer.

Etter å ha her gitt deg mine kjærlige hilsener, vil jeg informere deg om at Hans Kongelige Majestet² har bestemt seg for å la telle og overføre femten tusen riksdaler til Amsterdam. Disse pengene skal brukes til innløsning av kristne fanger som er i fangenskap i Tyrkia [dvs. Algier], noe som Paul de Willem kjänner til. Han har lovet å overføre pengene til Tyrkia fra en veksel på 15000 riksdaler, og forutsetningen var at pengesummen skulle komme til Holland i september. Paul de Willem har også lovet at personene nevnt nedenfor har lovet å svare og garantere en hurtig utbetalingen av denne summen, slik at fangene kan bli løslatt. Disse personene er Gerart Lenerts, Flock Bernart og Gerart Smiels. Hans Kongelige Majestet klarte imildertid ikke å utbetale pengene i tide i september måned. Det var andre forhold som forhindret ham i dette. Men nå har Hans Kongelige Majestet beordret meg til oversende den nevnte summen på 15 000 riksdaler i kontanter.

Hans Majestet har også bedt deg også spørre Paul de Willem om han fortsatt er klar til å motta pengene for innløsning fra Dem og sende pengene videre slik at fangene blir løslatt. Videre vil han vite om personene som er nevnt over, fortsatt ønsker å være garantister. I oktober vil denne summen være tilgjengelig i Holland. Hvis herr Paul de Willem nekter, fordi pengene ikke ankom i september måned, kan du ta vare på pengene hjemme hos deg inntil nye ordrer kommer. Denne uken sender jeg pengene med kaptein Reinart Pietersen. Nå sender jeg deg tusen riksdaler kontant, for å se at de kommer fram uten problemer. Jeg avventer svaret fra Dem så snart som mulig. Med tillitt til Gud sender jeg deg mine hilsener. I Guds navn.

Venn Egbert Gerritsen.³

Etter å ha avsluttet dette brevet, da det allerede var skrevet, ankom hit fra Slangerop tjeneren din, som heter Gerrid Jansen, som ba meg ta ut penger til deg. Etter å ha lest den vedlagte vekselen, betalte jeg ham 12544 ¾ riksdaler kontant. Til dette brevet legger jeg ved de tre kopiene av obligasjonen som herr Paul de Willem ønsket å stille som sikkerhet for pengene. Jeg håper min venn vil oppfylle sin plikt. Dermed oppfylles av Hans Majestet store vennskap, og jeg håper nå at de fattige kristne i fangenskap blir løslatt i løpet av kort tid, og at det nok penger tilgjengelig for innløsning gjør det mulig å oppnå enighet. Jeg venter med det første skipet eller på land for å få informasjon om situasjonen. Og så snart jeg har mottatt vår venns svar, vil jeg insistere på at den gjenværende summen av de 15 000 riksdalerne blir utbetalt umiddelbart. Jeg overlater deg til Guds nåde.

Willum Mortensen. Egenhendig.

NOTER:

1. Signatur: *Willem Martens. Eigen hand* (kongens toller i Helsingør).

Dansk tekst som tillegg til brevet på nederlandsk. Dokumentet er merket «No. 20».

2. Dvs. den dansk-norske kong Christian IV.

3. Brevets adressat.

DEN 6 OCTOBER ANNO 1634 IN ELSENEUR¹

Ick, ondergeschreven bekenne ontfange te hebben van hr. Willem Martens, Conijncncklike Ma. tolnaer in Elseneur op Wisgelt de somme van twalffduisent vijffhondert ende vieren veertich Ryksdalers in specie ende 3 oort welcke voorgescreven penninge Egbert Gerrits Backer in Hollant betaelen sal na ordre van Willem Martens om de gevangene christenen in Barbarije te lossen volgens de ordonants die Willem Martens daervan geven sal aan Egbert Backer alles sonder arch ofte list. Heeft Pieter Jans Backer dese tot versekerynge met mijn ondergetekent ende sijn hiervan gemackt vier alleens luijdende wissels. Als de ene is betaelt sijn de andere van geender warde.

Pijter Jansz Backer
Gerrit Jansz Backer

Overs.

Helsingør, 6. oktober 1634. Jeg, undertegnede, erklærer at jeg har mottatt fra herr Willum Mortensen, Hans Majestets toller i Helsingør, en veksel på tolvtusen femhundre og førtifire riksdaler i speci og tre ort. På ordre fra Willum Mortensen vil Egbert Gerrits Backer utbetale denne summen i Holland for å frigjøre de kristne fangene i Barbariet. Denne ordren er gitt av Willum Mortensen, som vil ha den tillitsfullt utført av nevnte Egbert Backer. Som en garanti er denne vekselen signert av meg selv og av Pieter Jans Backer. Vekselbrevet finnes i fire identiske kopier. Når én av disse er betalt, er de andre tre verdiløse.

NOTER:

1. Adressert til: *Ersaeeme ende seer discrete Sr. [ærede kjøpmann] Egbert Gerritsz. Backer. Copman. Amsterdam.* Dokumentet er merket «No. 2».

A. De Poort van de Moelie.
B. Water poorten daer schepen gemaecte worden.
C. De Moelie.
D. De Water plats.
E. Timmer werken.
F. De nieuwe Batery.
G. t Kasteel van de Moelie.
H. Plaets voor de Galayen.
I. Barkantyns.
K. een steene Kaej beneeden de Moelie.
L. Strand van Sandt en Ruisen.

TOT AGIER

Algier, omkr 1650 (Olfert Dapper: Naukeurige Beschrijvinge der Afrikaensche Gewesten. Amsterdam, 1668).

HELSINGØR DEN 10 OCTOBER ANNO 1634¹

Christian Friess, Thill Kragerop, Konng. Mayts
Cantzeller och Dannemarkis Rigees Raadt,
Gannsche Tienstvilligen Thill Hand.

Minn Gansche venligh Hilsend forsend med vor Herre, Gunstige Her Chantzeller,
Æchers St. betacher Iegh. Paa dett venligste, for megide Beuist Guode, Jgen udj
fortienne, vill Jegh findis Guod villigen, Her Chantzeller, ladder Jegh Paa dett
venligste vide, Ad de Penge som Jegh haffde Annammid udj Københaffen, Aff Bisben,
saa och aff Mester Johann Borgesenn, som vahr Thilsammens, som Jegh der Paa
haffde Qviteride 12544 ¾ huilcke Penge Jegh skulde forsende Thill En vis mand, udj
Amsterdam, som schulde Indløse, de fattige Christenne fanger med, som Sidder udj
Thørkie, vidre som Kong. May. Ordinantz dett forklarrer, Och paa dett Ad samme
Penge, Kunde Thill vissere Offuerkomme, haffuer Jegh Samme Penge, Paa vessel
Offuer Giortt, Och icke En schillingh Thill fordell, som ellers samme vahr begierende,
tuo tre aff Hundrett, meer schall Erleggis, lige saa Mange Penge Jgen, som for ehr
Meld, Och eftter som, Kong. May. Ordinantz Thill holder, Ad Jegh schulde Sende Een
fortegnelse, vdj hues May^{ts2} Paa huemb som bleff Pengerne leffuerid, saa frembsender
Iegh, her huos, Ene Rett Copie, Aff Theend Schrifffuelse, som Jegh med vessell nu
Haffuer Offuer seend, saa Jligeamaade, Och end vessel, fra dee som Pengerne haffde
Oppeborid, saa dett schall³ Geefes, vill her med, nu Och Alttid, haffue Æchers.
St. den Euige Gud befallid.

Aff Willum Mortensen Eigen Hand.⁴

NOTER:

1. Brevet er merket «No. 12».
2. På baksiden: *Willum Morttensens Breff Anlangende de Penge til de Tørckiske fanger*.
3. Uklart ord følger.
4. Ditto.
4. Kongens toller i Helsingør.

MOTSTÅENDE SIDE:

*Nordafrikansk slavemarked, gjengitt av den franske kunstneren
Jean-Léon Gérôme (1824–1904). Olje på lerret.*

8 NOVEMBRE 1634 AMSTERDAM

A Monsieur, Fredricq Gunther conseillier et secretairo
de SM [Sa Majesté], Dennemarcken

Monsieur, le 5 de ce mois de Novembre jay receu votre agreable dū 8/18 octobre
ensemble toute les pieces concernant le delivrement des prisonniers exepte la
principale piece, cest largent de quoy je ne recois rien, ni moins aduis ou le prendre,
ce que me deplait grandement le grande incomodité qui en resort car jai preparé
laffaire en Marseile, Livorno et jai et la raison passa Dieu le pardonne qui en est
causé pr moi je proteste de la part des prisonniers que on les fait tort et a ceux
qui sen meslent.

On faict courir ung bruct en ceste vile que Willem Martz at faict du change de
16000 rd. delivrer des esclaves dannois en Barbarie et que le change est en ceste ville
mais on dict quil n'iat encore ordre a qui le paix se sere avecq leur bon comodité
entretent avecq j'comidité d autres ce qui je vous aduise a moi de pouvoir mettre
ordre ces comme scens le temps est escouli et les pleigos me parlent ne savont a
qui il sont et moy hors mon jesus dieu nous donne envert quel qu'un nouvelle
et vous aye en sa sainte garde je vous baise les mains de monseigneur.¹

A dj 8 novembre 1634 Amst.

Votre serviteur
en obéissance

Paul de Willem

NOTER:

1. Originalteksten bærer preg av en del ortografiske feil og unøyaktigheter fra skrivers side.

*MOTSTÅENDE SIDE: Faksimile av brevet fra Paul de Willem til den danske
oversekretær Frederik Günther i Det tyske kanselli i november 1634.*

Overs.

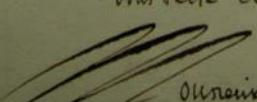
Til kongen av Danmarks kansellisekretær, Frederik Günther.

5. november mottok jeg Deres brev av 8/18 oktober med alle punktene knyttet til frikjøp av fangene, bortsett fra ett, nemlig det som angår pengar. Jeg har ikke mottatt noen pengar og heller ikke fått beskjed om hvor jeg skal motta pengene. Jeg er meget utilfreds med dette, siden jeg har lagt alt til rette både i Marseille og Livorno. Nå går tiden uten at noe gjøres. Jeg håper Gud vil tilgi den som har forårsaket dette. På min side vil jeg protestere på vegne av fangene, som er de som får lide for dette. Det er også sagt i denne byen [dvs. i Amsterdam] at Willum Mortensen forbereder et frikjøp med 16000 riksd., og at dette skal ordnes her i byen. Men det er samtidig sagt at han mangler ordrer når det gjelder utbetalingen av pengene. Det ville derfor nå være det beste å få alt med dokumenter på plass for å unngå videre forsinkelser, men dette er dessverre helt utenfor min kontroll. Jeg håper Gud vil sørge for at det kommer nyheter og måtte Gud også holde seg i sin beskyttelse. Min Herre, jeg kysser Deres hender.

Deres underdanige tjener Paul de Willem.

Le 5 de ce mois de Novembre J'ay reçeu' vostre Agreeba.
 Du ¹⁸ ottobre ensemble toute les pieces concernant le
 délivrance des prisonniers except la principale piece
 cest l'argent, de quoq' je ne recis rien, ni mons avus,
 oule prendre, ce que me deplais grandement & le grande
 psonnali qui en resort, car j'ai preparé l'attair en
 Marseille & Livorno elja et l'assur p'asse dieu au contraire
 qui en est cause p' moy je protest de la partie des
 prisonniers que on les fait tort et a ceux qui sen
 meslent

On fait courir ung bruit en cette ville que Willum morts at
 fait un paige de 16000 £ p' delivrer des esclaves dans en
 Barterie et que ce paige est en cette ville mais on dit
 qu'il n'est encore rendu a qui le paix se sera avec lez bon
 psonnali entreten alicq psonnali de autres ce que je
 n'en ai pas appris de pourri mettre ordre ces comme secours
 le temps est escouli et les plies ne parlent ne s'agent
 a paix ils ont et moy lors mon gouv'ment dieu au contraire
 enbutt quelque nouelle et n'en ay en sa saincte garde. Je
 n'en peult pas moins direcuer

 Paul de Willem

 Olfersius

Vostre serviteur en
 p'sonnes
 Paul de Willem

Le 8 Novembre 1634 ans.

LAUS DEO, DEN 11 NOVEMBER ANNO 1634 IN AMSTERDAM.¹

Ersame insondere seer gunstige Vriendt Sr. Willem Martensen. Nae vrindeliche salutacion, soe is mie Ul: schriffuent van den 5: october stilo vetri behandigt den 7: deser stilo Nova dar bie en wisellbrieff vann 12544 3/4 rixsdlr. die onsen diendr Geritt Jansen ontfangen hefft van Ul: die wie alhier mit alle dancke sollen voldoen. Ende melt Ul: in Ul: schriffuent van duisent rix dallern met schipper Reinert Petersen van Staveren te senden. Die wie angesprocken hebben, seit niet anders als dese gemelde brieff ende ghen gelt van Ul: ontfangen te hebben.

Volgens Ul: ordre. Voorts soo hebbe ic Paull de Willum gesprocken ende hem gefraegt off he nog begerig war de gelden te ontfangen ende de over te macken dat de gefangenen Christnen folgens het tragaet bi hem vor desen gemackt moegten dar mede gelost worden ende vorschreven drie persohnen tot contronarissen stellen. Dar op hie geantwordt hefft als nog tefreden te sien de gelden te ontfangen ende over te maecken volgens het Contragt vor desen gemaect. Ende dat hie de herr secretarius van Sine Maistiet hier siende d'acte van de Caution inhanden hade gesteldt die de selffer mede genomen hefft ende tefreden was. Dat ich gemelte Contronarissen soude ansprecken ende van haer verstaen offte sie nog tefreden waren hare Caution te presteren die ich op hueden mene te spreken. Twiffle nit off sie sullen darbie persisteren soe dat ich hem op sine quitansie de boven gemelde

12544 3/4 rixdalers betallen soll ende de quitantzie van hem dar affnemen ende Ul: die te senden. Soe Ul: geliefft de resterende gelden mede hir te senden, soe sullen wij hem die mede ter handt stellen. Ende ick dancke Ul: dat gie Geritt Jansen het gelt gedaen hebben welcker wir op der rechter tiet sullen betallen. Ja, liver eer als the laet toet haere volle genoegen ende zo geve dat de arme gefangenen ut de slaverny mochten gelost worden. Sullen sie ock anporen dat het werck moechte vortgaenck hebben opdat de arme christenen moechten verlost werden, de neute bomen ben ick overdoende waer mede dese eindende. Soe bevelle ich Ul: in de bescherminge des Almachtigen ende sijt harteligen gegrott.

Ul: d: vs: vrindt
Egbert Gerttsen

Deze luiden hebbe ick van dage niet kunnen komen te spreken zoe er sommige van huis waren. Sall met de naeste boede op woensdag alle gelegenheit schriffen.²

NOTER:

1. Dokumentet er merket «Copia No. 1».
2. Tilleggstekst som er gitt en senere datering: 17. desember 1634.

Overs.

Til Guds ære, 11. november 1634 i Amsterdam.

Til den ærverdige og meget velvillige venn, herr Willum Mortensen [kongens toller]. Deres brev, datert 5. oktober etter stilo vetri¹, mottok jeg den 7. i denne måneden etter stilo nova.² Vedlagt var det en veksel verdt 12544 ¾ riksdaler, som vår tjener Gerritt Janssen har mottatt fra Deres Majestet. Denne vil vi vennligst utbetale. I brevet meddeler De at skipper Reinert Petersen fra Staveren³ vil ta med tusen riksdaler. Da vi snakket med ham, svarte han at han bare hadde mottatt det nevnte brevet, men ikke pengene.

Videre har jeg snakket også med Paul de Willem og spurte ham om han fortsatt var rede til å motta og overføre pengene, slik at de kristne fangene kan bli frigitt, i samsvar med kontrakten han allerede har inngått. I tillegg spurte jeg ham om han fortsatt ville sørge for at de tre nevnte fremdeles var som garantister å regne. Han fortalte meg at han gjerne vil motta pengene og overføre dem som avtalt. Og da han her møtte Hans Majestets sekretær, mottok han også kausjonsbrevet. Han tok det med seg og var fornøyd over det hele. Han spurte meg også om å kontakte de nevnte personene, for å få visshet om at de fremdeles vil være garantister. Jeg tror jeg vil snakke med dem enda en gang i dag. Jeg tviler ikke på at de gir sitt samtykke, så jeg vil betale ham de 12544 ¾ riksdalerne, slik som det framgår av kvitteringen. Etter å ha mottatt dette, sender jeg det over til Deres Majestet. Hvis det behager deg å sende oss det gjenværende beløpet, vil vi også gi ham det. Og jeg takker for at du har betrodd Gerit Jansen pengene, som vi skal betale til rett tid. Ja, heller tidlig enn sent, til deres fulle glede, så give Gud at de fattige fangene blir frelst fra slaveriet. Også jeg vil insistere på å få fortgang i denne saken, for at de fattige kristne kan bli løslatt. Som en avslutning på dette brevet, anfører jeg at jeg sender deg valnøttrærne. Jeg overlater deg til den Allmektiges beskyttelse og sender deg de beste vennskapsbilsener.

Din hengivne venn
Egbert Gerttsen

Jeg klarte ikke å komme i kontakt med disse menneskene. Noen av dem var ikke hjemme. Onsdag, med neste budbringer, vil jeg informere deg om situasjonen.⁴

NOTER:

1. Dvs. etter den julianske kalenderen.
2. Dvs. etter den gregorianske kalenderen.
3. Mest. sanns. Staveren i Friesland.
4. Et tillegg til hovedtekst.

Annammede til de
fattige fanger I Arcier
At randtzone med Aar¹

1630 14 Decemb.

Fra Trundhiem 1510 spec. Daler

1631 in Julio et Augusto

Fra Agerhus 859 ½ Daler
Item 823 ½ dlr.

1632

Fra Bergen 200 Daler
Aff Siælands stiftt 3002 ½ Daler
Fra M. Niels Glostrup gamel rest aff Kirckens
forrige Contribution, der i Opsloes stiftt 408 Daler 1 ½ ort och 8 s.

1633

Fra Bergen 559 Daler 1 ½ ort 11 ½ s.
Fra H. Canceler 20 Daler
Fra F. Kirsten Kaas 60 Daler

1634

Fra Agershus 1316 ½ Daler 1 ½ Ort
Fra Trundhiem 880 Daler
Fra Bergen 643 ½ Daler 7 s.
Noch 212 Dal. 21 s. 1 Alb.

Summa 10496 Daler 20 s. 2 Alb.

Deraff annammede Villom Martinson² i Helsingør
ofvergiort paa Vexelen eftter

Frantz Rantzows befalning 30. Juni 1631 1000 Daler
Hans Trægaard vil endnu erlege fra V. Jens Bielcke. 530 ½ Daler 2 Ort 20 s.

Pendinge som M. Johan Borgersen
haffver annammit.

Efftter Velb. H. Cancelers befaling annammit aff Velb. Fredrich Randtzow, som var en Contribution, aff Øsell till de fattige fordrefne aff Julland	592 Spec. Daler.
Noch efter H. Cancelers befaling annammit aff Stavangers Leen, till Rantzoning for fanger aff Tyrckien	400 Spec. Daler.
Noch efter H. Cancelers befaling annammit aff Aalborg husis stiffer och till Rantzoning	600 Spec. Daler.
Noch efter H. Cancelers befalning annammit aff Fyens Stifft ochsaa till fangernis rantzoning	1394 Spec. Daler. 3 Ort 8 s.
Noch eftter Den Episcopi befaling anammet aff forschte Fyens Stifft till Rantzoning endnu femten hundrede Slette Daler, hvilcke aff Velb. H. Rentemester er mig bleffven igien betald med	1000 Spec. Daler.
Noch eftter Den Episcopi befalning annammit aff Doctor Hans Vandell af Viborg Stifft till rantzoning	150 Spec. Daler.
Summarj paa alt hvis aff mig annammet er bade aff Øsell og Stifterne er	4136 Spec. Daler 3 Orter og 8 s Danske
Aff hvilcke penninge er nu standendis paa Kong. Majestets Renteri	2986 Spec. Daler och 3 Orter
Hos mig er beholden til rede Att dett motte och haffvis I act om de 592 aff Øsell som ere giffne til Julland skulle anlaeggis till samme rantzoning.	1150 Spec. Daler. och 8 s Dansk
Rdl. 14164 med de Øselske 836 15000	

NOTER:

1. Udatert og usignert. Oversikt over innsamlede penger. Dokumentet er merket «No. 18».
2. Kongens toller i Helsingør, Willum Mortensen Rosenvinge (1587–1637).

31. JANUAR 1637. I AMSTERDAM.¹

Arciers Regenshab. Rechninge vann 28 Frijgekoffte Jsslanndsche frauwenn vnnde 22 Deensche Norwegichse vnnd Jsslanndsche Manndspersonen jnn Algiers to wetenn.

ANNO 1635

Ad. 15 avgustij gekofft in Algiers vonn *Hemet Tobackque*: **Ingebur Walldjdochter** tot: Rd. 33. Betallt vor portgellt, Hoffgellt, tollen alls anders mit dat astatie dar vonn hir neuens alls mede von alte Ein Copenn der Christenn: Rd. 60.

Ad. 11 Septembris gekofft vp de merekt **Ingebur Hoseshrünmans** Jungefrowen von Er *Patron Reths Seyän* a: Rd. 216. Portgellt: Rd. 63 ½.

23. Dito gekofft Godrun Thordersdochter vann Er *Patron Ali Andelus*: Rd. 80. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 19 Octobris: gekofft **Gune Jonnsdachter** vonn er *Patron Sihassan* a: Rd. 225. Portgellt: Rd. 64 ½.

Ad. 25 Novembr: gekofft Gouron Distensdochter von *Hachj Hamvnde* tot: Rd. 140. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 10 Decembris: gekoft vonn *Morat Armeno Rancke Toraupdochter*: Rd. 100. Portgellt: Rd. 60.

ANNO 1636

Ad. gekoft vonn *Hacky Mustapha*: **Ingebur Hacheschremersdochter**: Rd. 125. Portgellt: Rd. 60.

Dito gekofft *Jomrate Mamet*: **Hilliga Snora**: Rd. 65. Portgellt: Rd. 60.

Dito gekofft vonn *Aille Pitterlingk Cilleby*: 2 frouwenn tho weiter **Asta Torsteins** dess Presters frouwe vnd **Gnuudele Hermanns** Costen alle beyde: Rd. 500. Portgellt: Rd. 134.

Ad. 11 Maij gekofft vonn *De Callolj*: **Rancke Godtsvoynsdochter**: Rd. 50. Portgellt: Rd. 60.

28 dito gekauftt von *Mamet Chrif Andelus*: **Hellenie Jonsdochter**: Rd. 50. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 30 Maij gekaufft vonn *Austhau Sellficor*: **Heldora Jonnsdochter**: Rd. 43. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 31 dito gekaufft von *Sihamet: Hellefrit Tyallsdochter:* Rd. 55. Portgellt: Rd. 60.

Dito gekaufft vann *De Calloj Mustapha: Zorrey Houkumnedochter:* Rd. 70.
Portgellt: Rd. 60.

Ad. 4 Junij gekaufft vonn *Cassam Andelus: Gourom M[al]gnusdochter:* Rd. 165.
Portgellt: Rd. 60.

Ad. 6 dito gekaufft von *Silleman Souhait: Hilliga Arnadochter:* Rd. 120. Portgellt Rd. 60.

Dito vonn *Ifram Togarijn: Gouron Magnusdochter:* Rd. 86. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 7 Junij gekaufft vonn *Osto Mamj: Steunia Jomsdochter:* Rd. 140. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 8 d° vonn *Nasoup Aga: Arenberck Jonsdochter:* Rd. 65. Portgellt: Rd. 60.

D° vonn *Sihassann: Cecelia Jonnsdochter:* Rd. 75. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 9 dito gekaufft vann *Mamet Aga: Margureta Arnadochter* à 124 Rd dar sie sellft
4 Rdr thovershaffte: Rd. 120. Portgellt: Rd. 60.

Dito gekaufft von *Mamet Chrifmor: Gouron Andrissdochter:* Rd. 50. Portgellt: Rd. 60.

D° kaufft von *Abdola Confitri: Halla Magnusdochter:* Rd. 100. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 9 Junij von *Hamet Andibaschy: Ornia Jonsdochter* vor 120 Rd. dar zu sie sellft
verschafft 20 Rd. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 11 Junij gekaufft vonn *Salj Abdraham Molet: Ouluf Andrissdochter:* Rd. 215 ½.
Portgellt. Rd. 63 ½.

Ad. 12 dito gekaufft vann die weduze van *Allj Dey: Gudridur Simonsdochter* vor
200 Rd. dar zu sie Sellft 20 Rd. fourniert vnnde Jhc: Rd. 180. Portgellt: Rd. 62.

Ad. 19 Avgustij: Betallt in Liuorno Luijt Dochte von Notris tho vrijerijgen vonn
Thiorbiorck Yolsdochter, die von ein Armeno in Allgiers gekaufft wass vaen wilden
die sellbige na leiront gefurt alldar zu verkauffenn nam siner weg ouer Lifforne, dar
Jhc sie mit grosser moytenn vt sin handenn geruchet hebbe: Rd. 50.

Somma kahmen diesze

28. *Frauwen tho Costenn inkops in Allgiers:*
4866 Stucken van achten

FOLGET DIE EINKAUFF VONN 22 MANNSPERSONEN
VNNDT JUNGENNES IN ALLGIERS.

ANNO 1635

Ad. 28 Julij gekaufft vonn *Mahamet Bulliquebaschi*: Niells Temmerman van Drontem genohmen mit Clauss Jansen vonn Drontem à 1621 tot: Rd. 220. Portgellt: Rd. 64.

Ad. Primo Septemb: getregt an *Sann Bascha* vnd vor portgellt vonn **Bennedich Paulij Jsslanndsche Borbij**: Rd. 183 ½.

Ad. 15 dito. gekaufft vonn *Madam Bullique Baschi*:² **Jenns Matzenn** von Anslov genomen mit ein Flensbürger Anno 1623: Rd. 175. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 17 dito: Vonn *Madam Bulique Baschj Pier Torssen* vonn Hallestaedt: Rd. 216. Portgellt: Rd. 63 ½.

Ad. 5 Octobris Vonn *Mustafa Silluby*: **Cornellivs von Odewell** genomen anno 1622 vnder des Coninx Flagge: Rd. 175. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 20 Octobris gekaufft vonn *N. N. Moor*: **Jenns vonn Hermesont** genomenn anno 1619: mit ein Schip von Copenhagen: Rd. 172. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 20 Novemb: gekaufft vonn *Solliman Sillibij*: **Jonns Kallssen Jsslender** à: Rd. 135. Portgellt: Rd. 60.

ANNO 1636

Ad. Primo Januarij: gekaufft vonn *Mamete Hosche*: **Pier Niellsen vonn Mastrandt**: Rd. 180. Portgellt. Rd. 60.

Ad. 14 dito: Vonn *Hachj Hamet*: **Oule Truerkem**. Genomen mit ein berger Anno 1623: Rd. 165. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 18 Martij Vonn *Mamet Bullique Baschie*: **Nielss Christensen Jongenn** genomen mit ein Berger: Rd. 200. Portgellt: Rd. 62.

Ad. 16 Aprilis. Gekaufft vonn *Selficor Boys*: **Pauwell Hanssen Temmerman von Alborig** genomen Anno 1619: mitt Christen Geekell von Alborig; Rd. 280 ¼. Portgellt: Rd. 70.

Ad. 30 dito gekaufft von *Sevehamet*: **Niells Jostersen** tot: Rd. 131. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 10 Maij gekaufft von *den tureque Nouo*: **Brandur Argrim Jsslander** vor 222 Rd. thar zu er sellbst fournirt 70 Rd: vnnde Jhc: Rd. 152. Portgellt: Rd. 64.

Ad. 17 d° Noch vonn den turk *Nouo*: **Torsten Barentsson Jsslender** vor 190 Rd. dar zu er selbest fourniert 40 Rd. vnde Jhc: Rd. 150. Portgellt: Rd. 61.

Ad. 20 d°: Vonn *Mamet Bullique Baschi*: **Helle Jonssen Jsslender** 150 Rd. dar zu er selber fourniert 10 Rd: vnnde Jhc: Rd. 140. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 27 Maij gekaufft vonn *Mustafa Deens Rennegart*: **Botollf Otsenn Jsslender**: Rd. 135. Portgellt: Rd. 60.

Ad. 28 dito gekaufft vonn *Sie Allj: Nielaus Kodransson Jsslender*: Rd. 86 ¼. Portgellt: Rd. 60.

Dito Vonn *Rehop Bays: Jon vonn Corsson*: Rd. 165. Portgellt: Rd. 60.

Dito Vonn *Cassam Andelus: Jnar Lopsom Jsslender*: Rd. 60. Portgellt: Rd. 60.

Ad. primo Junij gekaufft vonn *Mamet Castill: Augustin Soffrensen Jsslender Smit* vor 500 Rd. dar zu er selbst gedan 272 Rd. vnnde Jhc: Rd. 228. Portgellt: Rd. 98.

Ad. 2 Junij gekaufft von *Osaman Gunne Rennegat: Paul Wanta vonn Bergen Cleinne Jungen* genomen mit Powell Bidke von Bergen: Rd. 250. Portgellt: Rd. 67.

Ad. 8 Junij Gekaufft vonn *Allj Aga: Oule Anderssen vonn Coppenhagenn* ist genomenn 1619 mit James Etterssens Schiff: Rd. 300. Portgellt: Rd. 71.

*Summa Die einkauff Vonn
22 Mans Personenn Betrages in alles:
5239 ½ Stuck von achtan*

Nach follgennde vncosting gedahnn vp de frigekoffte gefangenn in Allgers vnnd selbige kost mustenn gebenn. Weill Jhc sie nicht vber nha Christen Rich konnte krigenn, dorch dass nehmert von ein Berke, wor uber ich ein Assistatie hebe lossmachen, so Jhc hir nebenn Beweisen will.

ANNO 1635

Ad. 28 Julij gekaufft <i>Niells Perssenn</i> vnd uf 16. Novemb: vber gesonndenn pr. Mashelle vp de saletj. vonn <i>Orsa Santen</i> . genugit 133 Reallge. vnnd wirdt gerechenet, ein klein Reall, von 8 vp Ein Stuck vonn achtan Dages. Mackenn:	133 Dages	133 Rd.
16 Septemb: <i>Jenns Matzenn</i> gekofft vnd vbergesonden	61 d°	61 Rd.
17 dito <i>Peder Torstennsen</i> vp d° tit. gesonndenn	59 d°	59
5 Octob: <i>Cornellis Odewall</i>	41 d°	41
20 ditto <i>Jenns Vonn Remesont</i>	26 d°	26

Kleine Reallen 320

Machenn stuchen vonn achtann	Rd. 40
D° 5 Personenn mit gegeffuenn fur Costgellt vnnd fir vberzukommen	Rd. 15
<i>Somma</i>	Rd. 55

Nota: Dat gedurende 3 a 4 Maneden hier ein Extra ordinarj dierte, dass die Menschen Sterbenn, bey mengtenn von hunger, vnnde dass mann kein essbahr Wahr vmb gelte konte Bekommen, vonn die sielbige ein Assistatie. getugniss geht, hir neffenst, wor vber set Jhc vor diejenigen die Jhc Decemb: Janv: vnd februarj: gekaufft hebbt musten gebenn vor Jeder dess dages $\frac{1}{4}$ part von Rj. Stuch vonn acht, ohne wass Butten d° 3 Maneden iss ein achtendell dess dages.

ANNO 1635

Ad. 20 Novemb: gekofft **Jon Calesen** vnnd Jhme Cost gegeffuen vp heut denn 22 Junij 1636: vnnd er geht mit die geloset Christenn auf Mersellien vonn *Patron Bytree Sent* 212 dage kumpt kleine Reallen – mit die 3 Moneden dier Zeit gekauft dag 212 R. 282.

ANNO 1636

Ad. Primo Januarj Peer Niellssen	dag 202 R. 262.
4 dito Olle Truurke	da 198 R. 254.
28 dito Niells Christennssen	da 174 R. 206.
Ad 16 April: M: Paull	da 66 R. 66.
30 dito Niells Josterssen	da 52 R. 52.
Ad 10 Maij Brannde Asgrimssenn	da 42 R. 42.
17 dito Torstenn Berentsenn	da 35 R. 35.
20 dito Helle Jonsenn	da 32 R. 32.
27 dito Botollf Otssenn	da 25 R. 25.
28 dito Nielauss Codransen	da 24 R. 24.
dito Jann vonn Hermesont	da 24 R. 24.
dito Lynar Lapsonn	da 24 R. 24.
Ad Primo Junij. Augustin Sherenndsen	da 22 R. 22.
2 dito Powell Wanten	da 20 R. 20.
8 d° Ollof Anderssen Schnidtker	da 14 R. 14.

Kleine Reallen 1384. Machenn Stuchenn Vonn achtenn R. 173

Vollgennde Vnkosting vo die frouwen, die vp dito tit. nebenst de mans pro Mersilliae ingebarkquerit:

ANNO 1635

ad 15 Avg. Gekaufft Jngeborg Walldjd	da 307 R. 397.
ad 11 Septemb. Jngebur Hoschemes	da 281 R. 371.
ad 19 Octob: Gordrun Thortors	da 269 R. 359.
d° Gune Jonns	da 243 R. 333.
ad 25 Novemb: Gouron Distens	da 207 R. 297.
den 10 Xbr: Ranche Torups	da 192 R. 272.

ANNO 1636

denn 18 Aprilis: Jngebur Hasherenymans	da 64 R. 64.
d° Hilliga Snara	da 64 R. 64.
d° Aste Thorstiens vnde Gondela Hermandssen	da 128 R. 128.

ad 11 Maij Ranche Godtsuyns	da 41 R. 41.
ad 28 Maj: Hellnia Joenns	da 24 R. 24.
Den 30 dto Helldora Joenns	da 23 R. 23.
31 dito Hellfrit Eyolls	da 22 R. 22.
dº Torrey Haukonne	da 22 R. 22.
ad 4 Junj Gonron Magnus	da 18 R. 18.
dito Hilliga Arna	da 18 R. 18.
6 dito Gouron Magnus	da 16 R. 16.
7 dito Steunia Heodters	da 15 R. 14.
8 dito Arenbek Joenns	da 14 R. 14.
dº Caella Joenns	da 14 R. 14.
9 do Margurete Arnadochs	da 13 R. 13.
dº Gouron Andrasdochter	da 13 R. 13.
do Halla Magnus	da 12 R. 12.
10 dito Arnia Joenns	da 12 R. 12.
11 dº Oluff Joenns	da 11 R. 11.
12 dº Gudridur Simens	da 10 R. 10.

Kleine Reallen 2584

Machenn Stuckenn vonn achtenn.

R. 323:—

Betallt vor die Rechening. Shoen Rocken hembiden alls anders	R. 50
Vor Prouise pro dº Personen in Christen Riche tho Leuoren vnd Marsille	R. 150
Durch mich vorsert in allsier int Jahr Anno 1636: Nun seint 172 thage, allso ich nu nicht Lenge sollte aus sein allss Anno 1635: Nach Laut dess Volgende Contracht. Dar fur dess Dages l ½ R. S. Macht	R. 258
Noch Bezallt ann den so mir hot hulff die Christen ein zu kauffen.	
Nun sein vngemog	R. 100
Summa Betragenn die kleine Vncosting auf die Christen vndt mir, Laut Rechnung	1109 R:

Combt pro mein Salarium Laut Beýfollgende Contracht durch hern
Pauwell de Willim gemacht 500 Rd: dass Jhc nicht Lenger solte auss sein allss
jnt Jahr Anno 1635: vnnd wenn Jhc die Sache wellforrachte, dass Jhc noch ein
Recompens von Jhr Kongl. Maytt zu verwachtenn habe. Nun Biin Jns Jahr Anno
1636 ausgewest Principal durch dass nement ein Shiff so nach allssier gick: Kumbt
vonn Marsielle, dar bey mir ein grose parthen gelldes gesondenn wordt, zu die
frygekoffte Chrístenn, Wor vber man an mir shrifft vnd Versugt, dass Jhc nicht von
allsier solte vortrechenn, vnd Bleibenn Biss dass genohmen Werk zum ende wert
gebracht: und dass man mir mit ander gellt genuch Versehen, vnd mir vor meine
vbergebleiben Zeit in dass Barbarsche Lant. Setts nun allss By Profisi die Rd. 500:
mit patiæntie, dass Jenige mir widder soll zu gerechnidt werdenn.

Folgennde nun die Zallenn von dass gellt, wie Jhc zu allsier Bezahlte habbe 10000 Rd empfanngen vonn Marsille.

Von Lifforen den Basche Sein Recht ist 10: pro Cento	R. 1500
Ann Denn Cunen l pro Cento	R. 150
Ann Meister Mosi — l ½ pro Cento	R. 225
Fracht vonn dito parthen. l pro Cento	R. 150
Die Aseratier oder Versicherung vonn die 15000 Rechttaber. Bezohlt hir vnd widder komen, 8 pro Cento. Kumbt.	R. 1200
Summa Betraget die vnd andere Vnkosting vor dass gellt nebenn die Vorsicherung.	R. 3225
Summarum jn allss vor die frauwens auss gebenn	R. 4866
Pro die Manndss	R. 5239½
Pro Jhre Vorterte Vnkostingen	R. 1109
Pro Tallenn vnd Vor Vorsickering	
Pro dass Geellt	R. 3225
Pro Mein Salarium	R. 500
<i>Summa</i>	R. 14939½

Wilhelmin Kifft³

ANNO 1635–1636.

Rechnunge vonn 50 Dennemarsche gefangenen gelost auss Allgier dar andere Von Jhr K: M: vnnd durch Willim Kifft vbergesonn den vnndter de Derectie Vann Gissbrecht. Bramver Francios Sieort vnnd nametlichen 48 personen so frauwenn als Manndss, so dass nach zu vnche Bleibe Ein frau Person die Turx ist gewordenn, vnnd ein Junge, vmbe dass Er Recht die Wet vonn machemet seiner Jahren nicht hette, doch ist frij, vnd soll jnt zukommende Jahr vbergebracht werdenn, mit hullffe vonn Gott.

Erstlich kostenn die 28 Vrauenpersonen Laut Rechnung Jns Lange	
Von Willim Kiefft vbergeben	daler 4866
Jtem 22 Mannspersonen	dr. 5239½
Vor Vnnkostinge	dr. 1109
A: Salario: Vor Willim Kifft: vor Anno 1635: Bleibende die Lange Zeit zu diserertie vonn Jhr Kong: M:	dr. 500
Ann denn Bassa von Allgier, vben seine 10 pening, van de gerechtigkeit von 15000 Rdr	dr. 1500
Ann denn Cun offt Tollener. A: l pro Cento	dr. 150
Ann Mester massa. Vor dass recht vann de Malla a l ½ pro Cento	dr. 225
Fracht von dass Gellt vonn dass Christenheit in Barberiet zu führen. 1 %	dr. 150
Asserantie oder Vorsicherung vons gellt allss Capitall 15000 dr: Vorgehn vnd kommen a 8 pro Cento	dr. 1200
Ann fracht vor die 48 frauwennspersonen Vonn Barbariet nach Christen reich zu füren. Jeder person 8 dr.	dr. 384

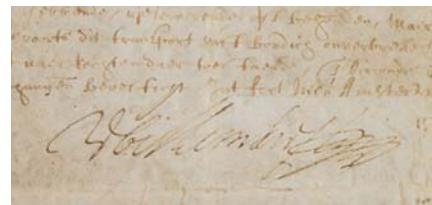
Ann Francôch Dichard, die mit dass gellt vnndt follk zwe mahll ist vbergefahren	dr. 150
Ann Anthony Piscatore in Marcille. Vor sein provise: vnndt Corespondense: vber diss Verch	dr. 200
Ann fracht für 34 personnen zu wissenn 26 frauwen, vnd 8 Manne, mit zuhr Zehrung	dr. 620½
Ann Pitt Christensen Rochus ist Erzohlt, durch ordere von dem hr. Cantzeller Christian Friss	dr. 240
Powell de Willim hat Bezallt for Cost vnnd drank, vndt Zehrgellt vnd frij patsatje nach Denmark	dr. 153

*Summa in alles haben die 50 Person en in allgier Gelost durch hulpe von Gott
Gekost: Dalers 16687*

Diesse ist die rechte Copie vonn Powell de Willim Eigen Rechnung.
Paul de Willim: Amsterdam 1637: Vltimo Janvarj

Utsnitt A.

Utsnitt B.

NOTER TIL ORIGINALTEKST:

1. Tyrkjaránid á Íslandi 1627, s. 435–447. Dokumentet hører ikke til legget i Riksarkivet i Oslo, men finnes i Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, Reykjavík (se: *Forord*). Tegnsetting, typografi og bruk av majuskler er noe modifisert. Oppsummeringer og navn på slaveiere er satt i kursiv; navn på slaver i halvfet. Enkelte regnskapsmessige oppsummeringer er utelatt. Ortografiske feil er gjengitt.
2. Madam Bullique Baschi (se også innføringen rett nedenfor) er feilgjengivelse av navn fra den islandske utgiverens side. Korrekt er Mahamet. Om offisersgraden *Bullique Baschi* (se: Pierre Dan, *Histoire de Barbarie et de ses Corsaires*, Paris 1649 (s. 43): (...) *BOULOBÂCHIS, ou les capitaines des Janissaires, avec leurs grandes plumes sur le turban* [overs: kapteinene for janitsjarene, med sine store fjær festet til turbanen]).
3. Ikke en original signatur, men et feilaktig gjengitt navntrekk («Wilhelim Kifft»), mest sannsynlig ført i pennen av den upresise skriveren Paul de Willem (se utsnitt A ovenfor; fra dokument nr. 24). Frikjøperens korrekte navn er Willem Kieft (se: *Introduksjon*, s. 35ff), og den rette signaturen er slik den vises i utsnitt B; fra et dokument i privat eie (Brooklyn Historical Society): «Granting Anthony the Turk land in Brooklyn», forfattet og signert guvernør Willem Kieft, 27. mai 1643). Denne unøyaktige navnegjengivelsen ble videreført i den islandske kildeutgivelsen *Tyrkjaránid á Íslandi 1627* (1906–1909), gjentatt i senere islandsk historieforskning og er også årsaken til at den virkelige frikjøperen aldri ble identifisert i det 20. århundrets historieforskning. Først med denne publikasjonen blir det klargjort at frikjøperen var Willem Kieft – som senere ble den femte guvernøren i Ny-Nederland.

Overs.

31. JANUAR 1637. I AMSTERDAM.

Algiers regnskap. Regning for frikjøp av 28 islandske kvinner og 22 danske, norske og islandske mannspersoner i Algier. Til orientering.

ANNO 1635

15. august: Frikjøpte **Ingibjörg Valdadóttir** fra *Hamel Tobackque* i Algier for 33 riksdaler [heretter: *rd.*]. Betalt i havneavgifter, skatt, toll, frakt, samt andre utgifter knyttet til frikjøp av kristne herfra, slik man er vant med fra tidligere løskjøp: 60 rd.

11. september : Frikjøpte **Ingibjörg Hososhrünmans¹** på markedet fra *Patron* [dvs. eier] *Seilan Reys* for 216 rd. Havneavgift: 63 ½ rd.

23. september: Frikjøpte **Guðrún Pórðardóttir** fra *Patron Ali Andelus* for 80 rd. Havneavgift: 60 rd.

19. oktober: Frikjøpte **Guðný Jónsdóttir** fra *Patron Sihassan* for 225 rd. Havneavgift: 64 ½ rd.

25. november: Frikjøpte **Guðrún Eysteinsdóttir** fra *Hachj Hamvnde* for 140 rd. Havneavgift: 60 rd.

10. desember: Frikjøpte **Ranka Pórarinsdóttir** fra *Morat Armeno* for 100 rd. Havneavgift: 60 rd.

ANNO 1636

Frikjøpte **Ingibjörg Ásgrímsdóttir** fra *Hacky Mustapha* for 125 rd. Havneavgift: 60 rd.

Frikjøpte **Helga Snorradóttir** fra *Jomrate Mamet* for 65 rd. Havneavgift: 60 rd.

Frikjøpte de to kvinnene **Ástríður Þorsteinsdóttir** og prestefruen **Gunnhildur Hermannsdóttir** fra *Aille Pitterlingk Cilleby* for til sammen 500 rd. Havneavgift: 134 rd.

11. mai: Frikjøpte **Ranka Gottsveinsdóttir** fra *De Callolj* for 50 rd. Havneavgift: 60 rd.

28. mai: Frikjøpte **Hallný Jónsdóttir** fra *Mamet Chrif Andelus* for 50 rd. Havneavgift: 60 rd.

30. mai: Frikjøpte **Halldóra Jónsdóttir** fra *Austhau Sellficor* for 43 rd. Havneavgift: 60 rd.

31. mai: Frikjøpte **Hallfríður Eyjólfssdóttir** fra *Sihamet* for 55 rd. Havneavgift: 60 rd.

31. mai: Frikjøpte **Pórey Hákonardóttir** fra *De Calloj Mustapha* for 70 rd.
Havneavgift: 60 rd.

4. juni: Frikjøpte **Guðrún Magnúsdóttir** fra *Cassam Andelus* for 165 rd.
Havneavgift: 60 rd.

6. juni: Frikjøpte **Helga Árnadóttir** fra *Sillement Souhait* for 120 rd.
Havneavgift 60 rd.

6. juni: Frikjøpte **Guðrún Magnúsdóttir** fra *Ifram Togarijn* for 86 rd.
Havneavgift: 60 rd.

7. juni: Frikjøpte **Steinunn Jónsdóttir** fra *Osto Mamj* for 140 rd. Havneavgift: 60 rd.

8. juni: Frikjøpte **Arinbjörg Jónsdóttir** fra *Nasoup Aga* for 65 rd. Havneavgift: 60 rd.

8. juni: Frikjøpte **Sesselja Jónsdóttir** fra *Sihassann* for 75 rd. Havneavgift: 60 rd.

9. juni: Frikjøpte **Margrét Árnadóttir** fra *Mamet Aga* for 124 rd.,
hvorav hun selv betalte 4 rd. Havneavgift: 60 rd.

9. juni: Frikjøpte **Guðrún Andrésdóttir** fra *Mamet Chrifmor* for 50 rd.
Havneavgift: 60 rd.

9. juni: Frikjøpte **Halla Magnúsdóttir** fra *Abdola Confitri* for 100 rd.
Havneavgift: 60 rd.

9. juni: Frikjøpte **Oddný Jónsdóttir** fra *Hamet Andibaschy* for 120 rd.,
hvorav hun selv betalte 20 rd. Havneavgift: 60 rd.

11. juni: Frikjøpte **Ólöf Andréasdóttir** fra *Salj Abdraham Molet* for 215 ½ rd.
Havneavgift: 63 ½ rd.

12. juni: Frikjøpte **Guðríður Símonardóttir** fra enken til *Alli Dey* for 200 rd.,
hvorav hun selv betalte 20 rd. og jeg 180 rd. Havneavgift: 62 rd.

19. august: Betalte i Livorno 50 rd. til *Luijt Dochte fra Notris* [ukjent person fra et
ikke-lokaliserbart sted] til løskjøpet av **Porbjörg Eyjólfssdóttir** fra *en armener i Algier*,
som ville frakte henne til Levanten for å selge henne der.² Han hadde reist via
Livorno, hvor jeg påtraff ham, og hvor jeg etter mye strev fikk iverksatt løskjøpet.

*Oversikt over innkjøpskostnader for disse 28 kvinnene i Algier:
4866 stuck van acht*

DET FØLGENDE VISER INNKJØP AV 22 MANNSPERSONER
OG UNGGUTTER I ALGIER.

ANNO 1635

28. juli: Frikjøpte Nils Tømmermann fra Trondheim (tatt med Claus Jansen fra Trondheim i 1621) fra *Mahamet Bulliquebaschi* for 220 rd. Havneavgift: 64 rd.

Primo september: Betalt til *Sann Bascha*, inkludert havneavgift, for islendingen Benedikt Pálsson Borbij 183 ½ rd.

15. september: Frikjøpte Jens Madsen fra Oslo (tatt med en flensburger i 1623) fra *Madam Bullique Baschi* for 175 rd. Havneavgift: 60 rd.

17. september: Frikjøpte Per Torsen fra Halmstad fra *Mahamet Bulique Baschj* for 216 rd. Havneavgift: 63 ½ rd.

5. oktober: Frikjøpte Cornelius fra Uddevalla (tatt i 1622 under kongens flagg) fra *Mustafa Silluby* for 175 rd. Havneavgift: 60 rd.³

20. oktober: Frikjøpte Jens fra Hermesund⁴ (tatt i 1619 med et skip fra København) fra *N. N. Moor* for 172 rd. Havneavgift: 60 rd.

20. november: Frikjøpte islendingen Jón Karlsson fra *Solliman Sillibij* for 135 rd. Havneavgift: 60 rd.

ANNO 1636

Primo januar: Frikjøpte Per Nilsen fra Marstrand fra *Mamete Hosche* for 180 rd. Havneavgift: 60 rd.

14. januar: Frikjøpte Ole Truerkem⁵ (tatt med et skip fra Bergen i 1623) fra *Hachj Hamet* for 165 rd. Havneavgift: 60 rd.

18. mars: Frikjøpte unggutten Nils Christensen (tatt med et skip fra Bergen) fra *Mamet Bullique Baschie* for 200 rd. Havneavgift: 62 rd.

16. april: Frikjøpte tømmermann Paul Hansen fra Ålborg (tatt i 1619 med Christen Geekell fra Ålborg) fra *Selficor Boys* for 280 ¼ rd. Havneavgift: 70 rd.⁶

30. april: Frikjøpte Nils Jostersen fra *Sevehamet* for 131 rd. Havneavgift: 60 rd.

10. mai: Frikjøpte islendingen Brandur Arngrímsson fra *tyrkeren Nouo* for 222 rd., hvorav han selv betalte 70 rd. og jeg 152 rd. Havneavgift 64 rd.

17. mai: Frikjøpte islendingen Þorsteinn Bjarnason, også fra *tyrkeren Nouo* for 190 rd., hvorav han selv betalte 40 rd. og jeg 150 rd. Havneavgift: 61 rd.

20. mai: Frikjøpte islendingen **Helgi Jónsson** fra *Mamet Bullique Baschi* for 150 rd., hvorav han selv betalte 10 rd. og jeg 140 rd. Havneavgift: 60 rd.

27. mai: Frikjøpte islendingen **Bótólfur Oddsson** fra *renegaten Mustafa Deens* for 135 rd. Havneavgift: 60 rd.

28. mai: Frikjøpte islendingen **Nikulás Koðránsson** fra *Sie Alli* for 86 ¼ rd. Havneavgift: 60 rd.

28. mai: Frikjøpte **Jon fra Corsson**⁷ fra *Rehop Bays* for 165 rd. Havneavgift: 60 rd.

28. mai: Frikjøpte islendingen **Einar Loftsson** fra *Cassam Andelus* for 60 rd. Havneavgift: 60 rd.

Primo juni: Frikjøpte islendingen (og smeden) **Ágúst Sveinsson** fra *Mamet Castill* for 500 rd. hvorav han selv betalte 272 rd. og jeg 228 rd. Havneavgift: 98 rd.

2. juni: Frikjøpte **unggutten Paul Wanta fra Bergen** (tatt med Paul Bidke fra Bergen) fra *renegaten Osaman Gunne* for 250 rd. Havneavgift: 67 rd.

8. juni: Frikjøpte **Ole Andersen fra København** (tatt i 1619 med James Ettersens skip) fra *Alli Aga* for 300 rd. Havneavgift: 71 rd.

Betalt til sammen for løskjøp av 22 mannspersoner: 5239 ½ stuck van acht.

Følgende viser omkostninger knyttet til de frikjøpte fangene fra Algier, med tilleggskostnader som her vist. Fordi jeg selv ikke kunne få dem over til kristen jord umiddelbart etter frikjøpet, fikk jeg ekstra utgifter, slik de framkommer nedenfor.

ANNO 1635

28. juli: Frikjøpte fra <i>Orsa Santen Nils Persen</i> , som etter 133 dager ble oversendt til Marseille 16. november, med ekstra omkostninger på én liten real pr. dag. 8 små realer tilsvarer her 1 stuck van acht, som utgjør	133 dager	133 realer
16. september: Frikjøpte og oversendte <i>Jens Madsen</i>	61 dager for 61 realer	
17. september: Frikjøpte og oversendte <i>Peder Torstennsen</i>	59 dager for 59 realer	
5. oktober: <i>Cornelius Uddevalla</i>	41 dager for 41 realer	
20. oktober: <i>Jens fra Remesont</i> ⁸	26 dager for 26 realer	

Til sammen 320 små realer, som utgjør i stuch von acht 40 rd.⁹
Kostpenger og overfrakt for disse fem personene 15 rd.

NB: For tre-fire måneder siden var det en ekstraordinær tørkeperiode her. En mengde mennesker døde av sult, siden det ikke var mulig å kjøpe spiselige varer for penger. I tillegg til utgifter til frikjøpene i desember, januar og februar viser jeg også hvor mye jeg måtte betale ekstra for hver enkelt daglig, dvs. en kvart *stuch von acht*. Vanligvis (bortsett fra disse tre månedene) er prisen en åttendedel per dag.

ANNO 1635

20. november: Frikjøpte **Jon Karlsen** og hadde ham i kosten inntil 22. juni 1636 da han seilte med de andre til Marseille med *Patron Bytree*.¹⁰ Utgifter jeg hadde for ham i disse 212 dagene utgjør til sammen 282 små *realer*.

ANNO 1636

Primo januar: Per Nilsen	202 dager = R. 262. ¹¹
4. januar: Ole Truerk [uklart etternavn]	198 dager = R. 254.
28. januar: Nils Christensen	174 dager = R. 206.
16. april: Paul [uten etternavn]	66 dager = R. 66.
30. april: Nils Jostersen	52 dager = R. 52.
10. mai: Brandur Arngrímsson	42 dager = R. 42.
17. mai: Þorsteinn Bjarnason	35 dager = R. 35.
20. mai: Helgi Jónsson	32 dager = R. 32.
27. mai: Bótólfur Oddsson	25 dager = R. 25.
28. mai: Nikulás Koðráansson	24 dager = R. 24.
28. mai: Jan fra Hermesund	24 dager = R. 24.
28. mai: Einar Loftsson	24 dager = R. 24.
1. juni: Ágúst Sveinsson	22 dager = R. 22.
2. juni: Paul Wanta	20 dager = R. 20.
8. juni: snekker Oluf Andersen	14 dager = R. 14.

Små realer 1384. Utgjør i stuck van acht 173

Følgende omkostninger for kvinnene, slik som med mennene ovenfor,
for å få dem oversendt til Marseilles.

ANNO 1635

15. august: Frikjøpte Ingibjörg Valdadóttir	307 dager = R. 397.
11. september: Ingibjörg Hoschemes [uklart etternavn]	281 dager = R. 371.
19. oktober: Guðrún Pórðardóttir	269 dager = R. 359.
19. oktober: Guðny Jónsdóttir	243 dager = R. 333.
25. november: Guðrún Eysteinsdóttir	207 dager = R. 297.
10. desember: Ranka Pórarinsdóttir	192 dager = R. 272.

ANNO 1636

18. april: Ingibjörg Ásgrímsdóttir	64 dager = R. 64.
18. april: Helga Snorradóttir	64 dager = R. 64.
18. april: Ástríður Þorsteinsdóttir og Gunnhildur Hermannsdóttir	128 dager = R. 128.
11. mai: Ranka Gottsveinsdóttir	41 dager = R. 41.

ANNO 1636

28. mai: Hallný Jónsdóttir	da [dvs. dager] 24 R. 24.
30. mai: Halldóra Jónsdóttir	da 23 R. 23.
31. mai: Hallfríður Eyjólfssdóttir	da 22 R. 22.
31. mai : Pórey Hákonardóttir	da 22 R. 22.
4. juni: Guðrún Magnúsdóttir	da 18 R. 18.
4. juni: Helga Árnadóttir	da 18 R. 18.
6. juni : Guðrún Magnúsdóttir	da 16 R. 16.
7. juni: Steinunn Jónsdóttir	da 15 R. 14.
8. juni: Arinbjörg Jónsdóttir	da 14 R. 14.
8. juni: Sesselja Jónsdóttir	da 14 R. 14.
9. juni: Margrétt Árnadóttir	da 13 R. 13.
9. juni: Guðrún Andrésdóttir	da 13 R. 13.
9. juni: Halla Magnúsdóttir	da 12 R. 12.
10. juni: Oddný Jónsdóttir	da 12 R. 12.
11. juni: Ólöf Andrésdóttir	da 11 R. 11.
12. juni: Guðríður Símonardóttir	da 10 R. 10.

Små realer 2584. Utgjør i stuck van acht 323

Betalt for sko, skjørt, skjorter og annet	R. 50
For opphold for nevnte personer i Livorno og Marseille i kristenheten	R. 150
Utlegg til kost og losji jeg hadde i året 1636 da jeg oppholdt meg i Algier i 172 dager, som ikke var så lenge som i 1635.	
I følge kontrakten halvannen riksdaler per dag	R. 258
Utbetalinger til hjelp for å frikjøpe kristne	R. 100

Oppsummering av de små omkostningene jeg hadde til de kristne og meg selv: 1109 R

Mitt honorar i følge vedlagte kontrakt med Paul de Willem utgjør 500 riksdaler.

Jeg skulle ikke være der utover året 1635, og ved et vel utført arbeid skulle jeg
få ytterligere en kompensasjon fra Deres Kongelige Majestet.

Nå har jeg vært i Algier störstedelen av 1636. Et skip fra Marseille ankom
med en stor del av pengene som skulle brukes til å løskjøpe kristne med,
og i tillegg med et brev til meg, der man ba meg om å forbli i Algier
til det nevnte arbeidet er sluttført, og videre at jeg skal få tilstrekkelig med
penger for hele den tid jeg oppholdt meg i det barbariske land. I tillegg til
mitt honorar på 500 riksdaler venter jeg med tålmodighet på å få noe i tillegg.

Følgende gir en oversikt over kostnader i Algier, som jeg har dekket ved å ta fra de 10.000 riksdalerne jeg mottok fra Marseille.

Fra Livorno. Til pasjaen, som er hans rett: 10 prosent ¹²	1500 rd.
Til tollsjefen: 1 prosent	150 rd.
Til Meister Mosi: 1 ½ prosent	225 rd.
Frakt: 1 prosent	150 rd.
Betalt forsikring av 15000 riksdaler: 8 prosent	1200 rd.
Samlede omkostninger knyttet til pengene, ved siden av forsikringen	3225 rd.
Til sammen for løskjøp av kvinnene	4866 rd.
For mennene	5239½ rd.
Omkostninger	1109 rd.
For pengeoverføring og forsikring	3225 rd.
Min lønn	500 rd.
Til sammen	14939½ rd.

Willem Kieft

ANNO 1635–1636

Regning for Deres Kongelige Majestets løskjøp av 50 danske fanger fra Algier og andre plasser, slik de er oversendt fra Willem Kieft under oppsyn av Gijsbrecht Brouwer og Francios Richard, med navnlig 48 personer, både menn og kvinner. To personer forble i Algier: Det var en kvinne som konverterte og tok tyrkernes tro. Så var det en ung gutt som etter Muhammeds lov ikke var gammel nok til å settes fri, men han er likevel frikjøpt og skal med Guds hjelp oversendes kommende år.¹³

Først kostnader for de 28 kvinnene, som Willem Kieft for lenge siden har gitt oss	daler 4866
Idem 22 mannspersoner	dr. 5239½
Omkostninger	dr. 1109
Lønn til Willem Kieft for den lange tiden i Deres Majestets tjeneste i året 1635	dr. 500
Til pasjaen av Algier, for hans rett til ti prosent av 15000 Rdr	dr. 1500
Til tollsjefen. 1 prosent	dr. 150
Til mester Massa. For rett til å bruke bryggene. ¹⁴ 1 ½ prosent	dr. 225
Kostnad for frakt av penger fra kristenheten til Barbariet. 1 prosent	dr. 150
Forsikring av pengene som en kapital på 15000 dr. 8 prosent	dr. 1200
Frakt for 48 personer fra Barbariet til kristenheten. Hver person 8 dr.	dr. 384
Til Francios Richard ¹⁵ for å ha seilt over to ganger med folk og penger	dr. 150
Til Antonio Piscatoris i Marseille. For tilrettelegging og korrespondanse knyttet til dette arbeidet	dr. 200
Frakt av til sammen 34 personer, 26 kvinner og 8 menn, med livsnødvendigheter	dr. 620½

Til Peter Christensen Rochus er det gitt etter ordre fra herr
kansler Christian Friis dr. 240

Paul de Willem har betalt for mat og drikke, dekket utgifter
og sørget for fri reise til Danmark dr. 153

*Med Guds hjelp har 50 personer i Algier blitt løskjøpt
for en samlet kostnad av 16687 daler*

Dette er en rett kopi av Paul de Willems egen regning.

Paul de Willem. Amsterdam, ultimo januar i året 1637.

<i>Det er ikke kjent hvilken skip som hadde medført de 50 slaver fra Algier til Norge. Det kan ha vært et av skipene fra den såkalte "Algierskipflåten". Skipene var ofte godt opprustet med våpen og ammunisjon, men ikke alltid med et stort mannskap. De kunne også være godt utstyrte med handverktøy og annet utstyr til bruk i land. De kunne også ha med seg andre varer enn slaver, som f.eks. salt, sukker, krydder og annet. Det er også mulig at skipene var eid av private personer eller kompanier, ikke bare staten.</i>	
1. Daler	16687
2. Skilling	839
3. Øre	109
4. Skilling	500
5. Øre	1800
6. Skilling	150
7. Øre	225
8. Skilling	150
9. Øre	200
10. Skilling	384
11. Øre	150
12. Skilling	200
13. Øre	620
14. Skilling	240
15. Øre	53
<i>Sånn som dette har betalt 50 personer i algier blitt løskjøpt til Norge. Det er ikke kjent hvilken skip som hadde medført de 50 slaver fra Algier til Norge. Det kan ha vært et av skipene fra den såkalte "Algierskipflåten". Skipene var ofte godt opprustet med våpen og ammunisjon, men ikke alltid med et stort mannskap. De kunne også være godt utstyrte med handverktøy og annet utstyr til bruk i land. De kunne også ha med seg andre varer enn slaver, som f.eks. salt, sukker, krydder og annet. Det er også mulig at skipene var eid av private personer eller kompanier, ikke bare staten.</i>	16687

*Paul de Willems kostnadsoversikt etter Willem Kiefts frikjøp
av 50 danske, norske og islandske slaver i 1635–36.*

NOTER TIL OVERSETTELSE:

1. Kvinnen lar seg ikke identifisere pga. forvrengt etternavn fra skrivers side.
2. I teksten: "Leiront".
3. Dvs. fra Christian den fjerdes skip "Herdingsnes".
4. Ikke lokalisert.
5. Uklart etternavn.
6. Tatt fra Christen van Ginchels skip. Må være 1622, ikke 1619 (se: *Introduksjon*, s. 20).
7. Ikke lokalisert.
8. Ovenfor: *Hermesund*.
9. Riksdaaler og *stück von acht* hadde omtrent den samme verdi.
10. Mest sannsynlig skipets kaptein.
11. Summen i hele kolonnen oppgis i små realer.
12. Dvs. ti prosent av det innsamlede og overførte beløpet på 15.000 riksdaaler.
13. Det er uvisst hvilken islamsk lov det henvises til. Den unge gutten kan ha blitt holdt tilbake fordi man ville forsøke å få ham til å konvertere.
14. Usikker betydning. Kan være en avgift til havnesjef. I primærkilden "malla", kan hende danned med utgangspunkt i det spanske ordet *muelle* (brygge).
15. Formodentlig en fransk skipskaptein eller reder.

LXX, 26.

1635. 18. August. Et blant facitning Vedt 22. maalet i verden. Minde til kannet og til kannet Dine begavels leveranting	Rs. 93:-
1635. 18. August. En religiøs som, hanet vedvarely ingaen Klædning abestebot ..... Rs. 33:-	
Klædning vedvarely. Et bæret dæcen alle dager milt god statut. Den denne for minnen tilde mede kommele. Dine leveranting var (Præst) — Rs. 60:-	
	Rs. 93:-
1635. 19. September. Et blant facitning Dine leveranting var (Præst) Næste dag nærmest 236:- Klædning ..... — Rs. 60:-	Rs. 279:-
1635. 23. October. Et blant facitning Et mælt ..... Rs. 80:- Klædning ..... — Rs. 60:-	Rs. 140:-
1635. 19. October. Et blant facitning Klædning ..... Rs. 225:- Portgæld ..... — Rs. 60:-	Rs. 289:-
1635. 23. October. Et blant facitning Klædning ..... Rs. 140:- Portgæld ..... — Rs. 30:-	Rs. 200:-

Willem Kiefts kostnadsoversikt (første side).

D: Summarum Indes Vor. in Gunnarsd. 2.9
 Yabang, ... & 486:-
 P: Eis Hamer, ... & 5239:-
 D: the Verstaatlyking, ... & 1109:-
 D: Telling, und Vor. Verstaatlyking
 D: egs Borrel, ... & 3225:-
 P: Mani Polarium ..... R. 500-
 D: 3- 14939:-

Willem Kieft
 R.

9.

Willem Kiefts kostnadsoversikt (siste side).

SUMMARY IN ENGLISH

By associate prof. Adam Nichols, University of Maryland

The Icelanders and the Danish and Norwegian sailors, like all Europeans enslaved in North Africa in the 1630s, naturally dreamed of one thing above all else: freedom. In fact, this was not as unrealistic a dream as one might think. Unlike African slaves in the Americas, Europeans enslaved in North Africa were not necessarily doomed to servitude for life. The human trafficking practiced by the Barbary corsairs had a religious element to it—it was part of what North Africans of the time considered a righteous *jihad* against infidels—but it was above all a large-scale business enterprise sanctioned by the Barbary states. Profits could be had by auctioning off captives and by benefitting from their forced labour, but even greater profits could be achieved by offering up such captives for exorbitant ransoms. As a result, virtually any slave might be freed if sufficient funds could be secured, either directly through family wealth or indirectly through the good graces of others.

The trauma of captivity was felt not only by the enslaved captives themselves, but also by all those connected with them—family, friends, colleagues. Everybody involved was desperate to free those captured and have them return home. The problem was financing. Only the very wealthy could afford to directly ransom themselves or their family members. Everybody else had to scramble to raise the required funds.

Citizens of Catholic European countries could count on a source of aid others could not: redemptive religious orders founded specifically for the ransoming of captives held in North Africa and elsewhere—the Order of the Most Holy Trinity and of the Captives (*Ordo Sanctissimae Trinitatis et captivorum*), known as the Trinitarians, and the Order of Our Lady of Mercy for the Redemption of Captives (*Ordo Beatae Mariae de Mercede redemptionis captivorum*), known as the Mercedarians. These religious orders were large and important organizations, well connected to the monarchies of Catholic Europe, to the nobility, and to wealthy merchants. They raised hefty sums of money—from private, corporate, governmental, and royal donors—and then organized ransoming expeditions to various cities in North Africa to buy the freedom of anywhere from a few dozen to several hundred enslaved Catholics at a time. Between 1600 and 1635, for example, the Mercedarians launched eighteen successful missions, including five to Algiers. In total, they redeemed very nearly 2,500 captives during this period.

Citizens of northern Protestant countries—England, the Netherlands, the German States, Denmark, Sweden, Norway, and, of course, Iceland—who were captive in North Africa did not have anything equivalent to these religious orders to rely on. Those who did not have the personal wealth required to ransom themselves had only two sources of potential financing: private donations raised by generous-minded individuals, or funds from their monarch's or government's treasury. This made everything more challenging. It was not until 1635—eight years after the Barbary corsair raids on Iceland—that the Danish authorities finally sent a ransoming expedition to Algiers. (There is some indication that a couple of initial unsuccessful ransom attempts were made before 1635, but there is no clear documentation on these.)

The 1635 Danish ransom expedition was not organized just for the Icelanders. The Danish King at this time ruled over a large area, including Denmark itself, Norway, Schleswig-Holstein, the Faroese Islands, Greenland, and Iceland. By the time the raids on

Iceland occurred, sailors from these territories had already been captured in significant numbers by the corsairs of Algiers, and plans were underway in Copenhagen to arrange a ransom expedition.

It was, however, a complicated endeavour.

First, there was the issue of financing. In the late 1620s, Denmark was faring badly in the Thirty Years' War, and the royal coffers were dangerously depleted. So the ransom funds had to be made up mostly of donations from institutions such as churches and hospitals, from merchants, and from ordinary people. Since the donations needed to be collected from different, often far-off, locations, and since a great deal of money was required, this took years.

Once the necessary funds had been amassed, a new problem had to be faced: getting the money safely to Algiers. It was terribly risky for the Danish authorities to load chests full of silver coins aboard a ship in Copenhagen and send the ship to North Africa, for it could sink in a storm, suffer an accident, or be taken by Barbary corsairs *en route*. The longer the voyage, the greater the risk. And the risks were very real. In 1645, for example, the English sent Edmond Cason, an agent for the English Parliament, to Algiers aboard a ship named the *Honour*, "laden with a cargasoon of money and goods, to a great value" intended to be used to ransom English captives. The ship was cast away near Cadiz and never reached Algiers.

Rather than send cash, the Danish authorities arranged for letters of credit with Dutch bankers in Amsterdam that could be redeemed in the Mediterranean. The letters of credit would be converted into cash in a city like Marseilles or Livorno. The cash would then be loaded on board a ship which had to make a relatively short and straightforward voyage, and which would carry documents protecting it against corsair attack, for the Algiers authorities allowed authorized European ships to enter and leave Algiers unscathed—since such ships brought wealth to the city.

Once the financing was arranged, there remained yet another problem. Denmark had no official representative of any sort in Algiers, so experienced agents had to be found who could take responsibility for receiving the letters of credit, converting them into cash, bringing that cash to Algiers, and doing the actual negotiating of the ransoms *in situ*—agents who could be trusted not to misuse the funds or abscond with them.

The man in charge of managing the collection and storage of the ransom funds in Denmark was Doctor Hans Poulsen Resen, the bishop of Sjælland and head of the Danish church. He not only oversaw the management of the money but also interviewed captives who returned from North Africa in order to unearth any information that might prove useful for organizing the ransoming process. As a young man, Bishop Resen had travelled around Italy, sailing through corsair infested waters to visit Sicily and Malta, voyages during which he apparently had a close encounter with Barbary corsairs. So he must have had considerable sympathy for the captives he was trying to liberate.

Once the ransom funds had been collected, the money was transferred by letters of credit to trusted partners in Amsterdam.

The "project manager" in Amsterdam was a Dutchman named Paul de Willem. He and his brother, Johan, were, among other things, arms dealers, and they had been providing munitions to the Danes, so de Willem was already known to the Danish Crown. However, de Willem only handled the finances in Amsterdam. He did not travel to the Mediterranean to take charge of events there. Instead, he dealt with Antonio

Piscatoris, a merchant in Marseilles with extensive experience in the Levant, and with a third man, Willem Kieft, who conducted the actual negotiations in Algiers.

The process was a complicated one, with different men in different countries all having to coordinate their efforts. Things could—and did—go wrong, as shown in the following extract from a letter by Paul de Willem, dated November 8, 1634, written to his Danish employers:

On the 5th of this month in November, I received your letter of October 18, which assembles all the documents concerning the release of the captives [in Algiers] except the main component: the money, of which I have received none, nor any directions for where to receive it. What disturbs me greatly is the disruption this causes, since I have things prepared in Marseille and Livorno, and the season is passing. God forgive whoever has caused this delay. For my part, I protest on behalf of the captives, who are being wronged [see p. 90].

Despite setbacks like the one above, all the different parts of the ransoming process eventually came together, and Willem Kieft arrived in Algiers early in the summer season of 1635 to conduct ransom negotiations.

Willem Kieft was a Dutchman at a temporary low point in his life. Earlier in his career, he had been a merchant in La Rochelle, where he went bankrupt. He was in his early thirties when he travelled to Algiers. Perhaps he did so in an attempt to redeem himself, or perhaps out of simple desperation for some sort of gainful employment, for he claimed his living expenses in Algiers—172 days at 1½ *reales de a ocho* (pieces of eight) per day—and earned a salary of 500 rigsdalers (a considerable sum) for his services to the Danish Crown. Whatever his reasons, he agreed to take on the task of ransoming the Nordic captives in Algiers. A few years later, his fortunes improved, and he served from 1638 to 1647 as the fifth *Voorlaatste Governor of Nieuw-Nederland* (New Netherlands), the Dutch colony in North America. He was succeeded as *Voorlaatste Governor* by Peter Stuyvesant—a name far more recognizable than Kieft's.¹

There is no way of knowing how long Kieft expected to be in Algiers. As it turned out, he was there for almost a full year. Part of the reason for this is simply that matters in general moved more slowly in the seventeenth century than they do today. But it was also because the process of negotiating ransoms was a complex and difficult one. The Algerine corsairs held the whip hand, so to speak—they possessed complete control over the “merchandise”—and they were, by all accounts, ruthless bargainers.

When the Trinitarians or Mercedarians showed up in Algiers, they came as a group, negotiated as a group, and as far as possible bought the freedom of blocks of slaves—twenty, thirty, fifty at a time—enticing the owners with a large, lump sum of money and, in the process, driving down the price paid for each individual slave—an example of a kind of “economy of scale.” Willem Kieft had no such option. He might have been an official representative of the King of Denmark, but while in Algiers, he was pretty much on his own. Each negotiation was an individual one held between Kieft and the enslaved captive’s owner—with the slave perhaps anxiously watching, with her/his future hanging on the outcome. Some of the enslaved Icelanders paid for part of to their own ransom prices with coins they had somehow managed to amass. This was not all that common, though, for it was prohibitively difficult for a slave to earn and save money. Most could only watch passively—and anxiously—as their future was determined.

Some of the negotiations no doubt went smoothly enough. Some were difficult. Some failed entirely. There are several mentions in the Icelandic document of slaves whose owners demanded too high a price for them. Kieft must have found himself in a difficult position. He only had so much money, after all, and his task was to ransom as many captives as possible. There were times when he would have had to walk away from a deal when the sum demanded for one slave might be enough to liberate two or three others—a devastating outcome for the poor captive who was being passed over.

Despite the difficulties, the disappointments, and the failures, Willem Kieft persevered for the better part of a full year, until his funds finally ran out. Paul de Willem—the “project manager” in Amsterdam—submitted to the Danish authorities an official receipt of expenditures incurred during the ransoming process in Algiers. This document contains extensive details on both dates and prices. The first captives were ransomed at the end of July 1635 (two Danish men, or possibly Norwegians, for a total of 284 rigsdalers), the last in mid-June 1636 (Guðríður Símonardóttir, for 242 rigsdalers; she contributed 20 rigsdalers of her own money). In the end, a total of 50 people were liberated, 28 Icelandic women and 22 Nordic men—Danes, Norwegians, and Icelanders—among whom 9 from Iceland are listed. The cost for ransoming all the women is recorded in the official receipt of expenditures as 4,866 *stücke von acht* (pieces of eight, which were equivalent in value to the Danish rigsdaler, the standard Danish silver coin in use at the time). The cost for ransoming all the men is recorded as 5,239½ *stücke von acht*. These were only the preliminary costs, though. Other charges had to be included, like a port tax, a 10 per cent surcharge that went to the Pasha, freighting charges for transporting the ransom money, insurance of the ransom funds, plus incidentals like salaries and reimbursements for Kieft (500 rigsdalers), Piscatoris (200 rigsdalers), and de Willem (153 rigsdalers). After all the various costs were added up, the total amount spent came to 16,687 rigsdalers—a massive amount of money for the time.

This 1635–36 ransoming expedition did not, by any means, free all the enslaved Icelanders in Algiers. A list of the Icelanders held captive there in 1634, compiled as a preliminary to the 1635 ransoms, contains the names of 36 men and 40 women. The Danish ransoming expedition left behind something like a dozen Icelandic women and two dozen Icelandic men, in addition to a much larger number of Danish and Norwegian sailors. In the summer of 1636, though, after nine years of enslavement, those who were fortunate to have been ransomed boarded a ship to begin the voyage back home. Fifty captives had been liberated, but only forty-eight made it to the ship. An Icelandic woman converted and became Muslim at the last minute before embarking, and a young boy was held back by Algerian authorities due to his age, though he was promised his freedom in the coming year. The final fates of those two ransomed individuals in Algiers are completely unknown.

NOTE:

1. The name “Willem Kieft” is spelled in a variety of ways (“Willim Kiefft,” “Wilhelm Kifft,” “Wilhelim Kifft”) in the official report on the ransom submitted to the Danish authorities in 1637. These variant spellings were misleading, and the fact that this man, who negotiated the ransoms in Algiers on behalf of the Danish Crown, was the Willem Kieft who served as the fifth *Voorlaatste Governor of Nieuw-Nederland* (from 1638 to 1647) was only discovered recently.

